

ÇANAKKALE
SAVAŞLARI
GELİBOLU TARİHİ
ALAN BAŞKANLIĞI

ÇANAKKALE FEDAKÂRİ BİGALİ MEHMET ÇAVUŞ

ÖMER ARSLAN

"Mehmetçik" adına ilham olan
Bigalı Mehmet Çavuş'un şahsında
27. Alay'ın şehit ve gazilerinin aziz hatırasına...

© T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

ÇANAKKALE SAVAŞLARI GELİBOLU TARİHİ ALAN BAŞKANLIĞI

3703

Çanakkale Savaşları Kitapları Dizisi

ISBN:

978-975-17-4882-9

Editör

Dr. Mustafa DİNÇ

Yayına Hazırlayan

Yasemin BİRTANE

Birinci Baskı

1000 adet

Ankara, 2021

Yapım

B3c design

Kapak Fotoğrafi

Bigalı Mehmet Çavuş

5846 sayılı Kanun'dan doğan tüm hakları (tasarım, çoğaltma, yayma, umuma iletim, temsil ve işleme) Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığına aittir. Her hakkı saklıdır. Kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

**ÇANAKKALE
SAVAŞLARI**
GELİBOLU TARİHİ
ALAN BAŞKANLIĞI

Çanakkale Fedakârı Bigalı Mehmet Çavuş. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021.

172 s.; rnk. res.: 21 cm. (Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları; 3703, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Çanakkale Savaşları Kitapları Dizisi).

ISBN: 978-975-17-4882-9

I. Arslan, Ömer, II. seriler

956.1

SUNUŞ

Dünya tarihinin akışı Çanakkale’de değişmiş ve burada Türk tarihinin altın sayfalarından birisi yazılmıştır. Türk milleti, uzun süren kötü gidişe Çanakkale’de son vermiş, memleketin üzerindeki kara bulutları dağıtmıştır. Adeta yok oluş sürecinden bir “Varoluş Destanı” çıkarmıştır. Bunu yaparken de çok büyük bir fedakârlık ortaya koymuştur. Bir insanın en önemli varlığını, canını ortaya koyabilmesi çok büyük bir fedakârlık ve cesaret örneğidir. Dolayısıyla Çanakkale hem bir er meydanı hem de bir aşk meydanıdır. Vatanına âşık olan ecdadımız, vatani için en kıymetli değeri olan canından vazgeçmeyi bilmiş; vatana, millete kutsal değerlere olan büyük aşkını ispatlamıştır ve adlarını tarihimize “kahraman” olarak yazdırmışlardır.

“Size ölmeyi emrediyorum” diyen büyük komutanlarla bir gül bahçesine girer gibi kara toprağa giren Mehmetçikler, Çanakkale’de çok büyük bir zafer kazanmıştır. Tabiri caizse Çanakkale’de çeliğe karşı et ve kemik galip gelmiştir. Her türlü silahla donatılmış tek dişi kalmış canavarlara karşı, iman dolu göğüsler galebe çalmışlardır. İşte Türk tarihinin altın sayfalarından birisi olan Çanakkale destanını yazan kahramanlardan biri de Bigalı Mehmet Çavuş’tur. Bigalı Mehmet Çavuş, gerçek bir kahramandır. Hem savaş sırasındaki fedakârlığı, cesareti ve civanmertliğiyle hem de savaş sonrasındaki örnek yaşantısı ile gerçek bir kahramandır. Vatan söz konusu olunca bir kürek ve kocaman bir yürekle nelerin yapılabileceğini göstermiş bir kahramandır. Bu kahramanlığı ile de Türk milletinin kalbindeki en müstesna yerini almıştır.

Tarihi Alan Başkanlığı olarak biz de bu kahramanları unutturmamak ve gelecek kuşaklara aktarmak gibi bir sorumluluğumuzun olduğu bilinciyle çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Vatan ve millet sevgisinin en zirveye çıkmış hali olan “Çanakkale Ruhu”nun temsilcilerini daha çok bilinir ve tanınır hale getirmek için çabalıyoruz. Çanakkale kahramanlarının ayak izlerinin ve hatıralarının olduğu tarihi mekânları ayağa kaldırıyoruz. Çanakkale destanının yazıldığı bu müstesna toprakları “Açıkhava Müzesi” yapmak için gayret sarf ediyoruz.

Onları unutmadık ve asla unutmayacağız. Unutturmayacağız da...

Başta araştırmacı ve tarihçi Ömer Arslan olmak üzere bu güzel eserin hazırlanmasında emeği geçen herkesi kutlarım. Bu kıymetli eserle birlikte

Bigalı Mehmet avuş'un aziz hatırası bir kez daha yâd edilmiş ve gelecek kuşaklara armağan edilmiştir.

Bize bu toprakları "Vatan" yapanların ruhu şad olsun.

Çanakkale kahramanı ve gazisi Kurtuluş Savaşı'mızın Başkomutanı, Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere, tüm Çanakkale şehit ve gazilerini, bu mübarek topraklar için canlarını ortaya koyan tüm Mehmetçiklerimizi rahmet ve şükranla anıyorum.

Bigalı Mehmet avuş'a minnet ve saygı ile...

İsmail KAŞDEMİR
Tarihi Alan Başkanı

ÖNSÖZ

Biga Şehitliği'ne gelen ziyaretçileri kitabede yazılı olan "Ey zair (ziyaretçi) bugünkü hayat saadetini burada yatmakta olan şehitlere medyunsun (borçlusun) minnet borcunu unutma!" uyarısı karşılamaktadır. Bir asır öncesinden yazılıp, hafızalara kazınması gereken bu sözler, elinizde tuttuğunuz kitabın ortaya çıkmasında esin ve motivasyon kaynağı olmuştur. Bu bağlamda, Çanakkale Zaferi'nin 100. yılı münasebetiyle Biga Kaymakamlığı himayesinde gerçekleştirilen "Yüzyılın Zaferi Çanakkale" projesi aynı amaca yönelik bir gayretin tezahürüdür. Çanakkale Savaşı'nın Biga'daki izlerini takip ederek günümüze kalan yansımalarını toplum nezdinde daha görünür hale getirmek için yapılanlar, çalışmamızın temelini oluşturmuştur. Bu süreçte Bigalı Mehmet Çavuş, adı memleketiyle birlikte anılmasına rağmen yaşadığı ilçede bile kıymeti yeterince takdir edilmeyen bir kahraman olarak karşımıza çıkmıştır. Bununla birlikte yakın geçmişte bu kahramanımızın tanıtılmasına yönelik birtakım gayretlerin olduğu da tespit edilmiştir.

Çanakkale Boğaz Komutanı'nın Emir Astsubayı Ekrem Boz'un teşviki ve Çanakkale Turizm Tanıtma Derneği'nin gayretleriyle 2001 yılında Bahçeli Köyü'nde Mehmet Çavuş'un kabri başında ilk anma programı gerçekleştirilmiştir. Program öncesinde Emin Çiftçi, Mehmet Çavuş'un damadı Hüseyin Eren ile bir mülakat yapmıştır. Cemalettin Yıldız ise bu mülakat notlarından yola çıkarak ve açık kaynaklardan elde ettiği bilgilerle ilk kez Bigalı Mehmet Çavuş'la ilgili bir derleme çalışması yapmıştır. Bahsi geçen dernek adına broşür halinde bastırılarak anma programında katılımcılara dağıtılan bu çalışma, kahramanımızın tanıtılması yolunda atılmış önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu süreçte aynı çalışmadan yararlanılarak Bahçeli Köyü Muhtarı Mehmet Kuzhan'ın da gayretleriyle köy kahvesinde "Bigalı Mehmet Çavuş" köşesi oluşturulmuştur. Takip eden yıllarda yine bu broşürdeki bilgiler kullanılarak farklı derleme yazıları da yayınlanmıştır. 2001 yılında gerçekleştirilen bu etkinlikler ne yazık ki devam ettirilememiştir.

2015'te Biga İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü öncülüğünde yaptığımız "Yüzyılın Zaferi Çanakkale" projesi kapsamında tüm kamu kurum ve kuruluşları ile halkın geniş katılımıyla bir anma programı gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte Biga Belediyesi tarafından restorasyonu yapılan eski köy okulu, savaş galerisi haline getirilmiştir. Mehmet Çavuş'un Bahçeli Köyü mezarlığında bulunan kabri ise anıt mezar olarak yeniden düzenlenmiştir. Mehmet Çavuş'un kahramanlığı, Seddülbahir'de Çanakkale Savaşları Ge-

libolu Tarihi Alan Başkanlığı himayesinde yapılan programlarla daha geniş kitlelere duyurulmuştur. Bahçeli Köyü'nde Necdet Özer'in başını çektiği sivil bir inisiyatif de en başından itibaren bu sürecin içinde önemli bir aktör olarak yer almıştır. Bu inisiyatif, daha sonra bir sivil toplum örgütüne dönüşerek "Bigalı Mehmet Çavuş" derneği adını almıştır.

2015 yılında yapılan bu faaliyetlerle eşzamanlı olarak kitabımızın araştırma safhası da başlamıştır. Yapılan literatür çalışmasında Mehmet Çavuş'la ilgili yazılan yazıların genel olarak 2001 yılında hazırlanan broşürdeki kaynaklarla sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Oldukça geniş bir literatürü taradığımızda aslında bu konuda doğrudan ya da dolaylı bilgi veren birçok kaynak olduğu görülmüştür. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, ATASE Arşivi, Kızılay Arşivi, Türk Tarih Kurumu Arşivi, Millî Kütüphane Arşivi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda katalog taraması yapılmıştır. Osmanlı Türkçesi ile basılan dönem gazeteslerinde ve Alman gazetelerinde yayınlanan haberler en önemli veri kaynağımızı oluşturmıştır. Bununla birlikte yayınlanmamış özel koleksiyonlardan da faydalanılmıştır. Mehmet Çavuş'un yaşamına tanıklık etmiş 18 kişiyle özgün bir sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Yapılan röportajlarda kaynak kişinin kullandığı dilin orijinalliği mümkün olduğunca muhafaza edilerek aynen verilmeye çalışılmıştır. Bu mülakatların sesli ve görüntülü kayıtları şahsi koleksiyonumuzda bulunmaktadır. Kitap içeriğinde ilk kez yayınlanan bilgi, belge ve fotoğrafların yanında oldukça önemli gördüğümüz bazı tespitler de yer almaktadır. Dönem dilini muhafaza etmek adına olduğu gibi yayınladığımız gazete haberleri ve arşiv belgelerinde kullanılan bazı kelimelerin günümüz Türkçesindeki karşılıkları verilerek genel okuyucu için bir sözlük bölümü oluşturulmuştur. Bazı kelimelerin karşılıkları ise metinde parantez içerisinde gösterilmiştir.

Mehmet Çavuş'un askerlik künye kaydı, torunları Recep Eren'in 30 Mart 2017 tarihinde ve Mehmet Tabakoğlu'nun ise 30 Aralık 2019'de Milli Savunma Bakanlığı'na yapmış olduğu başvuruyla istenmiştir. Ancak, Biga Askerlik Şubesi'nden 1881 doğumlulara ait kütük defteri bakanlık arşivine intikal etmediğinden kaydına ulaşamadığı bildirilmiştir. Bu bağlamda, Mehmet Çavuş'un askeri safahat belgesinin olmayışı çalışmamızın en önemli eksikliği olarak değerlendirilmektedir.

Kâzım Karabekir'in ifade ettiği gibi: "Vazifelerin yerine getirilmesi kahramanlık değildir. Kahramanlık, vazifenin bittiği yerde başlar ve vatan hayrına en aziz varlıkların fedasının sona erdiği yerde tamamlanır." Ömrünün 16 yılını vatani uğruna cepheden cepheye savaşarak geçirmiş, çocukları babasız büyümüş, tüfeği bozulduğunda pes etmeyip taşla kürekle düş-

mana saldırmış, defalarca yaralandığı halde verilen istirahati bile kabul etmemiş, hayatı yoksulluk içerisinde geçmesine rağmen gazilik maaşı almamış, dönemin önemli aktörlerinin takdirine mazhar olmasına karşın mütevazı duruşunu korumuş, kimseye minnet etmeden onuruyla yaşamış olan Bigalı Mehmet Çavuş anlatıldığı haliyle gerçek bir kahramandır. Öyle ki onun bu kahramanlığını betimleyen tüm tasvirler ortak bir sözcükte birleşmiş ve mezar taşına kazınan "Çanakkale Fedakârı" ismiyle ölümsüzleşmiştir.

Mehmet Çavuş'u tanıtmak adına yapılan ilk faaliyeti teşvik eden Ekrem Boz'u, Bahçeli Köyü Muhtarı Mehmet Kuzhan'ı, yaptığımız sözlü tarih çalışmalarıda önemli bilgiler paylaşan Halim Uskun'u, Tuğrul Bozkurt'u, Zeynep Eren'i ve Mehmet Çavuş'un damadı Hüseyin Eren'le yaptığı mülakat notlarını benimle paylaşan, karşılaştığımız her zorlukta desteğini hissettiğim aynı zamanda Bigalı Mehmet Çavuş Derneği Yönetim Kurulu Üyeliği yapan değerli abim Emin Çiftçi'yi rahmet ve şükranla anıyorum. Bu eserin yayınlanma sürecinde en başından itibaren maddi ve manevi desteğini gördüğüm değerli abim Bigalı Mehmet Çavuş Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Necdet Özer'e ve onun nezdinde tüm Bahçeli Köyü halkına şükranlarımı sunuyorum. Şahsi koleksiyonlarını benimle paylaşarak çalışmamıza katkı sunan Barış Bilici'ye, Seyit Ahmet Sılay'a, Serdar Halis Ataksor'a, Volkan Eldem'e, Cahit Köse'ye ve Cemalettin Yıldız'a teşekkürü bir borç bilirim. 2015 yılından itibaren yaptığımız çalışmalarda desteklerini hissettiğim Haluk Oral'a, Erdal Aslan'a, Ferdi Uygun'a, Barış Gülbahçe'ye, Melike Bayrak'a, Yusuf Ziya Altıntaş'a, Ahmet Yurttakal'a, Hüseyin Arabacı'ya, İsmail Sabah'a ve değerli yönetmenimiz Gökhan Tarkan Karaman'a teşekkür ediyorum. Yıllarca birlikte çalışmaktan şeref duyduğum Biga İlçe Milli Eğitim Müdürü Sayın Erkan Bilen nezdinde tüm milli eğitim camiasına desteklerinden dolayı müteşekkirim. Çalışmamızı okuyarak görüşlerini paylaşan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Barış Borlat'a ve arşiv çalışmalarımnda desteğini hissettiğim İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ali Fuat Örenç'e hassaten teşekkür ederim. Kitabımızın redaksiyon ve editoryal düzenlemesini yapan Yasemin Birtane'ye ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Dinç'e ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmalarımızda her daim yanımızda olan Biga Belediye Başkanı Sayın Bülent Erdoğan'a, bu eserin kıymetini takdir ederek her türlü desteği sağlayan Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanı Sayın İsmail Kaşdemir'e, sabırla beni destekleyen sevgili eşim Nuran'a, kızlarım Elif Naz'a ve Ayşegül'e müteşekkirim.

Ömer ARSLAN

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	12
3 KASIM BOMBARDIMANI	15
19/25 ŞUBAT BOMBARDIMANI	17
SEDDÜLBAHİR'E YAPILAN İHRAÇ GİRİŞİMLERİ	20
4 MART 1915 MUHAREBESİ	24
HASTANEYE YAPILAN ZİYARETLER	35
KAHRAMANLIĞIN MADALYA İLE TALTİFİ	38
ARIBURNU MUHAREBELERİ'NDE BİGALİ MEHMET ÇAVUŞ	40
OSMANLI GAZETELERİNDE BİGALİ MEHMET ÇAVUŞ	46
DONANMA MECMUASINDA MEHMET ÇAVUŞ	55
İKDAM GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ	57
SABAH GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ	61
SEBİLÜRREŞAD GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ	71
SERVET-İ FÜNÛN GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ	75

TANİN GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ	79
TASVİR-İ EFKÂR GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ	93
MÜTTEFİK GAZETELERİNDE MEHMET ÇAVUŞ	97
MEHMET ÇAVUŞ İÇİN YAZILAN ŞİİRLER	100
NAZIM HİKMET'İN MEHMET ÇAVUŞA ŞİİRİ	100
KAHRAMAN MEHMED ÇAVUŞ'UN MÜDÂFA-İ VATAN DESTANI	101
MEHMEDCİK ŞİİRİ	106
"MEHMETÇİK" ADININ TARİHİ KÖKENİ	108
MEHMET ÇAVUŞ'UN SAVAŞ SONRASI HAYATI	118
VEFATINDAN GÜNÜMÜZE KADAR YAPILANLAR	122
TANIKLARIN AĞZINDAN MEHMET ÇAVUŞ	124
KAYNAKÇA	138
SÖZLÜK	145
EKLER	154

GİRİŞ

Bulgaristan'da yaşayan Türklere yönelik asimilasyon ve göçe zorlama çabaları, 1870'ler itibariyle başlayarak aralıklarla devam ediyordu. Mayıs 1875'te Filibe ve çevresinde başlayan Bulgar İsyanı'nda yaklaşık bin Türk öldürülmüş, üç bin kadar ev yakılmıştı. Türkler ise bütün bu baskılara rağmen varlıklarını korumak için direniyorlardı. Bulgarlar, destek verdikleri Rusların Balkanlar'da ilerlemesini kolaylaştırıyordu. Filibe, 93 Harbi olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi'nin sonlarına doğru, 17 Ocak 1878'de Ruslar tarafından işgal edildi. Osmanlı Devleti'nin savaşı durdurma talebi üzerine 31 Ocak'ta Edirne Mütarekesi imzalandı. Buna rağmen, İstanbul'a doğru ilerleyen Rus ordusunun yürüyüşü ancak Yeşilköy'de son bulmuştur. Osmanlı Devleti, 3 Mart'ta Ruslarla yaptığı Ayastefanos Antlaşması'nın oldukça ağır şartlarını kabul etmek durumunda kalmıştır. Bulgaristan, bu savaştan sonra özerk bir yapıya kavuşunca, Türklerin üzerindeki baskılar daha da artmaya başladı.

Mehmet, 1881 yılında Filibe'nin Ayrın Köyü'nde dünyaya gözlerini açtı. Babası Mustafa Efendi, burada tabaklık (eski dilde debbağlık-deri işi) yaparak geçimini sağlıyordu. Annesi Feride Hanım ise doğumdan sonra vefat etmişti. Sürekli artan baskı ve zulümden iyice huzurları bozulan halkın dayanacak gücü kalmamıştı. Filibe'de yaşayan binlerce Türk, yerlerini yurtlarını bırakarak göç yollarında bir meçhule sürüklendi. Anlatılanlara göre, iki yüz hanelik Ayrın Köyü'nün yüz hanesi aynı kabileyle göçmek zorunda kalmıştır.

Ayrın Köyü'nden hareket eden kabile, uzun ve çileli bir yolculuğun ardından Biga'nın İhsaniye¹Köyü'ne geldi. Muhacirler burayı yurt edinip yerleştiler. Aslında İhsaniye Köyü 1874 yılında Kafkasya'dan göçen Çerkesler tarafından kurulmuştu. Filibe'den gelenlerle birlikte bu köyün nüfusu daha da artmış oldu. Mehmet, burada kendisi gibi Bulgaristan muhaciri olan Fatma ile evlendi. 1902 yılında ilk çocukları Hüseyin dünyaya geldi. Aynı yıl, babası Mustafa Efendi'nin de Saliha Hanımla yaptığı evliliğinden Mihman Numan adında bir çocuğu olmuştu. Mehmet, uzun yıllar sürecektir olan vatan vazifesi için köyden ayrıldığında oğlu Hüseyin henüz kundaktaydı.

Mehmet, yıllarca askerlik yapmış, vazifesinde gösterdiği gayretle çavuş olmuştu. 1912'de başlayan Balkan Savaşı'nda da doğduğu topraklar için

¹ Bahçeli köyü.

mücadele edecekti. Balkanlar'da Osmanlı Devleti'ne karşı oluşturulan ittifak önceden farkedilememiş, muhtemel bir savaş için gereken tedbirlerin alınmasında da geç kalınmıştı. Subaylar arasındaki siyasi çekişmeler, orduda bir disiplinsizliğe yol açmıştı. Sevk ve idarede yaşanan sorunlarla birlikte dağılmaya başlayan Osmanlı ordusu, ağır kayıplar vererek cephe-den geri çekilmeye başladı. Ordunun geri çekilmesiyle, yaşanan yiyecek ve ikmal sıkıntısı da askerler arasında paniğe neden oldu. Çatalca'ya kadar geri çekilen Türk kuvvetleri ancak burada bir savunma hattı oluşturabildiler. Yenilgiyle sonuçlanan bu savaş, hem devlet hem de toplum nezdinde bir dönüm noktası olmuş, asırlardır Türk hâkimiyeti altındaki topraklar kaybedilmiştir. Hâkimiyetin kaybolmasıyla birlikte Rumeli'de yaşayan binlerce Müslüman-Türk katliama maruz kalmıştır. Canını kurtarabilenler ise neyi var neyi yoksa geride bırakarak Anadolu'ya sığınmıştır.

Balkan Savaşı'ndan sonra köyüne dönen Mehmet Çavuş ailesine yıllar sonra kavuşabilmişti. Hüseyin için hiç görmediği, tanımadığı bir yabancıyı kabullenmek ve ona "Baba" diyebilmek kolay olmamıştı. 1914 yılında yine bir savaşın arefesinde, Mehmet Çavuş'un ikinci çocuğu Hatice dünyaya geldi. Balkanlar'da büyük bir hezimet yaşayan Osmanlı ordusu, daha kendisini toparlayamadan yeni bir savaşın eşiğine gelmişti. Orduda bir reform hareketi başlamış, halk da bu sürece dâhil edilmişti. Cemiyetler vasıtasıyla düzenlenen yardım kampanyalarına, büyük fedakârlıklarla destek veriliyordu. Bu yardım kampanyalarında toplanan paralarla İngiltere'den Sultan Osman ve Reşadiye isimleri verilen iki savaş gemisi sipariş edildi. İngiltere, parası daha önceden ödendiği halde, yapımı tamamlanan bu iki savaş gemisini teslim etmedi. Bu olay Osmanlı kamuoyunda infiale yol açtı. 1914 yılında iyice kutuplaşan dünyada büyük bir savaş başlamış, Osmanlı Devleti ise bu savaşın tam ortasında kalmıştı. Seferberlik ilan edildiğinde, cepheye giden birçok askerin aklında, Balkan Savaşı'nın utancından kurtulmak ve Sultan Osman'la Reşadiye'nin intikamını İngilizler'den almak vardı.

Seferberlik emrine göre 20 ila 45 yaş arasındaki tüm erkekler askere çağrılıyordu. Gönüllülerin de katılımıyla, köylerde yaşlı ve çocuklar dışında, neredeyse hiç erkek kalmadı. Bigalı Mehmet Çavuş'un silah arkadaşı olan Abdullah Yazıcı hatıratında seferber olduktan sonra birliğine nasıl katıldığını anlatmaktadır:

Birinci Cihan Harbi Seferberlik ilan edilerek köyümüze kapalı bir zarf ile tebliğ edildiğinde hükümetin emri şöyle ki: Vereceğimiz emir üzere umum köy halkı toplanarak huzurlarında zarf açıldıktan sonra hangi tevellütden hangi tevellüde kadar askere

davet olunduğunu ve hangi kıtaya teslim olmak üzere zarfı açıp okur okumaz derhal herkes şubeye bile müracaat etmeksizin doğrudan doğruya herkesin emr olunduğu kıtaya kendileri gidip teslim olunacağı anlaşılmakla emr-i mucibince derhal köyden Çardak İskelesi'ne ve oradan Gelibolu'da 9. Fırka'nın 27. Alayı'na üç günde teslim oldum ve 10. Bölüğe mal oldum.²

Mehmet Çavuş, seferberlikte 34 yaşındaydı. Oğlu Hüseyin 12'sinde, kızı Hatice ise henüz kundaktaydı. Çoğunluğunu Biga ve çevre ilçelerden gelen askerlerin oluşturduğu 27. Alay'ın 3. Taburu'nda 10. Bölük'te ihtiyat çavuşu olarak görev yapacaktı. Gelibolu'daki hazırlık ve eğitim safhasından sonra Eceabat'a sevk edilen 27. Alay, "Maydos Müfrezesi" adıyla kıyı hattının muhafazasına memur edilmişti.

² Gazi Abdullah Yazıcı'nın 1916 tarihli yayınlanmamış hatıratı, Barış Bilici Koleksiyonu.

3 KASIM BOMBARDIMANI

İtilaf donanması 3 Kasım 1914 sabahı Çanakkale Boğazı girişine yaklaştı. Dört savaş gemisiyle, saat 06.50'den itibaren yaklaşık 16 kilometre uzaklıktan giriş tabyalarını bombalamaya başladı. İki İngiliz savaş gemisi Seddülbahir ve Ertuğrul Tabyaları'nı bombalarken, iki Fransız savaş gemisi de Kumkale ve Orhaniye Tabyaları'nı hedef aldı. Yaklaşık 15 dakika süren saldırıya Osmanlı topçuları karşılık verse de, savaş gemileri topların menzili dışında idi. Bu ateş sırasında Seddülbahir Tabyası'nın cephaneliğine iki top mermisinin isabet etmesi üzerine büyük bir patlama oldu. Cephanelikteki bu patlamada 81 asker ve 5 subay³ şehit düştü.

Seddülbahir Kalesi'ndeki nöbetçi bir askerin ifadesine göre; iki mermi- nin art arda aynı noktaya isabet etmesi üzerine merkez cephaneliği ateş almış ve mermilerden biri ikinci topun istikametinde, diğeri ise ikinci topun siperiyle üçüncü topun istikametinde iki patlamaya sebep olmuştur. Bu patlamalar, söz konusu ikinci ve üçüncü topların başındaki askerleri toprak altında bırakmış, 30 asker de üçüncü topun cephane koltuğunda yaralanmıştır. Bu askerler daha sonra kurtarılmıştır. Cephaneliğin ateş alması sebebiyle havaya kalkan taş, toz, toprak kışanının bütün camlarını kırdığı gibi etraftaki telefon odalarını, projektör ve telefon tellerini de parçalamıştır.⁴

Seddülbahir Kalesi'nde batarya komutanı olarak görev yapmakta olan Yüzbaşı Şemsettin Çamoğlu, hatıratında patlama anını şu sözlerle anlatıyor:

Bu sırada müthiş bir infilak duydum, korkunç bir yer sarsıntısı ile sarsıldım... Tam bu sırada ortalığı zifiri bir karanlık kapladı. Bir metre ilerisini bile göremiyordum. Etrafa boğucu bir dumanlı barut kokusu yayılmıştı. Genzim tıkanmış ve nefes alamayacak bir halde, barut kokusundan boğulmamak için elimle ağız ve burnumu kapamaya çalışırken, sol kolum ile sağ bacağımdan yaralanarak yere yuvarlandım. Yaralarımın acısından kendimi kaybetmişim. Gözlerimi açtığım ve kendime geldiğim zaman, bombardıman kesilmiş, ortalığı bir ölüm sessizliği kaplamıştı...⁵

³ Gürsel Göncü ve Şahin Aldoğan, Siperin Ardı Vatan, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018, s.18.

⁴ ATASE, Belge no: 2(1:11), Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, S 132, (Ocak 2014), s.32-33.

⁵ Şemsettin Çamoğlu, 18 Mart 1915 Çanakkale Zaferi, Çanakkale: Güven Basımevi, 1953, s.15-16.

Korkunç patlamanın etkisiyle parçalanan şehitlerimizin uzuvları enkaz altından çıkartılarak, kale giriş kapısının dışında açılan büyük bir çukura toplu olarak defnedildi. Ertuğrul Tabyası'ndaki piyade bölüğünden gelen 100 askerin yardımıyla, Seddülbahir Tabyası'nın kısa zamanda tekrar faaliyete geçmesi sağlandı.

19/25 ŞUBAT BOMBARDIMANI

Gelibolu Yarımadası'nın en batı ucunda bulunan Seddülbahir ve Ertuğrul Tabyaları, Çanakkale Boğazı'nın Rumeli tarafındaki giriş tahkimatını oluşturmaktaydı. Seddülbahir Kalesi'nin içinde 5. Topçu Alayı'na bağlı olarak 1. Ağır Topçu Taburu konuşlandırılmıştı. Seddülbahir Tabyası'nda 1. Tabura bağlı olarak 1. Batarya (2 adet 240/20'lik kızaklı top), 2. Batarya (2 adet 280/22'lik, 2 adet 260/22'lik kızaklı kısa top) ve 4. Batarya (6 adet 87/24'lük mantelli top) yer almaktaydı. 2 adet 240/35'lik kızaklı uzun topa sahip olan 3. Batarya ise Ertuğrul Tabyası'ndaydı.⁶ Seddülbahir Tabyası'nda bulunan yatık mermi yollu kıyı toplarının atış menzili 8.000 metreydi. Mantelli toplar ise gemilere karşı etkili olmayıp daha çok uçak saldırıları ve karadan gelecek saldırılarda kullanılmaktaydı.

Seddülbahir Kalesi, taş toprak karışımı bir yapıda olduğundan düşman gemi toplarına karşı yeterince dayanıklı değildi. Tabyada bulunan kısa menzilli toplar ise, atış mesafelerinin dışında kalacak olan bu gemilere, etkili bir karşılık veremeyeceği için suskun kalacaklardı.

17

Çanakkale Boğazı'nın dış tabyalarının tahrip edilmesi amacıyla 15 Şubat'ta yapılması planlanan bombardıman, deniz uçakları ve mayın tarama gemilerinin hazır olmamasından dolayı 19 Şubat'a ertelenmişti. Bazı Türk kaynakları, 1807'de Amiral Duckworth'un donanmasıyla Çanakkale Boğazı'nı geçmesinin yıldönümü olan 19 Şubat tarihinin özellikle seçildiğini yazmış olsa da, İngiliz kaynaklarında bu durumun bir tesadüften ibaret olduğu belirtilmiştir.⁷ 11 zırhlı, 3 kruvazör, 18 torpido, 2 denizaltı ve 9 şilepten oluşan İngiliz ve Fransız filosu⁸ saat 9.51'de Kumkale ve Orhaniye'yi akabinde ise Seddülbahir ve Ertuğrul Tabyası'nı top ateşine tutarak Carden Planı'nın⁹ ilk evresini başlattı.

Saldırı başladığında Enver Paşa, Amiral Guido von Usedom ile birlikte tefiş için Seddülbahir'de bulunuyordu. Birlikte durumu gözetlemek amacıyla daha yüksekte bulunan Ertuğrul Tabyası'na gittiler.¹⁰ HMS Triumph gemisi saat 10.01'de Ertuğrul Tabyası'na ateşe başladı. HMS Inflexible

6 Muhterem Saral vd., Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi, C 5, K 1, Ankara: ATASE Yayınları, 2012, s.66.

7 Figen Atabey, Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi, Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yayınları, 2014, s.73.

8 Saral vd., a.g.e., s.96.

9 Amiral Carden'in Çanakkale Boğazı'nı geçmek için tasarladığı dört aşamalı plan.

10 Hermann Lorey, Çanakkale'de Deniz Harbi, Çev.: Mehmet Mert Çam, İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2018, s.81.

önce 14.000 m mesafeden bombardımana başladı, saat 12.00'de ise 2.300 m yaklaşarak saldırıya devam etti. Saat 13.00'te ise ateşini Seddülbahir Tabyası'na yöneltti. HMS Inflexible Seddülbahir'e 10.000 m mesafeden beş mermi attı. Tabyada bulunan toplar ise atış menzillerinin yeterli olmamasından dolayı bu saldırıya karşılık veremediler.¹¹

Verilen aranın ardından saat 14.30'da yeniden başlayan bombardımanda İngiliz ve Fransız gemilerinin 5-6 bin metre mesafeye kadar sokulmalarının üzerine o zamana kadar suskun kalan Türk topçuları da karşılık vermeye başladı. İtilaf donanmasına ait gemiler 17.30'da havanın kararması üzerine ateş keserek harekâta son verdiler. Yedi buçuk saat süren bu muharebenin sonunda İngiliz ve Fransız gemilerinin boğazın girişindeki tabyalara 1000'den fazla mermi attığı tespit edilmiştir.¹² Buna karşın Ertuğrul ve Orhaniye Tabyaları'ndan atılan mermi sayısı sadece 38'dir. Kumkale ve Seddülbahir Tabyaları ise ateşe karşılık veremediğinden dolayı cephane sarfiyatı olmamıştır. 19 Şubat'taki bombardımanda Orhaniye Tabyası'nda görev yapan 1 subay ve 2 er şehit olurken, Seddülbahir Tabyası'nda 1 subay şehit olmuş 11 asker de yaralanmıştır.¹³

Plana göre hedeflenen başarı elde edilememiş giriş tahkimatı tamamen susturulamamıştı. Seyir halinde iken ateş eden gemiler harcanan cephaneye nispetle büyük bir hasar verememişlerdi. Robert Rhodes James, bu durumu askeri açıdan bir fiyasko olarak nitelendirmiştir.¹⁴ Hava durumunun bozulmasından dolayı 19 Şubat'tan sonra devam etmesi planlanan harekât 25 Şubat'a kadar yapılamamıştır. Akşama doğru Alçıtepe'de¹⁵ bulunan istihkâm bölüğü hemen Seddülbahir'e doğru harekete geçerek tabyadaki tahribatı ortadan kaldırmak için sabaha kadar çalıştı. Ertesi sabah tabyadaki bütün toplar muharebeye hazır hale getirilmişti.

Hava şartlarının elverişli hale gelmesiyle 5 Şubat'ta devam eden bombardıman 8 İngiliz ve 4 Fransız gemisinin katılımıyla yapılmıştır. Bu bombardıman, 19 Şubat muharebesine nazaran tabyalara daha yakın bir mesafeden icra edilmiştir. HMS Queen Elizabeth muharebe gemisi saat 10.13'te Seddülbahir Tabyası'na ateşe başladı. Ertuğrul Tabyası ise dört dakika sonra HMS Agamemnon gemisine karşılık verdi. On dakika içinde yedi isabet alan HMS Agamemnon zırhlısında görevli 3 asker ölmüş 5 asker de yaralanmıştı. Gemide görevli Deniz Teğmen Herbert Williams, Ertuğrul Tabyası'ndan yapılan isabetli atışları oldukça sinir bozucu bulmuştu:

¹¹ Saral vd., a.g.e., s.96-97.

¹² Atabey, a.g.e., s.77.

¹³ Saral vd., a.g.e., s.99.

¹⁴ Robert Rhodes James, Gelibolu Harekatı, Çev.: Haluk V. Saltıkgil, İstanbul: Belge Yayınları, 1972, s.60.

¹⁵ Alçıtepe Köyü'nün eski adı Kirte'dir.

Bu kez bir şölen değildi ve çok tatsız bir 10 dakika yaşadık; o anda Portland'da olmak için her şeyimi verirdim. Kumanda kulesinde görevliydim ve oldukça iyi bir görüş alanım vardı. Düşmanın top ateşini izleyip, yukarıdan vınlayarak gelen mermiyi 15 saniye kadar beklemenin sinir bozucu bir deneyim olduğunu gördüm. Bir sonrakinin ya da ondan sonrakinin beni yere serip sermeyeceğini merak ediyordum. Bir keresinde bir sedye takımı için gitmek gerekiyordu ve dışarıdan bakan biri, güverteden rüzgâr gibi geçtiğimi görse, beni oldukça iyi bir koşucu sanabilirdi. Şu sonuca vardım ki, yalnızca ömürlerinde savaşa katılmış olanlar gerçek korkunun ne demek olduğunu bilirler. Biraz kan bu kadar berbat bir karmaşa yaratırken ve küçük bir şarapnel parçası feci bir yara açarken, doktor olmadığımı şükrettim.¹⁶

HMS Quenn Elizabeth gemisinin etkili ateşi neticesinde Seddülbahir Tabyası'nda ve köyde yangın çıktı. Buna mukabil tabyadan dört mermi atılabilmişti. Burada bulunan toplar kullanılamaz hale gelmiş, kışla binaları ise tamamen yanmış ve yıkılmıştı. Bu sırada 5. Ağır Topçu Alayı Komutanı Binbaşı Macit Bey, kulağında telefon varken yıldırım düşmesi sonucu bayıldı.¹⁷ Bombardıman sonunda bölgede bir tahkikat yapan 26. Alay Yaveri Timurtaş, Ertuğrul Tabyası'nın sustuğunu, Seddülbahir'le yapılan telefon haberleşmesinin ise kesildiğini rapor etmiştir.¹⁸ 17.30'a kadar devam eden bombardıman sonucunda Çanakkale Boğazı'nın giriş tahkimatı susturulmuş olup Carden planının birinci aşaması tamamlanmıştı. 25 Şubat'ta İtilaf kuvvetlerinin 8 zayıfına karşın Türk tarafı ise 13 şehit ve 18 yaralı vermişti.

16 Peter Hart, Gelibolu, Çev.: Ahmet Fethi, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014, s.41-42.

17 Telsiz Telgraf İhtiyat Zabiti Tefrik Rıza Bey'in Çanakkale Günlükleri, Yay. haz.: V. Türkan Doğruöz, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013, s.60.

18 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, Ankara: ATASE Yayınları, 2015, s.41.

SEDDÜLBAHİR'E YAPILAN İHRAÇ GİRİŞİMLERİ

26 Şubat itibariyle Carden Planı'nın ikinci safhasına geçildi. Birleşik Filo'nun, tahrip ettiği tabyaları tamamen kullanılamaz hale getirmek için, donanmanın top ateşi desteğiyle boğazın her iki yakasına birer müfreze çıkarılmasına karar verildi. Bu amaçla 6 Şubat 1915'te Limni Adası'na hareket emrini almış olan iki deniz piyade taburu on gün sonra Mondros Limanı'na ulaşmıştı.¹⁹

19. Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal, 25 Şubat'ta Eceabat'a geldi. Aynı gün Müstahkem Mevkii Komutanlığı'ndan gelen emir üzerine Maydos²⁰ mıntıkasında bulunan 9. Tümen'in²¹ 26. ve 27. Alayları ile bazı bataryalar kendisinin emrine verildi. Maydos Mıntıka Komutanı sıfatıyla Ece Limanı'ndan Seddülbahir ve Morto Koyu'na kadar olan sahilin gözetlenmesi ve savunulmasından sorumlu olup, hem 3. Kolordu Komutanlığı hem de Müstahkem Mevkii Komutanlığı'nın emri altında görev yapacaktı. Maydos Mıntıka Komutanlığı iki müfrezeye ayrılmıştı. Komutasını 27. Alay Komutanı Yarbay Şefik Bey'in yaptığı Sağ Yan Müfreze Komutanlığı Gelibolu Yarımadası'nın Arıburnu tarafından, komutasını 26. Alay Komutanı Binbaşı Kadri Bey'in yaptığı Sol Yan Müfreze Komutanlığı ise Seddülbahir tarafından sorumluydu.²²

25 Şubat bombardımanı sonrasında Ertuğrul ve Seddülbahir'deki topçulardan kimse kalmadığı gibi burada bulunan piyadeler de bombardımanın şiddetinden dolayı siperlerden başlarını kaldıramıyordu. Seddülbahir'den 5. Topçu Alayı'nın 1. Taburu'na bağlı 300 silahlı asker, başlarında subay olmaksızın gece yarısından sonra saat üç buçukta Alçıtepe'ye gelmişti. Bunların piyade gibi istihdam edilmek üzere Alçıtepe'de 26. Alay Komutanı tarafından emir altına alınması bildirildi. Seddülbahir'in sükûtu münasebetiyle yalnız ve himayesiz kalan Ay Tabya'nın güneyindeki 1,5'lik iki obüs, Morto Limanı'nın batısında Kanlı Dere ve Maltepe Dereleri arasında yolların kesiştiği Eyvantepe'nin kuzeyine, yerleştirildi.²³ Ertuğrul ve Seddülbahir'deki mühimmatın bir kısmı kurtarılacak önce Ahmet Bey Çiftliği'ne kadar çekilmiş ise de çiftliğin ateş mıntıkasından yeterince uzak olmaması sebebiyle Kilitbahir'e götürülmüştür. Kilitbahir'e sevk olunan topçu cephanesinin nakli sırasında cephanenin ağır olmasından ve bazı arabaların da kırılmasından

¹⁹ Atabey, a.g.e., s.53.

²⁰ Eceabat'ın eski ismi.

²¹ 9. Tümen komutanına ise Anadolu mıntıkasının savunulması ve gözetlenmesi vazifesi verildi.

²² Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.36.

²³ Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.69.

dolayı yollarda birçok mermi bırakılmıştır. Bununla birlikte Seddülbahir’de kalmış olan hayvanların, birkaç nefer vasıtasıyla toplatılıp Eceabat’a gönderilmesi istenmiştir. Seddülbahir’den Alçıtepe’ye gelen yaralılar ise burada bulunan taburların arabalarıyla Eceabat’a sevk edildi.

25 Şubat’taki bombardıman sonrasında Tekke Burnu’nda bulunan helyostat²⁴ kaldırılmıştır. Sol Yan Müfreze Komutanlığı Seddülbahir bölgesindeki gözetleme postaları ve Anadolu sahiliyle haberleşme yapamayacak duruma gelmiştir. 19. Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal Bey, telefon merkezlerine bir tamim yazarak sağ ve bilhassa sol yan müfrezesinden verilecek raporların saniye kaybetmeksizin kendisine bildirmelerini beklediğini ve her ne suretle olursa olsun ertelenirse, sebep olanın idam edileceğini bildirerek görevlileri sert bir şekilde ikaz etti.²⁵

Yarbay Mustafa Kemal Bey, Alçıtepe civarında bulunan bataryaların gece gündüz teyakkuza bulunmasını, Seddülbahir İskeleyi’ne ve Tekke Koyu’na ateş etmek için gerekli tedbirlerin alınması emrini verdi. Aynı konuya dikkat çeken Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa ise Rumeli yakasındaki bataryaların, gerektiğinde sahil istihkâmlarına yardım edecek şekilde konumlarına göre en yakın sahil mıntıkasına sevk edilmesini, düşmanın Seddülbahir ve Morto Limanı civarında bir çıkarma harekâtına teşebbüs etmesi ihtimaline göre tertibat alınması gerektiğini vurgulamıştır. Bunun üzerine mıntika dâhilindeki gözetleme postaları teyakkuza geçirildi. İhtiyat birlikleri ise düşmanın muhtemel çıkarma faaliyeti tam olarak anlaşılmadan ellerinde bulunan kuvveti herhangi bir noktadaki gözetleme postasını takviye ederek elden çıkarmamaları konusunda uyarıldı.²⁶ Şubat’ta Sol Yan Müfreze Komutanlığı, düşmanın Seddülbahir’e asker çıkarması ihtimaline karşı tekrar ikaz edilmiş olup, 26. Alay’a katılan 5. Alayın 1. Topçu Taburu efradı ve civardaki bataryalarla Seddülbahir’in işgaline engel olunması emredilmiştir.²⁶

26 Şubat’ta Kumkale ve Seddülbahir istihkâmlarında sağlam kalan topları tahrip etmek amacıyla birer deniz piyade müfrezesi çıkarılması planlanmıştır. Denizin dalgalı olmasına rağmen, bir gün önce verilen tahribatın etkilerinden faydalanılmak istenmiştir. HMS Irresistible gemisinden Seddülbahir İskeleyi’ne çıkarılmış olan 30 kişilik tahrip müfrezesi ve 45 deniz piyadesi, tabyada bulunan altı ağır toptan dördünü tahrip ederek hiçbir mukavemetle karşılaşmadan Harapkale’ye kadar gittiler. Bir Türk müfrezesinin kendilerine doğru yaklaşması üzerine kayıpsız bir şekilde geri çekilerek gemilerine döndüler. Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa, küçük bir düşman keşif

²⁴ Güneş ışığını bir ayna vasıtasıyla yansıtmak suretiyle haberleşmeyi sağlayan alet.

²⁵ Çanakkale Muharebelerinde 19’uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.51.

²⁶ Çanakkale Muharebelerinde 19’uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.49-55.

kolunun hiç farkedilmeden Seddülbahir'e çıkararak, Harapkale'ye kadar ilerlemesini dikkate şayan bulmuştur. Sahilde piyade postalarının bulunmadığı anlaşıldığından, düşmanın her türlü teşebbüsünde anında müdahale edilebilecek tertibatın alınması konusunda mıntika kumandanlığı uyarılmıştır.²⁷

Ertesi gün sis ve lodos olduğundan hava durumu çıkarma için uygun değildi. Harekât ertelenmiş olmasına rağmen öğleden sonra geç saatlerde Seddülbahir'e yine bir tahrip müfrezesi çıkarılmıştır. Karaya çıkmış olan bu müfrezeye havan bataryalarının tahribi görevi verilmişti. Yine Harapkale'ye kadar yaklaşmak isteseler de buradaki Türk postalarının ateşiyle geri çekilerek HMS Irresistible gemisinin ateş desteğiyle gemilerine döndüler. Sol Yan Müfreze Komutanı, o gün Harapkale'ye kadar gelen düşman keşif birliğinin Seddülbahir İskelesi görülemediği için firar etmeyi başardığını, iki düşman askerinin vurulduğunu ve bir askerimizin de kolundan yaralandığını rapor etmiştir.²⁸ Bunun üzerine karaya çıkan düşman askerini takip için sahile kuvvetli bir keşif kolu gönderilmiştir. Binbaşı Kadri Bey iki manga ile bizzat giderek Ertuğrul Koyu ve Seddülbahir İskelesi'ni kontrol ettirmiş olup, herhangi bir düşman askeri görülmemiştir. Kalenin iç kısmının harap bir durumda olduğu, hastaneye isabet eden mermiden dolayı duvarlarının yıkıldığı, ancak buna rağmen tıbbi ecza malzemesinin zarar görmediği tespit edilmiştir. Keşif birliği geri döndüğü sırada düşman donanması tarafından altı mermi daha atılmış fakat herhangi bir zayıat olmamıştır.

Cevat Paşa, 19. Tümen Kumandanlığı'na göndermiş olduğu yazıda karaya çıkan keşif birliğinin tard edilmesinden ziyade hiçbir düşman askerinin karaya ayak basmaması gerektiğini belirterek "Bu defa da meydana gelen bu hatanın hiçbir şekilde tekrar etmemesini kati olarak talep eyler, kendilerince en şiddetli düşman ateşi altında kemâl-i muvaffakiyetle (tam bir başarıyla) 5. Ağır Topçu Alayını bu hususta bir misal olarak irae eylerim (gösteririm)." ifadeleriyle uyarıda bulunmuştur.²⁹ Buna mukabil Yarbay Mustafa Kemal Bey, örnek olarak gösterilen topçuların 25 Şubat'ta Seddülbahir'e yapılan bombardıman sırasında "beş mermi attıktan sonra herkes başının çaresine baksın" diyerek sağlam toplarını terk ettiklerini ifade etmiştir. Bununla birlikte, Seddülbahir'de mevkillerini terk eden 5. Topçu Alayı 1. Tabur'u subay ve askerlerinin, maneviyatlarının olumsuz olarak etkilendiğinden, piyadeler arasında bulunmasının uygun olmadığını belirtmiştir.³⁰

Düşmanın 27 Şubat'ta tekrar eden keşif faaliyeti Maydos Mıntika Kumandanlığı'nı teyakkuza geçirmiş olup, Yarbay Mustafa Kemal Bey düşmanın

27 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.79.

28 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.73.

29 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.87.

30 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.117.

olası bir kara harekâtına karşı 27. Alay'dan bir taburun mıntika ihtiyatı olarak Alçıtepe'ye hareketini emretmiştir. Aynı gün öğleden sonra 4.35'te harekete geçen alayın üçüncü taburu üç bölüğüyle, akşam sekizde Alçıtepe'ye ulaşarak 26. Alay emrine girmiştir.

Plymouth Taburu'ndan iki bölüğün Seddülbahir ve Kumkale'ye çıkarılması kararı, 28 Şubat'ta bütün gün esen şiddetli bora nedeniyle ertelenmek durumunda kaldı.³¹ Ertesi gün gerekli tüm hazırlıklar yapılmış olmasına rağmen yine hava muhalefeti nedeniyle çıkarma yapılamadı. Bu hareketliliğin tespit edilerek saat 14.15'te iki sandalın Seddülbahir İskeleyi'ne yaklaşması üzerine, Harapkale'de bulunan birliklerden bir bölük bu bölgeye görevlendirildi. Biri Seddülbahir İskeleyi başında diğeri köyün girişinde olmak üzere iki manga mevzi aldı. Ancak İngiliz keşif birliği karaya çıkamadığı için herhangi bir temas sağlanmadı. Planlanan bu harekât takip eden günlerde de fırtına nedeniyle tekrar ertelenmek durumunda kaldı. Buna karşın donanma aralıklı surette bombardımana devam ediyordu.

Olumsuz hava şartları nedeniyle verilen bu zorunlu aradan yararlanmak isteyen Maydos Mıntika Komutanlığı, Seddülbahir'e bir istihkâm müfrezesi gönderdi. Mülazım Haydar Efendi komutasındaki bu müfreze kalede bulunan cephaneliğe doğru uzatılmış olan deniz kablolarını keserek etkisiz hale getirdi. Bu kablolar, 26-27 Şubat'ta karaya çıkmış olan İngiliz tahrip müfrezesi tarafından cephaneliği patlatmak amacıyla çekilmiş, ancak başarılı olamamıştır. Alçıtepe'de ihtiyat olarak bulunan 27. Alay 3. Tabur, 1 Mart'ta Seddülbahir'e sevk edilmiş olup bir bölük Morto Koyu'nun batısına bir bölük ise Harapkale'nin kuzeyine gönderilmiştir.³²

HMS Triumph gemisinde görevli Miralay M.S. Fitzmaurice yazmış olduğu raporunda, denizden bombardıman yaparak gizli bataryalarla uğraşmanın faydasız olduğunu, Anadolu yakasındaki Türk obüslerini susturmak için Rumeli yakasına top ve obüs çıkarmak gerektiğini belirtmiştir. 3 Mart gününe de şiddetli bir fırtına ile uyanan İngilizler, akşamüzeri havanın yatışması üzerine Seddülbahir İskeleyi'ne küçük bir müfreze çıkartabilmişlerdir. Donanmanın şiddetli bombardımanına karşı açık hedef halinde bulunan Türk postaları zayıt vermemek için sahilden gerideki mevzilere doğru çekilmişlerdi. Bu durumu değerlendiren İngiliz tahrip müfrezesi kalenin kemerleri arasına gizlenmiş 15'lik bir bataryayı tahrip ederek daha fazla ilerlemeden geri döndü.³³

31 C.F. Aspinall-Oglander, Büyük Harbin Tarihi Çanakkale Gelibolu Askeri Harekâtı, C 1, Yay. haz.: Metin Martı, İstanbul: Arma Yayınları, 2005, s.109.

32 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.111.

33 Aspinall-Oglander, a.g.e., C 1, s.110.

4 MART 1915 MUHAREBESİ

İngiliz kurmaylarınca hazırlanan harekât planlarına göre; 19 ve 25 Şubat'ta giriş tahkimatlarının etkisiz hale getirilmesini müteakip sağlam kalabilmiş topların tahribi amacıyla Seddülbahir ve Kumkale'ye tahrip müfrezele-ri çıkarılacaktı. 4 Mart'ta hava durumu müsait olduğundan 25 Şubat'tan beri fırtına nedeniyle sürekli ertelenmiş olan karaya çıkış harekâtının yapılması kararı verildi. Harekât, Kraliyet Deniz Piyade Tümeni'ne bağlı olan Plymouth Taburu'nun iki deniz piyade bölüğü tarafından gerçekleştirilecekti. Özel Görev Gücü olarak tanımlanan birlikler saat 7.30'da Gökçeada'daki karargâhtan dört muhribe bindirilerek boğaz girişine doğru harekete geçti. Tuğgeneral Charles Trotman, bu harekâtı HMHS Braemar Castle gemisinden idare ediyordu. Karaya çıkacak olan birlikler Güney (Kumkale) ve Kuzey (Seddülbahir) Örtü Kuvveti olarak ikiye ayrıldı. Öncelikle Tabur Komutanı Yarbay G. E. Matthews komutasındaki bölük 8.50'de muhriplerden filikalara bindirilerek Kumkale'ye doğru ilerledi. Seddülbahir'e çıkacak olan diğer bölük ise saat 9.10'da Binbaşı H. D. Palmer komutasında harekete geçti.³⁴

Kuzey Örtü Kuvveti'nin hedefi, tahmini üç saatlik bir sürede Morto Koyu ile Seddülbahir Kalesi arasındaki bölgede tahrip işlemi gerçekleştirmekti. Ayrıca hava üssü olarak kullanılabilecek uygun bir yer belirlemek için keşif yapılacaktı. Bu kuvvet, 3 tahrip müfrezesi, bir keşif müfrezesi, bir kıyı postası ve deniz subayları altındaki işaretçilerden³⁵ oluşmaktaydı. Donanmanın şiddetli ateş desteği altında ve çanaklıklarında³⁶ bulunan 4 makineli tüfekle ilerleyen filikalar, saat 9.40'ta herhangi bir direnişle karşılaşmadan Seddülbahir İskelesi'ne³⁷ çıktılar. Gün içerisinde ardı ardına dört çıkış gerçekleşti.³⁸

Maydos Mintıka Komutanlığı'nın yeni savunma düzenine göre; 26. Alay'ın 3. Taburu, Morto Koyu'nun, 27. Alay'ın 3. Taburu ise Seddülbahir'den Tekke Koyu'na kadarki sahil hattının gözetleme ve savunmasıyla görevlendirilmişti. Buradaki birlikler, bir ağır makineli tüfek takımı ve bir obüs batar-

³⁴ The National Archives, Public Record Office, Kew.W095/4290; Leonard Sellers, RND Antwerp, Gallipoli, France 1914-1918, Essex, 1997, s.36-37.

³⁵ Haberleşme görevini yapacak olan askerler.

³⁶ Gemi direklerindeki gözetleme yeri.

³⁷ İngilizler, çıkarma yaptıkları bu sahile Camber Beach adını vermişlerdir.

³⁸ The National Archives, Public Record Office, Kew.W095/4290; Sellers, a.g.e., s.39.

yasıyla desteklendi.³⁹ 4 Mart'a kadar devam eden İngiliz baskınları, Türk savunmasındaki eksiklikleri adım adım göstermiş olup, bu durum birlikleri teyakkuz haline geçirmiştir. Ayrıca 4 Mart sabahında Gökçeada'dan alınan askerler muhriplerin güvertesinde açıkta getirildiğinden karaya çıkma maksadı önceden anlaşılmış oldu. Arazi yapısından dolayı sahil hattı Harapkale'den görünmediği için Seddülbahir Köyü girişine ve iskeleye iki ayrı gözetleme postası yerleştirilmişti.

Filonun cehennemî bombardımanı sonrasında Seddülbahir İskeleye'ne çıkan İngiliz askerleri burada herhangi bir direnişle karşılaşmayı beklemiyordu. Bir takım, tepeden tırmanarak köye doğru ilerlerken diğer takım ise Seddülbahir Kalesi'ne doğru gitti.⁴⁰ Kalenin önünden köye doğru çıkan bu dar yol Bigalı Mehmet Çavuş komutasındaki müfreze tarafından tutulmuştu. Bazı askerler terk edilmiş köy evlerinin içine, bazı askerler ise kale yıkıntılarının arasına mevzilenmişti. Mehmet Çavuş'un emriyle yaylım ateşi başlayınca yukarıya doğru ilerleyen İngilizler oldukları yere yatarak mevzi almaya çalıştılar. Yüzbaşı Charles Lamplough, o gün yaşananları şu ifadelerle anlatıyor:

Biz tam Seddülbahir'e hareket ederken, filo cehennem ateşi gibi bombardımana başladı. Çok hoş görünüyordu ve hiç düşmanımız yokmuş gibiydi. Filikalarımıza bindik ve sonunda kıyıya çıktık; her şey lehimize görünüyordu. Keşif kolları çıkıp faleze doğru gitti. Bir kol tepedeki tabyaya ilerlerken, diğerleri düz gitti. Tepeye çıkınca tıklandılar; zavallı yaşlı Baldwin hemen yakalandı. Kafasından tek yara aldı ve biraz sonra öldü. Sonra epeyce ateş ettik. Sonunda oraya tırmanamayacağımızı anladım, yıkık evlerin içinden bizi biçiyorlardı...⁴¹

Karaya çıkan Plymouth Taburu askerlerinden Harold Benfell, Seddülbahir Kalesi'ne doğru ilerlerken açılan yaylım ateşinde yaralananlar arasındaydı:

Her şeyin oldukça berrak olduğunu komutan subaya bildirdim; yer terk edilmiş ve ölü gibiydi; ama diri olduğunu anladık. 10 dakika içinde iki kurşun yedim; biri sol cebimin üstüne, diğeri sağ kolumun altına. Ateş eden adamın nerede olduğunu anlamak için kalkıp etrafa göz gezdirdim, ama gizlenmişti. Daha fazla mermi geldi; korunmak için tabyanın içine doğru ilerledim. Benim kısmımdan iki kişi daha peşimden geldi ve irtibatımızın

³⁹ Saral vd., a.g.e., s.123.

⁴⁰ The National Archives, Public Record Office, Kew.W095/4290; Sellers, a.g.e., s.39.

⁴¹ Hart, a.g.e., s.44.

koptuğunu düşündük. Bir saat boyunca buradan çıkamadık ve üçümüz, bizim gemiden atılan topla havaya uçurulmuş yıkık bir duvarın üzerine uzanmış duruyorduk. Etrafımızda mermiler vı-zıldırıyordu ve çok sıcak bir zaman geçirdiğimize sizi temin edebilirim.⁴²

HMS Ocean gemisi Seddülbahir açıklığında, HMS Lord Nelson Ertuğrul Koyu açıklığında ve HMS Majestic ise Morto Limanı'nda karaya çıkan Ku-zey Örtü Kuvveti'ne ateş desteği sağlıyordu.⁴³ Müttefik uçakları da Türk siperleri üzerinde devamlı sûrette dolaşıp bomba atarak, karaya çıkan birliklere havadan destek veriyorlardı. Bir güç denemesine dönen bu çı-karmada uçaklar aynı zamanda donanmaya da ateş tanzimi yapıyordu.⁴⁴ İngilizler, özellikle kaleye bitişik olan büyük bir evden çok etkili bir şekilde ateş edildiğini tespit etti. Yüzbaşı Charles Lamplough, sahile inerek vurulmasını istediği yerleri işaretledi ve böylece donanma ateşiyle bu evler tahrip edildi.

Alçıtepe'deki karargâhından hareketliliği gözlemleyen Sol Yan Müfreze Komutanı Binbaşı Kadri Bey, durumu saat 10.50'de 19. Tümen Komutanlığı'na rapor etti. Raporda, bombardıman sonrasında düşmanın on dört sandalının görüldüğü ve karaya bir miktar asker çıkarıldığı ifade edilmektedir. Kadri Bey, yaklaşık yirmi askerin Harap kale'nin gerisine çekildiğini de bizzat müşahade etmişti. Tümen Komutanı Yarbey Mustafa Kemal Bey bu sırada Kilitbahir'de sahil bataryalarını teftiş eden Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa ve Usedom Paşa'ya refakat etmekteydi. Bu nedenle durumun ehemmiyetine binaen Alçıtepe'de komutayı devralan Kurmay Binbaşı Mehmet Lütfi Bey, ihtiyaten 57. Alay'ın Sarafım Çiftliği'ne gelmesi emrini verdi.⁴⁵ Mustafa Kemal Bey, Kilitbahir'den Eceabat'a döndüğü sırada durumdan haberdar olması üzerine 26. Alay Komutanı Kadri Bey'e telefonla "Bizzat şimdi yanınıza hareket ediyorum. Benim oraya muvasalatıma (ulaşmama) kadar sahile çıkmış olan düşman behemehal (mutlaka) denize dökülecektir." emrini verdi.⁴⁶

27. Alay 3. Tabur 10. Bölük askerlerinden Abdullah Yazıcı, hatıratında o günü tafsilatıyla aktarmaktadır:

Seddülbahir sahil muhafazası olarak Suterazileri civarında alayı-mızca mühim bir mevkiyi teslim almıştık. Alayımızdan evvelce

42 Hart, a.g.e., s.44.

43 Saral vd.,a.g.e., s.122.

44 Cenk Avcı, Çanakkale Cephesinde Hava Savaşları, Ankara: ATASE Yayınları, 2009, s.23.

45 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.150-151.

46 Mustafa Kemal, Arıburnu Muharebeleri Raporu, Yay. haz.: Uluğ İğdemir, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990, s.7.

o mevkii muhafaza eden kıtalarımız Seddülbahir'e ara sıra bir manga yahut takım asker çıkartmıştır. Seddülbahir'i ve iskeleleri dolaşıp kontrol eden düşman askerlerinin bu kadar serbest bırakıldığını kumandanımız Halis Bey katiyyen kabul etmeyeceğini ve bizim günümüzde katiyyen karaya düşman askeri bastırmayacağını söylemiştir. Düşmanlar böyle bir harekette bulunacak olursa derhal ateş açılacağını bize emretti. İlk Seddülbahir'i teslim aldığımız akşamı bölüğümüzün birinci takımı zabiti Cemal Efendi ile birinci takım çavuşu Bahçelili Mehmet Çavuşla beraber takım efradı birlikte (mekkii) teslim almışlardır. Sabahleyin gün doğarken öteden beri iskeleyi kontrol eden bir zırhlı gemisi iskeleye geldi. Kayıklar ile düşman bahriye askeri karaya çıkmaya başlayınca derhal takımımız yaylım ateşi açtı. Zırhlının da direk kenarındaki makineli tüfekle takımımıza karşılıklı ateşler başlayınca kumandanımız Halis Bey bölük kumandanına bile meydan vermeden hemen askere silah başı ederek kendisi önümüzden "10. Bölük istikamet Seddülbahir marş marş!" emrini verdi.⁴⁷

Takım Komutanı Cemal Efendi ise İngilizlerin ihracı sırasında takımı Mehmet Çavuş'a bırakarak geri çekilmiştir: "Takım zabiti Cemal Efendi takımı terk ederek bölüğe doğru kaçarken tarassutda (gözetleme) duran cesur Halis (Bey)'in karşısına görmeden çıktı. "Nereye koşuyorsun? Şimdi seni kurşuna dizerim" deyince derhal takım zabiti Cemal Efendi takımının başına koşmuş idi."⁴⁸

Emrinde kalan yarım takımla birlikte bulundukları mevziden ateş ederek düşman askerlerinin ilerlemesini durduran Mehmet Çavuş'un tüfeği bozularak kullanılamaz hale geldi. Yerden aldığı taşları İngilizlere doğru fırlatarak mücadeleye devam etti. Bir müddet sonra eline geçirdiği istihkâm küreğiyle mevziden çıkarak emrindeki askerleri de süngü hücumuna kaldırdı. Seddülbahir İskeleyi'ndeki bu çatışma 25-30 metre mesafeden yaklaşık üç saat boyunca devam etti. Boğuşma sırasında elleri paramparça olan Mehmet Çavuş sol göğsünden ve başından yaralandı. O gün kan kaybından bayılana kadar düşmanla mücadele eden Mehmet Çavuş, gösterdiği fedakârlık ve cesaretle de silah arkadaşlarına örnek olmuştur. İlerleyemeyeceğini anlayan Binbaşı Palmer 200 kişilik bir takviye istedi. Bu talep kabul edilmeyince çekilme kararı alındı. Bunun üzerine İngiliz deniz piyadeleri saat 18.30'da donanmanın ateş desteği altında ölü ve yaralıları da alıp filikalarına binerek gemilerine dönmek zorunda kaldılar. Giderken iskelede ağır yaralı vaziyette bulunan Puh⁴⁹ oğlu Nuh'u da

47 Gazi Abdullah Yazıcı'nın 1916 tarihli yayınlanmamış hatıratı, Barış Bilici Koleksiyonu.

48 Gazi Abdullah Yazıcı'nın 1916 tarihli yayınlanmamış hatıratı, Barış Bilici Koleksiyonu.

49 Çerkesce bir isim.

esir olarak yanlarında götürdüler. Biga'nın Kahvetepe Köyü'nden cepheye gelen bu asker, Çanakkale Muharebeleri'nin ilk esiri olmuştur. Fakat gemiye alındıktan kısa bir süre sonra şehit olmuştur. İngilizler, ertesi gün HMHS Braemar Castle gemisinin güvertesinde Seddülbahir ve Kumkale'de kaybettikleri askerler için bir cenaze merasimi düzenler.

Öğleden sonra tüm mürettebat ve askerler dünkü harekâta ölenlerin cenaze merasimi için güvertede toplandık. Yedi deniz piyadesi ile bir Türk askerinin naşını derinliklere teslim ettik. Sahne çok dokunaklıydı, zira denize gömdüklerimiz ilk kaybettiklerimiz olmalarının yanı sıra, bizlerin ne tür bir görevle karşı karşıya bulunduğumuzun da bir göstergesiydi. Kraliyet Deniz Piyade Taburu ölüleri için tam tekmil merasim uygulandı. Türk'e gelince; bedeninin başucunda papaz efendinin kısaca okuduğu bir dua ile yetinilerek küpeşteden denize savruldu...⁵⁰

Mehmet Çavuş, savaş sonrasında Biga'da Osmangazi İlkokulu'nda öğretmenlik yapmakta olan Uluğ İğdemir'e yaşananlarla ilgili şu beyanatı vermiştir:

Ben mangamla nöbette idim. Düşman gemileri sahili şiddetle bombardıman ettikten sonra çıkarma yapmaya başladılar. Bu esnada gizlendiğimiz yerden çıkarak yere yattık ve düşmana ateşe başladık. Düşman da yere yatarak bize ateş ediyordu. Birbirimize çok yakındık. Bir ara benim tüfeğimin mekanizması işlemez oldu. Hırsımdan tüfeği attım. Bunu gören bir düşman neferi ayağa kalkarak bana ateş etmeye başladı. Hemen istihkâm küreğini çekerek üzerine atıldım. Kaç kişiyi vurduğumu hatırlamıyorum. Gözümü açtığım zaman kendimi sıhhiye çadırında buldum.⁵¹

Mehmet Çavuş, yaralı arkadaşlarıyla birlikte Kanlıçeşme'de bulunan sargı yerine götürülür ve burada kendisine ilk müdahale yapılır.⁵² Akşam vakti Seddülbahir'e ulaşabilen Maydos Mintika Komutanı Yarbay Mustafa Kemal Bey, Kanlıçeşme sargı mahallinde yaralıları dolaştığı sırada Mehmet Çavuş'un kahramanlığından haberdar olur.⁵³ Bu hadiseyi, Madam Corinne'ye yazdığı mektupta anlatmaktadır: " Burada benim isminin duyulmasına hayret etmemeli, çünkü ben mühim bir muharebenin kahramanı olarak Mehmet Çavuşa şeref kazandırmayı tercih ettim. Tabii şüphe

50 Uğural Vanthoft, "Esir Türk Askerleri Denizaşırı Ülkelere Nasıl Götürüldüler", Çanakkale 1915 Dergisi, Nisan 2010, Sayı 5, s.29.

51 Mustafa Kemal, a.g.e., s.7.

52 Bu ilk müdahalenin ardından Eceabat'ta bulunan hastaneye nakledilmiştir.

53 Mustafa Kemal, a.g.e., s.7.

etmezsiniz ki muharebeyi idare eden sizin dostunuzdu ve savaş gecesini muharebe saflarında Mehmet Çavuşu bulan da o idi.”⁵⁴ Mustafa Kemal Bey, 1918 yılında Ruşen Eşref’e vermiş olduğu mülakatta ise bu kahramanla ilgili “O zaman, hep ağızlarda işitip okuduğumuz bir Mehmet Çavuş çıkıyor, toprağımıza ayak basan düşmanı tekrar denize atıyor.”⁵⁵ ifadelerini kullanmıştır.

Mustafa Kemal Bey, Harap kale’den 20.30’da Müstahkem Mevki Komutanlığı’na göndermiş olduğu raporda Mehmet Çavuş’un kahramanlığından övgüyle bahsederek ödüllendirilmesini teklif etmiştir:

...bilhassa 27. Alay 10. Bölük çavuşlarından Mustafa oğlu Mehmet’in kumandasında olarak doğrudan doğruya Seddülbahir Kalesi içinde bulunan bir yarım takımın süngü hücumuyla düşman tard olunmuştur. Mehmet Çavuş, tüfeğinin mekanizmasının işlememesi üzerine taşla ve maiyetindekilerle örnek olacak sûrette düşmana saldırmış, kendisi başından ve sol göğsünden yaralanmıştır. İhtiyat çavuşlarından olan adı geçen diğerlerine medar-ı teşvik olmak üzere şimdi bir nişan veyahut münasip diğer bir sûrette taltifini istirham eylerim.⁵⁶

29

27. Alay 3. Tabur Komutanı Halis Bey, 4 Mart tarihli not defterinde bu durumdan “Sabık bölüğüm (2. Bölük⁵⁷) çavuşlarından Kahraman Bigalı Mehmet Çavuş’un cesaret ve fedakârlığı 19. Fırka Kumandanı Mustafa Kemal Paşa tarafından takdir edildi” sözleriyle bahsetmiştir.⁵⁸ 27. Alay’ın 10. Bölüğü’nde bulunan Sivaslı Hakkı Efendi ise hatıratında o günle ilgili;

Arkadaşlarımdan Medeni Efendi hafif surette yaralandı. O gün Mehmet Çavuş pek büyük fedakârlık gösterdi ve yaralandı, liyakat⁵⁹ ve gümüş imtiyaz madalyası ile taltif edildi. O gün akşamüzeri tabur kumandanı bizi takım kumandanı sıfatıyla -şimdiye kadar henüz bölükte bulunuyorduk- bölüklere taksim etti. Ben yine ikinci bölükte, Burhanettin Efendi üçüncü, Necati, Hüseyin Hüsnü Efendiler de birinci bölükte kaldılar. Medeni Efendi tabur yaveri oldu. Hepimiz zabıt vekilliğine inha olunduk.⁶⁰

54 Melda Özverim, Mustafa Kemal ve Corinne Lütfü, İstanbul: Milliyet Yayınları, s.53.

55 Mustafa Kemal, Anafartalar Muharebatı’na Ait Tarihçe, Yay. haz.: Uluğ İğdemir, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990, s. XI.

56 Çanakkale Muharebelerinde 19’uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.157.

57 Taburun ikinci bölüğü aynı zamanda alayın onuncu bölüğüdür.

58 Halis Ataksor’un yayınlanmamış not defteri, Serdar Ataksor Koleksiyonu.

59 9 Temmuz 1942 tarihli Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayınlanan Bigalı Mehmet Çavuş’un yaşlılık fotoğrafında, Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası ile birlikte Harp Madalyası ve Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası da görülmektedir. Ancak bu iki madalya ile ilgili resmi bir belgeye ulaşılamamıştır.

60 Mülazım-ı Sani Sıvalı Hakkı’nın Günlüğü, Yay. haz.: Sevilay Özer, Sivas: Asitan Yayıncılık, 2015, s.5.

ifadelerini kullanmıştır. Tanin muhabiri ise Çanakkale'ye düşmanların ilk asker ihraç ettikleri esnada pek az olan müfrezesiyle düşmana kahramanca hücum eden Mehmet Çavuş'un mülâzımlığa⁶¹ terfi ettiğini yazmıştır.⁶²

4 Mart'taki bombardıman esnasında 27. Alay'ın 10. Bölüğünden altı asker şehit düşmüş, on üç asker ise yaralanmıştır. Şehitlerin üçü Seddülbahir'den, diğer üçü ise tahkimatı olmayan Harapkale sırtında gözetleme yapan erlerdendir. Kendisinden haber alınamayan Puh oğlu Nuh'un yaralı vaziyette İngilizler tarafından esir alındığı için cesedi tüm aramalara rağmen bulunamamıştır. Ancak günler sonra, kana bulanmış bir vaziyeteki ekmek torbası iskelede görülmüştür. Gerek Seddülbahir'deki askerler tarafından ve gerekse uçak üzerine sarf edilen bir günlük cephane miktarı 4670 adettir.⁶³

61 Bu bilgi, Bigalı Mehmet Çavuş'la Kırşehirli Mehmet Çavuş'un sıkça karıştırılması durumunu daha da karmaşık hale getirmektedir. Zira 64. Alay'a bağlı olan Kırşehirli Mehmet (Canpolat) Çavuş ta Arıburnu'nda, Bigalı Mehmet Çavuş'un mensubu olduğu 27. Alay siperlerinin oldukça yakınında mevzilenmiştir. Buradaki kahramanlığına istinaden 1 Haziran 1915 tarihinde mülâzımlığa terfi etmiş, 13 Haziran 1915 tarihinde ise yaralanarak Sakaloğlu Hilal-i Ahmer Hastanesi'nde tedavi altına alınmıştır. Tedavisi bitince ise Çanakkale Cephesi'ne bir daha dönmeyerek Kafkas Cephesi'nde 30. Alay'da görevlendirilmiştir. Mehmet Canpolat'ın askeri safahat belgesindeki bu bilgiler, Tanin Gazetesi'nde mülâzımlığa terfi ettiği belirtilen Mehmet Çavuş'un farklı birisi olduğunu kesinleştirmektedir. Dolayısıyla gazete haberinde bahsedilen kahraman, Bigalı Mehmet Çavuş'tur.

62 Tanin Gazetesi, 22 Mayıs 1915.

63 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.182.

4 Mart 1915 Seddülbahir Muharebesi
Bigalı Mehmet Çavuş Müfrezesi

Sıra	İsmi	Memleketi
1	Tabakoğulları'ndan Mustafa oğlu Mehmed Çavuş	Biga - Bahçeli
2	Puh oğlu Nuh	Biga - Kahvetepe
3	Hacı İslam oğlu Mahmud	Biga - Savaştepe
4	Bekir oğlu Yusuf	Biga - Çelikgürü
5	Hüseyin oğlu Salim	Biga - Kazmalı
6	Emrullah oğlu Said	Biga - Akyaprak
7	Yusufoğulları'ndan Mustafa oğlu Mehmed	Biga - Gürçeşme
8	Molla Ahmed oğlu Şerif	Biga - Osmaniye
9	Yüzbaşıoğulları'ndan Ali oğlu Mustafa	Biga - Harmanlı
10	İbrahim oğlu Mehmed	Eceabad - Büyükanafarta
11	İsmail oğlu Hüseyin	Mudurnu - Gökhaliller
12	Muhyiddinoğulları'ndan Osman oğlu Mehmed	Ayaş - Hacı Memiş Mahallesi
13	Mustafa oğlu İzzet	Bandırma
14	Yakub oğlu Nuh	Biga
15	Ahmed oğlu Kadir	Biga
16	Hasan oğlu Ahmed	Biga
17	Receb oğlu Ahmed	Biga
18	İsmail oğlu Mehmed	Biga
19	Halil oğlu Mehmed	Biga
20	Ahmed oğlu Hamid	Biga
21	Ali oğlu Hüseyin	Biga
22	İbrahim oğlu Süleyman	Biga
23	Ahmed oğlu Hüseyin	Biga
24	Şerif oğlu Hüseyin	Biga
25	Halil oğlu Hasib	Biga
26	Ahmed oğlu Hüseyin	Biga
27	İsmail oğlu İbrahim	Biga
28	Mestan oğlu Hüseyin	Biga

4 Mart 1915 Seddülbahir Muharebesi'nde 27. Alay 10. Bölük Şehit Listesi

İsmi	Memleketi	Doğum Yılı	Şehit Olduğu Yer
Ali oğlu Mustafa	Biga - Filik (Harmanlı)	1301	Seddülbahir
Puh oğlu Nuh	Biga - Kahvetepe	1299	Seddülbahir
Mustafa oğlu Mehmed	Biga – Arapçeşme (Gürçeşme)	1303	Seddülbahir
Hacı Nasuh oğlu Hacı Bekir	Biga - Osmaniye	1296	Harapkale
İslam oğlu Ömer	Biga - İskenderköy	1299	Harapkale
Mehmed oğlu Hüseyin	Biga - Sarıcaköy	1305	Harapkale

Osmanlı İstihbarat Şubesi'nin günlük raporunda 4 Mart'ta Seddülbahir ve Kumkale'de gerçekleşen muharebeler şu şekilde özetlenmiştir:

19/12'de (4 Mart'ta) Muarız (Saros) Körfezi'nde dolaşan zırhlılar saat 4.15'de Semadirek istikametinde avdet eylemişlerdir (geri dönmüşlerdir). Düşman saat 2.45'de beş zırhlı, yedi torpido ile Seddülbahir'i şiddetle bombardıman ederek sahile yaklaşan bir zırhlının, çanaklığındaki mitralyözler ateşi himayesinde askerle dolu üç büyük sandalı Seddülbahir İskelesi'ne yanaştırarak sahile altmış kadar asker çıkarmıştır. Buradaki obüs bataryasının ateşi ve bilhassa Alay 27 Bölük 10 çavuşlarından Mustafa oğlu Mehmed'in kumandasında ve Seddülbahir Kalesi içinde yarım takım askerimizin süngü hücumuyla düşman tard edilmiştir (kovulmuştur). Mehmed Çavuş mekanizması bozulan tüfeğinin işe yaramadığını görünce kaya parçaları atarak süngüsü ile düşmana saldırmış bütün efrâdına (askerlerine) numune-i imtisâl (örnek) olmuştur. Dört şehid on dört mecruhumuz vardır. Düşman Kumkale'ye de asker ihrâc etmiş ve Seddülbahir'e çıkardığı müfrezenin adem-i muvaffakiyeti (başarısızlığı) üzerine Kumkale'deki müfrezesini takviye etmiş ve bütün gemilerinden ateş ederek bu müfrezeyi korumaya çalışmıştır. Saat 7.00, öğleden sonra takviye edilen piyademizin yaptığı bir muharebeyi müteâkib şiddetli bir taarruz sayesinde Kumkale ve civarı da düşmandan tathîr edilmiştir (temizlenmiştir).⁶⁴

64 BOA, DH. EUM. VRK, 14/75.

Cevat Paşa, İngilizlerin yapmaya çalıştığı bu çıkarma harekâtını, muhtemel daha güçlü bir çıkarma harekâtının keşfi olarak değerlendirmiştir. Seddülbahir civarındaki bu teşebbüsler sahil hattının yeterince gözetlenemediğini ortaya koymuştur. Bu nedenle buraya yapılacak harekâttan mıntika kumandanının zamanında haberdar edilebilmesi için Alçıtepe ve Halileli'ndeki helyostatlardan istifade edilmesi kararlaştırılmıştır.⁶⁵

Çıkarma sonrasında tahkimatın yeterli olmadığı anlaşıldığından; Kanlıçeşme'den 4/5 Mart gecesinde gelen Fırka İstihkâm Müfrezesi tarafından, piyade askerlerinin de yardımıyla, Harap kale'de beş mangalık boy ve Seddülbahir Köyü'nün kuzey girişi civarında ise dört mangalık diz siperi yapılmıştır.⁶⁶

Muhtemel sahil çıkarmalarını önlemek amacıyla alınan tedbirlerden birisi de beş toptan oluşan bir obüs sahra bataryası kurulmasıydı. 9. Sahra Topçu Alayı Komutanı Binbaşı Mehmed Ali Bey mevkiileri gezmiş ve Apostolaki Çiftliği gerisine üç, Harap kale gerisinde Kanlıdere Vadisi'ndeki bir höyük üzerine ise iki top yerleştirildikten sonra cephe ikmali yapılmış ve telefon hatları bağlanmıştır.⁶⁷

Plymouth Taburu'nun çıkarma yaptığı sahilden köye doğru yükselen arazi yapısı doğal bir set görevi görmüş, bu durum İngilizlerin geri çekilmesini kolaylaştırmıştır. Kuzey Örtü Kuvveti, gemilerin örtü ateşi altında tekrar filikalara alınmıştır. Türkler tarafından tahmin edilen sayılar daha fazla olsa da, Binbaşı Palmer'ın rapor ettiği zayıat miktarı üç ölü ve bir yaralı şeklindedir. İngilizler açısından bu harekâta elde edilen tek başarı ise iki Nordenfelt makineli tüfeğinin imha edilmesi olmuştur.⁶⁸

Yarbay Matthews ve Binbaşı Palmer'ın vermiş olduğu raporları inceleyerek, gözlemlerini bizzat kendilerinden dinleyen Akdeniz Seferi Kuvvetler Komutanı General Ian Hamilton, aktarılan bilgilerden oldukça etkilenmiştir. Öyle ki General Paris'in hazırlattığı incelemelerin işine yaramadığını ama bu subayların yaşayarak edindikleri bilgilerin çok daha değerli olduğunu ifade etmiştir.⁶⁹

İngiliz donanma tarihçisi Julian Corbett, 4 Mart 1915 tarihindeki muharebeyi, "4 Mart çıkarması, küçük kuvvetlerle iş görme zamanının çoktan geçmiş olduğunu anlatmıştır. Türklerdeki savaş ruh ve isteği ve kendine

65 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.159.

66 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.162.

67 Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.171.

68 The National Archives, Public Record Office, Kew.W095/4290; Sellers, a.g.e., s.39.

69 Ian Hamilton, Gelibolu Hatıraları 1915, Çev.: Mehmet Ali Yalman, Nurer Uğurlu, İstanbul: Örgün Yayınevi, 2005, s.59-60.

güven duygusu, ciddi olarak göz önünde bulundurulması gereken bir etkendi. Artık güçlü birlikler olmadıkça Birleşik Filonun Çanakkale Boğazı'nı zorlayıp geçme olasılığı bile çok azdı."⁷⁰ şeklindeki ifadeleriyle küçük birliklerle Çanakkale Boğazı'nın geçilemeyeceğinin bir göstergesi olarak değerlendirmiştir. İngiliz resmi tarihinde, muharebe sonucunun bir zafer şekline sokulacak kadar abartıldığı ifade edilse de, bu durumun Türk askerinin morali için önemli bir kazanç olduğu gerçeği kabul edilmiştir.⁷¹ Maydos Mıntıka Komutanı Yarbay Mustafa Kemal Bey, Bigalı Mehmet Çavuş'un kahramanlığının gerek ordu içinde gerekse kamuoyunda duyurulması için oldukça çaba göstermiştir. Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa ve Harbiye Nazırı Enver Paşa da bu çabaya destek vermişlerdir.

Mehmet Çavuş'un kahramanlığı, Beylerbeyi Sarayı'nda sürgün hayatı yaşayan Sultan II. Abdülhamid'in de dikkatini çekmiştir. Hususi doktoru olan Âtîf Hüseyin Bey'e "Bakınız.. (Çanakkale'ye) Biraz asker çıkarmak istemişler. Mehmed Çavuş isminde bir çavuş yararlılık göstermiş. Bizde böyle kahramanlar çoktur."⁷² diyerek -Mehmet Çavuş gibi fedakârlar oldukça- Çanakkale'nin geçilemeyeceğine dair inancını ifade etmiştir.

70 Saral vd., a.g.e., s.127.

71 Aspinall-Oglander, a.g.e., C 1, s.112.

72 Âtîf Hüseyin Bey, Sultan II. Abdülhamid'in Sürgün Günleri, Yay. haz.: M. Metin Hülagü, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013, s.306.

HASTANEYE YAPILAN ZİYARETLER

Maydos Mıntika Komutanı Yarbay Mustafa Kemal Bey, 5 Mart'ta Sağ ve Sol Yan Müfreze Komutanlıkları'na gönderdiği yazıda Mehmet Çavuş'un yaptığı kahramanlıktan bahsederek, kendisinin layık olduğu sûrette taltif edileceğini bildirmiştir. Ayrıca, "Bu hususun cümleye tebliğ ve tefhimi ve her alaydan küçük zabıt ve efraddan uygun birkaç kişi seçip Alay adına Maydos hastanesinde yatan Mustafa oğlu Mehmet Çavuş'un ziyaretine gönderilmesini tavsiye ederim." ifadeleriyle kahramanımızın hastanede ziyaret edilmesini teşvik etmiştir. Gerektiğinde bütün askerlerden aynı kahramanlığı göstermesini bekleyerek bu ziyaretten muradını da dile getirmiştir.⁷³ Mustafa Kemal Bey'in bu teşvikiyle birlikte birçok silah arkadaşı Maydos Hastanesi'ne gelerek Mehmet Çavuş'u ziyaret etmiştir.

35

Mehmet Çavuş'a hastanede yapılan en önemli ziyaret şüphesiz ki Enver Paşa ve maiyeti tarafından 7 Mart günü gerçekleştirilmiştir. Bu ziyarette kendisine Lokal Anzeiger Gazetesi'nin özel muhabiri ile birlikte Tanin Gazetesi'nin Çanakkale Muhabiri Cemil Hakkı Bey de eşlik etmiştir. Cemil Bey bu ziyarete dair izlenimlerini bir telgrafla gazetesine göndermiş ve gazetesinin 8 Mart tarihli sayısında yayınlanmıştır.

Gazetede yayınlanan bu habere göre Enver Paşa, 19 Şubat'tan beri devam eden muharebelerde yaralanan yaklaşık elli yaralıyı ziyaret etmek, bu kahramanların hatıralarını dinlemek ve kendilerine Padişah Mehmed Reşad tarafından ihsan buyrulan nişanları vermek üzere Maydos Hastanesi'ndeki koşuuları gezmiş ve bütün yaralıları ayrı ayrı taltif ve takdir etmiştir. Kendisini adım adım takip eden Cemil Bey, yaralılarla kumandanları arasında geçen samimi sohbete ve bu ziyaretten duyulan karşılıklı memnuniyete şahit olarak: "Sıra Mehmet Çavuşa gelmişti. Paşa bu kahramanın hikayelerini dinlemiş, kendisini takdir ve tebrik ediyordu. Mehmet Çavuş, mahcup ve mesut, kumandanına teşekkür etti ve eliyle göğsündeki, başındaki yaraları göstererek: "Bunlar iyi olsun, yine vazifemizi tekrar yaparız Paşam!" demiştir. Bu sözler üzerine Enver Paşa Dâhiliye Nazırı ile birlikte Bigalı Mehmet Çavuş'un göğsüne Gümüş İmtiyaz Madalyası'nı bizzat takmıştır.⁷⁴

⁷³ Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.172.

⁷⁴ Tanin Gazetesi, 8 Mart 1915.

Bu ziyaretin akabinde Müstahkem Mevkii Komutanı Cevat Paşa, 19. Tümen Komutanlığı'na göndermiş olduğu yazıda, Padişah Mehmed Reşad'ın hususi selamlarına mazhar olan kahramanları tebrik etmiştir. Mehmet Çavuş'un ödüllendirilmesini teklif etmiş olan 19. Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal Bey ise yayınlamış olduğu fırka emrinde bu teklifin kabul edildiğini, "Dünkü fırka emrinde Seddülbahir'de kahramanlık göstererek mecruh olduğundan dolayı layık olduğu surette taltif edileceğini va'd ettiğim Mustafa oğlu Mehmed Çavuş'un bugün sine-i feda-karisine (fedakâr göğsüne) bizzat Harbiye ve Dahiliye nazırları tarafından Gümüş İmtiyaz Madalyası ta'lik edilmiştir (takılmıştır)." sözleriyle emrindeki askerlere tebliğ etmiştir.⁷⁵

22 Mart'ta göreve başlayan 19. Tümen Kurmay Başkanı İzzettin Bey, ertesi gün Maydos Hastanesi'nde tedavi gören Seddülbahir Kahramanı Mehmet Çavuş'u ziyaret etmiştir.⁷⁶ Bu tarihten sonra Tasvîr-i Efkâr Gazetesi tarafından da bir ziyaret gerçekleşir. Bu ziyaret sırasında hastanede tedavi altında bulunan Mehmet Çavuş'un bilinen ilk fotoğrafı çekilir. İkinci fotoğraf ise yine aynı gazete tarafından birkaç gün sonra tedavisi tamamlanıp kıtasına döndüğünde askeri kıyafetleriyle çekilmiştir. Her iki fotoğraf da ilk kez Tasvîr-i Efkâr Gazetesi'nin 1 Nisan 1915 tarihli sayısında manşetten yayınlanmıştır.

Türk gazeteciler dışında özellikle Almanya'dan gelen muhabirler de adını çokça duydukları Mehmet Çavuş'la tanışmak ve onun kahramanlık hikâyesini bizzat kendisinden dinlemek istiyorlardı. The Continental Times Gazetesi'nin savaş muhabiri olarak Çanakkale'ye gelen E. Bleec Sch-lombach da "İlion Dağları'nın evladı Gedikli Erbaş Mehmed" olarak tanımladığı Bigalı Mehmet Çavuş'la tanışmak istemişti:

Bizi kıyıya taşıyan teknedeki kürekçi Mustafa ile birlikte, Maydos'a çıkmak için rüzgârın yatışmasını beklemekteydik günlerdir. Savaş ressamı ve üç muhabirle birlikte Ege kıyısı girişindeki savunma noktasında, on bir silah arkadaşıyla beraber yüzden fazla John Kikirik'in (Türk askerlerinin nefret ettikleri İngilizlere taktıkları ortak isim) çıkartmasını engelleyen kahraman Mehmed Çavuş'u askeri hastanede ziyaret etmek istiyorduk çünkü. Düşmanın hedefi bulan bombardımanı sırasında silahıyla karşı koymuş, kurşunlarından kurtulanları süngü saldırısıyla bertaraf etmişlerdi bu cesur askerler. Sadece tek bir İngiliz askeri son anda kaçabilmişti. Sahil savunma esas mevziisi takviye güçleri

⁷⁵ Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, s.196-197.

⁷⁶ İzzettin Çalışlar, On Yıllık Savaş, Yay. haz.: İzzettin Çalışlar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2010, s.97.

aceleyle yardıma gittiklerinde, erbaş Mehmed'in ne kadar büyük iş yaptığını görmüşlerdi. Olay birkaç hafta önce olmuştu; bu eşitsiz çatışmanın yaraları daha tam düzelmemişken, cesur ihtiyat çavuşu havalandırma izni almak yerine, yeniden cepheye dönmeyi tercih etmişti.⁷⁷

Hava muhalefeti nedeniyle bir türlü Eceabat'a geçemeyen gazeteciler, Mehmet Çavuş'u görme isteklerini duyan 9. Tümen Komutanı Halil Sami Bey sayesinde, Çanakkale'de kaldıkları Otel İstanbul'da bu kahraman askerin elini sıkma şansına sahip olmuşlardı. Muhabirler arasında yer alan Rudolf Zabel ise Çanakkale'de Mehmet Çavuş'un iki kare fotoğrafını çekerek hem *Illustrirte Zeitung* Gazetesi'nde hem de yazmış olduğu İstanbul İçin Savaş isimli kitabında yayınlamıştır.

⁷⁷ E. Bleeck Schlombach, *Allah İllallah*, Çev.: Rüstem Aslan, İstanbul: Vapur Kitap, 2018, s.28-29.

KAHRAMANLIĞIN MADALYA İLE TALTİFİ

Mehmet Çavuş'un Seddülbahir'de yapmış olduğu kahramanlığın bir nişanesi olarak verilen Gümüş Muharebe İmtiyaz Madalyası 7 Mart 1915 günü bizzat Enver Paşa tarafından takılmıştı. Bu madalyaya dair irade ise 12 Nisan 1915 tarihinde çıkarılmıştır. Bu irade ile 19 Şubat - 18 Mart tarihleri arasında gerçekleşen muharebelerde kahramanlık gösteren 113 askere madalya verilmiştir. Yarbay ve daha üst rütbedeki beş subayla birlikte bir istisna olarak sadece Mehmet Çavuş'a Gümüş İmtiyaz Madalyası verildiği görülmektedir. Bu durum Mehmet Çavuş'a atfedilen değeri göstermesi açısından son derece önemlidir. Listede yer alan değişik rütbelerdeki diğer askerlere ise Gümüş Liyakat Madalyası verilmiştir.

Mehmet Çavuş'un birliği 27. Alay, 3. Tabur, 2. Bölük, 10. Manga olması gerekirken listede sehven 26. Alay, 3. Tabur, 3. Bölük, 10. Manga olarak yazılmıştır. Belgede, madalyanın ne sûretle verildiğiyle ilgili "Muharebât-ı vakiada mesbûk olan gayretine ve mecruhen taht-ı tedavide iken bizzat Başkumandan Vekili Paşa Hazretleri tarafından Gümüş Muharebe İmtiyaz Madalyası ile taltifi tensip edilmiştir."⁷⁸ ifadesi yer almaktadır. Dikkat çeken başka bir husus ise Mehmet Çavuş'un aynı bölükten dört silah arkadaşının Gümüş Liyakat Madalyası almış olmasıdır. Bu askerlerden Osman oğlu Mehmet, Ayaşlı iken; Şerif oğlu Hasan, Recep oğlu Rasim ve Osman oğlu Mustafa isimli diğer üç askerin Bigalı olması dikkat çekicidir. İlgili açıklamada tıpkı Mehmet Çavuş gibi adı geçen askerlerin de hastanede tedavi altındayken Enver Paşa tarafından bizzat taltif edildikleri yer almaktadır. Dolayısıyla bu dört askerin Mehmet Çavuş'la birlikte omuz omuza düşmanla çarpışırken 4 Mart günü Seddülbahir'de yaralanmış olduklarını söylemek mümkündür.

Maydos Mıntika Komutanı Yarbay Mustafa Kemal Bey'in teklifiyle taltif edilmesi istenen Mehmet Çavuş'un birliği Müstahkem Mevkii Komutanı Cevat Paşa'nın 5 Mart'ta Başkumandanlık Vekâleti'ne göndermiş olduğu yazıda sehven 26. Alay'ın 3. Bölük çavuşu olarak geçmiştir. Dolayısıyla bu yanlışlık 12 Nisan tarihli iradede tekrar etmiştir. Hata fark edilince birlik ismi düzeltilerek beratin yenilenmesi için Enver Paşa'nın 6 Ağustos 1915 tarihli teklifine binaen Mehmet Çavuş'a özel 9 Ağustos 1915 tarihli müstakil yeni bir irade çıkarılmıştır.

⁷⁸ BOA, İ.TAL, 500-41-2; <https://www.beyaztarih.com/yazar/muzaffer-albayrak>, 18 Mart 2019.

Mehmet avuş'un yaşlılık fotoğraflarında göğsünde, imtiyaz madalyası dışında harp madalyası ve liyakat madalyası da bulunduğu görülmektedir. Yakınları da üç madalyası olduğunu doğrulamaktadır. Ancak yapılan araştırmalara rağmen bahsi geçen bu madalyaların hangi tarihlerde ve ne sûretle verildiği tespit edilememiştir.

ARIBURNU MUHAREBELERİ'NDE BİĞALİ MEHMET ÇAVUŞ

Osmanlı kamuoyu tarafından "Seddülbahir Kahramanı" olarak ünlenen Mehmet Çavuş yaralarının iyileşmesinden sonra kendisine verilen izin süresini kullanmayarak 19 Mart'ta bağlı olduğu 27. Alay 3. Taburu'ndaki görevine dönmüştür. 25 Mart'ta yeni kurulmuş olan 5. Ordu'nun Alman Komutanı Liman von Sanders, yarımada'daki savunma tertibatını değiştirmiştir. Seddülbahir bölgesindeki ihtiyat görevi sona eren 3. Tabur ise Kocadere'ye gelmiştir.

8/9 Nisan 1915 tarihli alay emri gereğince Ağıldere'den başlayarak Kabatepe güneyindeki Palamutluk sırtına kadar olan kısım, 27. Alay'dan bir tabur tarafından korunacaktı. Bu bölüm, Kabatepe Bölgesi adını alacak ve tabur komutanı ise aynı zamanda bölge komutanı sayılacaktı. Kabatepe Bölgesi'nde görevlendirilecek olan tabur, alayın gerideki taburlarıyla haftada bir olarak tümen komutanlığından verilecek emir üzerine değiştirilecekti. Bu bölgenin korunması için 27. Alay'ın 3. Taburu'na 8/9 Nisan gecesi Kabatepe'ye hareket emri verildi. Burada bulunan 25. Alay'ın 2. Taburu'ndan bu bölgeyi düşmana sezdirmeden sessiz bir şekilde devralınması istenmiştir. 27. Alay'ın diğer iki taburuyla birlikte makineli tüfek bölüğü ve dağ bataryası ise Eceabat'ın batısındaki zeytinlikte çadırılı ordugâh kurarak tümen ihtiyatı olarak bekleyecekti.⁷⁹

3. Tabur, Kabatepe kıyılarında tahkimatla ve tel örgü hattı çekmekle meşguldü. Alay emri gereğince bu işlerin düşmana görünmeden gizlilik içerisinde ve gerekirse gece yapılması istenmişti. Aynı zamanda, tel örgü kazıklarının düşman tarafından görünmeyecek biçimde yeşil çalılarla kamufla edilmesi ve tellerin ise altından geçilemeyecek şekilde çaprazlama gerilmesi konusunda uyarılmıştı. 8/9 Nisan gecesinden beri Kabatepe Bölgesi'nde görev yapmakta olan 3. Tabur buradaki sorumluluğunu 22 Nisan günü saat 18.00'da 2. Tabur'a devrederek zeytinlikteki ordugâha çekildi.⁸⁰

⁷⁹ Halis Ataksor, Çanakkale Raporu, Yay. haz.: S. Serdar Halis Ataksor, İstanbul: Timaş Yayınları, 2008, s.114-116.

⁸⁰ Ataksor, a.g.e., s.117-119.

24/25 Nisan gecesi saat 02.00'da Kabatepe'deki gece tatbikatından dönen alayın 1. ve 3. Taburları ile makineli tüfek bölüğü yorgun bir şekilde çadırlarına istirahata geçmişlerdi. Kısa bir süre sonra top seslerine uyanan Alay Komutanı Yarbay Şefik Bey, telefon başına geçerek durumu anlamaya çalıştı. Düşmanın Arıburnu'na asker çıkarmaya başladığı haberini alan Şefik Bey, derhal askerin silah başı yaptırılarak ekmeklerinin dağıtılması emrini verdi. Alay, hareket için hazırlanmış olmasına rağmen tümenden herhangi bir emir gelmemişti. 9. Tümen Kurmay Başkanı Hulusi Bey'le yapılan telefon görüşmesinde ise verilecek emrin beklenmesi istenmişti. Gelecek emir beklenirken askere çorba dağıtıldı. Şefik Bey, Arıburnu'nda kendinden sayıca çok üstün olan düşmana karşı zor durumda olan askerlerine yardıma gidemediği için oldukça endişeliydi. İkinci kez telefon başına giderek "Hulusi Bey! Arkadaşlarımız orada ateş içinde yanıyor, biz daha bekleyecek miyiz?" diye sitem ederek hareket için emir beklediğini tekrar etti. Hulusi Bey cevaben, yapılan çıkarmanın asıl çıkarma olup olmadığını anlamaya çalıştıklarını ifade etti.⁸¹

Nihayet beklenen hareket emri 5.45'te tümenden gelen telefonla verildi.⁸² 5.50'de ise vakit kaybetmeksizin harekete geçildi.⁸³ Alayın cebel (dağ) bataryası yarım saat uzaklıktaki Çamburnu'nda olduğu için, hem araziye tarif etmek hem de koruma görevi icra etmek amacıyla 3. Tabur'dan bir bölük, yol boyunca bataryanın gelmesini bekleyecekti. Alay Komutanı Şefik Bey, 1. Tabur'la birlikte Kabatepe'ye giden esas yol yerine daha kuzeyde yeni yapılmış olan dar yoldan yürüyüşe geçti. Geniş yoldan yürüyüşe geçen 3. Tabur'un diğer bölükleri ve makineli tüfek bölüğü ise boyun noktasını aşarak ovayı geçeceklerdi. Alay'ın yürüyüş hedefi Kavakdere'yi takiben Topçularsırtı'nı düşmandan önce tutmaktı.

Şefik Bey'in 1. ve 3. Taburları farklı yollardan yürütmesinin amacı, alayın yürüyüş derinliğini yarı yarıya azaltmak, her iki taburun muharebe hattına aynı anda ve hat boyunca açılarak ulaşmasını sağlamaktır.⁸⁴ Böylece daha hızlı ve emniyetli bir yürüyüş gerçekleşmiş olacaktı. Fakat güneş doğmaya başladığı için açık arazide yürüyüşe devam etmekte olan taburlar, düşmanın keşif uçaklarına, balonlarına ve donanma ateşine hedef teşkil ediyordu. Neyse ki korkulan olmadı ve yürüyüş kolları ovayı yaklaşık bir saat içerisinde donanma ateşine yakalanmadan geçmeyi başardı.

81 Şefik Aker, Çanakkale-Arıburnu Savaşları ve 27. Alay, Askeri Mecmua'nın Tarih Kısmı, S 40 (1 Birinci Kanun 1935), s.31-32.

82 Aker, a.g.e., s.33.

83 Göncü ve Aldoğan, a.g.e., s.42.

84 Harp Ceridelerine Göre Çanakkale Muharebelerinde 27. Alay, C 1, Yay. haz.: Murat Karataş, Barış Borlat, Çanakkale: ÇSGTAB Yayınları, 2017, s.204.

Saat 7.00'de Kavak Tepe'ye ulaşan Şefik Bey, Kanlısirt'ı tutmuş olan düşmanı gördü. Düşmanın hâkim tepeleri ele geçirerek alayı çevirme ihtimalini göz önünde bulundurarak kuzeye doğru yürüyüşe devam etti. Saat 7.40'ta Kemalyeri'nin güneyindeki 165 Rakımlı Tepe'ye geldi.⁸⁵ Burada birliklerin toplanmasını bekleyen Şefik Bey gerekli durum değerlendirmesinden sonra 7.55'te 9. Tümen Komutanlığı'na yazmış olduğu raporda "Arıburnu sırtlarıyla Kocadere arasındaki sırtlardan inayeti Hakka istinaden (Allah'ın lütfuyla-yardımyla) taarruza başlıyorum"⁸⁶ diyerek taarruz kararını bildirdi.

Alay'ın sağ kanadını Yüzbaşı Halis komutasındaki 3. Tabur, sol kanadını ise Binbaşı Malatyalı İbrahim komutasındaki 1. Tabur oluşturuyordu. Askerin daha rahat taarruz edebilmeleri için sırt çantaları çıkartılmıştı. Saat 8.30'da başlayan ve 9.00'dan itibaren ise göğüs göğüse devam eden 27. Alay'ın taarruzu sadece tek bir topla destekleniyordu. Bu muharebe anına kadar karaya çıkan Avustralyalıların sayısı 27. Alay'ın beş katına ulaşmıştı. Yapılan taarruzda Topçular Sırtı'na yaklaşmış olan düşmanın ileri hattı Kanlısirt-Kırmızısirt hattına geri atıldı. Mehmet Çavuş'un da bağlı olduğu 3. Tabur'un 10. Bölüğü ile 12. Bölük tarafından yapılan taarruz neticesinde Conkbayır'ına doğru ilerlemekte olan Avustralyalılar Düztepe civarında durduruldu. 27. Alay, 57. Alay gelene kadar hâkim tepeleri elinde tutup yaptığı taarruzla düşmanı geri çekilmeye mecbur bıraktı. Sabah saatlerinde düşman eline geçmiş olan Kanlısirt'taki üç dağ topunu da saat 16.00 civarında geri aldı. 25 Nisan'da alayın iki taburu şehit ve yaralı olmak üzere toplam 950 zayıyat vermiştir. Bu sayı alay mevcudiyetinin yarısına tekabül etmekteydi. Bu muharebede 3. Tabur Komutanı Halis Bey kolundan yaralandı. 3. Tabur 11. Bölük Komutanı Yüzbaşı Ziya Efendi, 10. Bölükte Üsteğmen Mustafa Efendi ve Teğmen Cemal Efendi, 9. Bölükte ise Üsteğmen İdris Efendi şehit oldu. 24/25 Nisan gecesi yapılan tatbikatın ardından iki saatlik uyku sonrası tekrar muharebe sahasına gelerek kahramanca savaşan askerler, 25/26 Nisan gecesini de eller tetikte uykusuz geçirmişlerdi.⁸⁷ 26 Nisan gününü ise tahkimatla geçirerek kısmen dinlenmek için fırsat bulmuşlardı. Fakat ertesi gün 7.30'da cepheye gelen ihtiyat birlikleriyle düşman üzerine yeni bir taarruz yapacaklardı.

Alayı ile birlikte kıyı muharebelerinde kahramanca savaşan Mehmet Çavuş, artık 3. Tabur 10. Bölükte 2. Takım Komutanı olarak görev yapmaktaydı. Birçok taarruz ve siper muharebesinde kendisine verilen vazifeyi en iyi şekilde yapmaya çalışıyordu. Arıburnu'nda yapılan taarruz sırasında ikinci kez yaralanarak İstanbul'daki bir hastaneye nakledildi.⁸⁸

⁸⁵ Göncü ve Aldoğan, a.g.e., s.42.

⁸⁶ Aker, a.g.e., s.42.

⁸⁷ Aker, a.g.e., s.79.

⁸⁸ 3. Tabur Komutanı Halis Bey, not defterine 4 Mart 1915 günü Seddülbahir'deki kahramanlığından sonra Mehmet Çavuş'un İstanbul'daki bir hastaneye sevk edildiğini yazmıştır. Burada tarihlerin veya olayların karıştırılarak sehven bu şekilde yazılmış olabileceği değerlendirilmektedir.

Tedavi gördüğü hastanede kendisini ziyaret eden Tanin Gazetesi muhabirine verdiği mülakatta yapılan taarruzu ve yaralanmasını tafsilatıyla anlatmıştır:

Sağ cenahta Haintepe civarında bulunduğumuz esnada kaçan düşman bir baskın yaptı. Bunun üzerine biz bütün mevcudiyetimizle düşmana ateşe başladık ve biraz ilerledik. Gece sabaha doğru her iki tarafta da ateş kesilmişti. Fakat sabaha karşı aldığımız taarruz emri üzerine düşman üzerine yeniden hücum edildi. Bu suretle düşmanın birinci siperini işgal ettikten sonra diğer siperi de almak için emir verdim. Biz böyle düşman üzerine sıçrayarak hücum ettiğimiz sırada bir İngiliz subayı kılıcını çekerek üzerime doğru hücum etti ve düşman askerleri de süngü takarak ilerlemeye başladı. Derhal ateş emrini verdim ve bu sırada İngiliz subayı siperi terkedip kaçarken rovelverle öldürdüm ve arkadaşlarımı bağırdım: "Arkadaşlar herkes sıçrayarak ileri. İkinci siperi de tutmaya gayret edelim." Hep beraber silahlarını atarak kaçan düşmanı, kovaladık. Bu esnada gelen bir kurşunla kolumdan yaralandım ve ateş hattından çekilmeye mecbur oldum.⁸⁹

İstanbul'daki tedavisinin ardından tekrar birliğine katılan Bigalı Mehmet Çavuş, 27. Alayın Bombasırtı'nda bulunan siperlerinde mevzi muharebelerine devam etmiştir. Bu sırada cephedeki düşman faaliyetlerinde dikkat çekici bir azalma görülmüştür. Yapılan keşif ve gözlemlerde düşmanın çekildiğine işaret eden bazı raporlar alan 19. Tümen Komutanlığı, 26 Kasım 1915 tarihli bir emir yayınlamıştır. Bu emirde, düşmanın birçok noktadan geriye doğru kuvvet ve mühimmat kaydardığı, top ve tüfek seslerinin seyrekleştiği ifade edilmiştir. Buna nazaran özellikle Yükseksirt'in kuvvetli tutulduğu belirtilerek gece gündüz devam eden faaliyete dikkat çekilmiştir. Kuzey Grubu Komutanlığı ise düşman faaliyetlerinde görülen bu değişikliğin daha iyi anlaşılması için bütün cephede önemli görülen noktalara keşif taarruzları yapılmasını emretmiştir.⁹⁰

Bu emre göre, 27. Alay'ın düşmanın R ve S siperlerine yapacağı keşif taarruzu, seçilecek olan zeki ve güçlü subayların komutasındaki kuvvetli keşif kolları tarafından icra edilecekti. Yanlarında tahrip malzemeleri bulunan istihkâm askerleri de bu keşif kollarında yer alacaktı. Keşif kollarındaki askerler yanlarına mümkün olduğunca fazla bomba alacaklardı. Keşif kollarının savunma hattı ile irtibatı sağlamaları ve düşman hatlarındaki durumu hızlı bir şekilde kıtalarına bildirmeleri gerekmektedir. Elde edilecek düşman siperlerini takviye ve irtibatı sağlamak için her kolda

⁸⁹ Tanin Gazetesi, 22 Mayıs 1915.

⁹⁰ Harp Ceridelerine Göre Çanakkale Muharebelerinde 27. Alay, C 3, Yay. haz.: Murat Karataş, Barış Borlat, Çanakkale: ÇSGTAB Yayınları, 2020, s.411-413.

ikişer irtibat askeri bulundurulacaktı. Makineli tüfek, obüs ve havanların da verilecek emre göre teyakkuzda ve ateşe hazır bulunmaları istenmişti.⁹¹

Cephede, 26 Kasım günü şiddetli bir şekilde yağan yağmurun ardından saat 16.00'da başlayan kar yağışı, tipi ve fırtınayla birlikte hissedilen hava sıcaklığı -8 dereceye kadar düşmüştü. Yarımadanın tamamında sel ve su taşkınları yaşanırken siperler suyla dolmuştu. İç çamaşırlarına kadar ıslanan askerler perişan olmuş, savaşıacak mecal kalmamıştı. Siperlerde donarak ya da boğularak hayatını kaybeden askerlerin sayısı ise oldukça fazlaydı.⁹²

Bu zor hava koşullarında, 27. Alay'ın Bombasırtı'nda bulunan siperlerinden düşmanın R siperine karşı keşif yapmak üzere üç manga kuvvetinde 10. Bölük 2. Takım Komutanı Seddülbahir Kahramanı Bigalı Mehmet Çavuş komutasında çıkarılan keşif koluna Ali Çavuş Siperi'nin sağ tarafındaki gömme siper önündeki dereyi⁹³ takip ederek Korku Deresi'ne inmek ve sözlü olarak verilen talimata göre gerekli hazırlıkları yaparak R siperine taarruz etme vazifesi verilmişti. Alayın 2. Taburu'ndan Teğmen Hasan Efendi komutasındaki diğer bir keşif kolu ise düşmanın S siperine taarruz edecekti. 27 Kasım gecesi saat 01.00'de keşif kolları düşmanın R ve S siperlerine doğru ilerledi. Mehmet Çavuş komutasındaki keşif kolu Ali Çavuş Deresi'ne indiği sırada düşmanın R siperinden dereye karşı açılan mazgallardan ateş edilmiş en ileride bulunan keşif kolu komutanı Mehmet Çavuş bir mermi ile göğsünden vurulmuştur. Omuz çukuruna giren mermi sırtından girerek kuyruk sokumundan çıkmıştır. Yerde hareketsiz biçimde yatmakta olan çavuşu dört asker alarak sargı yerine taşımışlardır.⁹⁴ R siperinden gelen bu makineli tüfek ateşiyle keşif kolundaki 2 asker şehit oldu, 3 asker de yaralandı. Keşif kolu ilerlemeye devam etmesine rağmen R siperinin ortasından yönlendirilen başka bir makineli tüfek ateşinden daha fazla ilerlemek mümkün olmamış ve keşif kolu geri çekilmiştir. Düşmanın ateşine makineli tüfek ve piyade ateşiyle karşılık verilmiştir. Şehitlerden birisinin cesedi alınmış olmasına rağmen yoğun makineli tüfek atışından dolayı diğerine ulaşamamıştır. Keşif neticesinde düşman siperlerinin boşaltılmadığı fakat eskiye nazaran sayıca az olduğu anlaşılmıştır. Düşmanın S siperinde Ali Çavuş Deresi'ni tarayan iki makineli tüfek olduğu Yüksekirt'takilerden başka Korku Dersi'nden R ve S siperlerine çıkan gizli yollar üzerinde de birer makineli tüfek olduğu anla-

91 Karataş ve Borlat, a.g.e., C 3, s.411-413.

92 Ahmet Yurttakal, Türk Kaynaklarına Göre Çanakkale Muharebeleri'nde Gelibolu Yarımadası'nın Tahliyesi, (T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2020), s.21-22.

93 Ali Çavuş Deresi.

94 Gazi Abdullah Yazıcı'nın 1916 tarihli yayınlanmamış hatıratı, Barış Bilici Koleksiyonu.

şılmıştır.⁹⁵ 27. Alay'ın Bombasırtı'ndaki siperlerden Korku Deresi'ne doğru yaptığı benzeri keşif ve gözetleme faaliyetleri düşmanın Arıburnu'nu tahliyesine kadar devam etmiştir.

27. Alay, komutanının ifadesiyle mevcudiyetinin yarısını Biga, geri kalanını ise Lâpseki, Gelibolu, Eceabat başta olmak üzere çevre il ve ilçelerden gelen kahraman askerlerin oluşturduğu bir alaydı. 25 Nisan'da Arıburnu'na yapılan Anzak çıkarmasında düşmanı ilk karşılayan bu kahramanlar, 57. Alay muharebeye katılana kadar kimi zaman sayıca on katı oranındaki düşmana karşı fedakârca savaştı. 20 Aralık'ta düşmanın Arıburnu'ndan çekildiği güne kadar yaklaşık sekiz ay boyunca hiç dinlenmeye çekilmeden çarpışmışlar ve alayın şerefine leke getirmemişlerdir. Bilakis o şerefi arttıran başarılar elde ederek alayın sancağına altın ve gümüş imtiyaz madalyaları kazandırmışlardır. Mehmet Çavuş ise 4 Mart'ta Seddülbahir'de yaralanmasından sonra Mayıs ayındaki bir taarruzda ikinci kez, 27 Kasım'da Arıburnu'ndaki keşif faaliyeti sırasında ise tekrar yaralanarak gazilik şerefini üçüncü kez göğsünde taşıma bahtıyarlığına erişmiştir.

95 Karataş ve Borlat, a.g.e., C 3, s.415-416.

OSMANLI GAZETELERİNDE BİĞALİ MEHMET ÇAVUŞ

1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyetten sonra elde edilen imkânlarla birlikte gazete sayısı ve tirajları önemli oranda artış göstermiştir. Birinci Dünya Savaşı başladığında, Osmanlı Devleti'nde 73 gazete vardı. Bu sayı yaşanan kâğıt sıkıntısı, uygulanan ağır sansürler ve sıkıyönetim koşulları sebebiyle 1915 yılında 6'ya kadar düşmüştür.⁹⁶

Birinci Dünya Savaşı sırasında, savaştan tüm ülkeler sansür ve propaganda rejimleri kurdu. Bunlar her ülkede farklı biçimlerde uygulanırken, haber ajansları ise her yerde kritik bir öneme sahipti. Almanya Ajansı Wolff vasıtasıyla tüm haber akışını denetliyordu. Osmanlı Devleti'nde ise bu amaçla Milli Osmanlı Ajansı kurulmuştu. Harbiye Nezareti tarafından 1914 yılında yayınlan Sansür Talimatnamesi'nin 54. maddesine göre İstanbul'da neşredilen bütün gazeteler sabahleyin yayınlanacak nüshalarının prova baskılarını gece saat dokuzdan on ikiye kadar, akşam nüshalarının provalarını da gündüz on ikiden dörde kadar İstanbul Sansür Müfettişliği'ne teslim edecekti. Gazete künyesinin altına, kontrol edildiğine dair "Talimata Mutabıktır" damgası vurularak sansür memuruna ve nöbetçi sansür zabıtine imzalatıldıktan sonra gazetelerini neşredebilirlerdi.⁹⁷ Uygulanan bu sansür nedeniyle gazeteler cepheden gelen haberleri genellikle Milli Osmanlı Ajansı'nın resmi tebliğleri vasıtasıyla veriyordu.

4 Mart 1915 saldırısıyla ilgili ilk haberler 6 Mart'ta Tanin, Tasvîr-i Efkâr ve İkdam gazetelerinde Milli Ajans'ın resmi tebliğiyle kamuoyuna duyurulmuştur. Mehmet Çavuş'un kahramanlığını anlatan ilk haberler ise aynı gün yine Milli Ajans'ın gazetelere geçtiği başka bir haberle aktarılmıştır. Sabah, bu haberi "Kahraman Mehmed Çavuş" başlığı ile verirken, Tasvîr-i Efkâr "Kahraman Bir Çavuş" başlığı ve "Kumkale ve Seddülbahir'e çıkan düşman askerlerini karşılayan akıbet" açıklamasıyla okuyucularına duyurmuştur. İkdam Gazetesi ise "Kahramanlarımızın Parlak Bir Menkıbe-i Celâdeti" başlığı ile aynı haberi yayınlamıştır. Görüldüğü gibi Milli Ajans'ın gazetelere geçtiği bu haberler sadece başlıkları değiştirilerek olduğu gibi yayınlanmıştır.

Gazetelerde Milli Ajans dışında özel muhabirler ve yazarlar tarafından yazılmış haberleri de görmektediriz. Tanin'in özel muhabiri gazetenin 8 Mart

⁹⁶ Mustafa Özyürek, "Millî Mücadele Dönemi'nde İstanbul Basınının Anadolu'dan Haber Alma Kaynakları", Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2018, s.1098.

⁹⁷ Sansür Talimatnamesi, İstanbul: Matba-i Askeriye, 1330, s.17.

tarihli sayısında düşman bombardımanının neticelerini, karaya çıkanların akıbetini ve kahramanların taltifini ayrıntılarıyla anlatan bir yazı kaleme almıştır. 7 Mart'ta Çanakkale'ye teftiş için gelen Enver Paşa'nın Mehmet Çavuş ve diğer gazileri tedavi gördükleri hastanede ziyaretleri de özel muhabirden alınan telgrafla aynı gün okuyuculara duyurulmuştur. Tanin'in Cologne ve Neue Freie Presse gibi birçok müttefik gazetesindeki haberleri de çevirerek yayınladığı görülmektedir. Gazete, 19 Mart tarihli sayısında yaraları iyileşen Mehmet Çavuş'un hastaneden taburcu olarak birliğine geri döndüğünü haber vermektedir. 7 Mart'ta Enver Paşa'ya refakat ederek tedavi gördüğü hastanede Mehmet Çavuş'la tanışan Tanin muhabiri, 21 Mayıs'ta İstanbul'da tedavi gören gazileri ziyareti sırasında bu eski aşına ile tekrar karşılaşmıştır. Mehmet Çavuş'la tekrar bir mülakat yaparak, kendisinden ikinci gazasını dinlemiştir.

Donanma Mecmuası'nda tespit edilen tek haber 8 Mart tarihli dir. Gazete manşetinden "Kahraman Mehmet Çavuş" başlığıyla verilen haberin altında, vatan şairi Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi isimli şiirinden bir dize yer almaktadır. Haber içeriğinde birkaç yerinden yaralanmış olan Mehmet Çavuş'un sürünerek takımını idare ettiği, elindeki tüfeğin aşırı kullanmadan dolayı bozulduğu için düşmanı taşla kovaladığı anlatılmaktadır. Hürriyet Kasidesi dizesine atfen en büyük silahın sebat olduğu vurgulanmaktadır. Haberin sonunda ise Mehmet Çavuş'un bu kahramanlığının çok emsali olacağı müjdelanmaktadır. Nitekim benzer bir durum Kireçtepe'de yaşanmıştır: 28. Alay 2. Tabur 4. Bölük çavuşu olan Ispartalı Ali oğlu İbrahim, düşmanı taşla kovaladığı ve sol kolundan yaralandığı halde ateş hattından çekilmediği için taltif edilmiştir.⁹⁸

25 Mart 1915 tarihinde Servet-i Fünûn Gazetesi'nde çıkan yazı ise edebi niteliklidir. "Mehmet Çavuş" başlığının üstünde "Sultan Osman ve Reşadiye'nin İntikamı" spotu dikkat çekicidir. Bununla ne anlatılmak istendiği aslında çok açıktır. Savaş öncesinde İngiltere'ye bedeli halktan toplanan paralarla peşin olarak ödenmiş olan ve savaş bahane edilerek teslim edilmeyen bu iki geminin intikamının alındığı vurgulanmak istenmiştir. Yazıyı kaleme alan Haşim Tahir, bazen Mehmet Çavuş'la konuşuyormuş gibi bazen de onun ağzından ifadelerle edebi bir biçimde yazmıştır. Yazar, boğazın derin sularında eski kahramanların soluklarını ve kılıç parıltılarını tahayyül ettiğinden bahisle "onun da sinisinin üstünde henüz belirmiş meyveleri vardı" diyerek göğsünden yaralanmış olan Mehmet Çavuş'u anlatmaya başlamaktadır. 4 Mart 1915 tarihindeki saldırı,

98 Barış Borlat, Çanakkale Cephesi'nde İkmal Faaliyetleri, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayınları, 2020, s.160.

Barut dumanları, siyah bulutlar gibi her tarafa çöküyor. Bir yangın alevi büyüklüğüyle şimşekler havayı deliyor, ateşliyor. Kulaklarım uğultularla yırtılıyor, gözlerim dumanlarla kararıyor, göğsüm sıkışıyor, yüreğim demir bir pençe altında eziliyor, nefes alamıyorum, boğulacağım, boğuluyorum. Lâkin yaşıyorum, damarlarımda kan, göğsümde îmânım var, silahım elimdedir. Yüreğimde ve kollarımda Allah'ın kudreti var, gazabı var, Allah'ın intikamı var, yaşıyorum, yaşayacağım. Altı bin senedir, Avrupa'da, Asya'da, Afrika'da saltanatlar tesis eden, altı yüz senedir, Sultan Osman'ın kan ve ateşle işlediği saltanat tacının namusu için cenkleşen büyük, kudretli bir neslin evlâdım! Kaçarsam, kahbeyim seni bekliyorum.⁹⁹

sözleriyle betimleyen yazar, Mehmet Çavuş'un hislerine tercüman olmaktadır. İngiliz askerleri Seddülbahir'de karaya ayak bastıktan sonra, Mehmet Çavuş Müfrezesi'nin yaptığı süngü hücumunu ise şu ifadelerle anlatmaktadır:

Duman ateş kasırgalarının gözlerime çektiği siyah bir perde arkasından, zulmetlere gizlenen korkan ve alçakların toprağıma ayak basdığını sezincedi, vahdâniyyetin varlığını aydınlatan ışığıyla şâd ve kahr edici kuvvetimle vahşilere saldırdım. Zulmet içinde göğüs göğüse, insan soluklarının birbirine karıştığı, kırılan kemik çitirdıları, birbirine çarpan süngülerin sağır ve keskin gürültüleri, kısılan sesler, haykırışmalar, düşen, koşan, can çekişenlerin hırıltıları derin, müdhiş bir uğultu haliyle inlerken, kan kokusunu alınca vahşeti artan bir arslan azgınlığıyla boğuşuyordum. Göğüs göğüse, saç saça eski barbarlar gibi döğüşmek ihtirâsıyla kopardığım kaya parçalarıyla düşmanın kafasını çatır, çatır kırıyordum, kan köpükleri ve boğuk seslerle açılan ağızları demir ökçeyle bir daha, bir daha eziyordum. İntikama susamışdım, kana susamışdım. Toprağımın çukur ve çatlak dudaklarına onu mest edinceye kadar kan içirmeliyim. Payitahtımı, tarihimi ve bütün mukaddesâtımı gasb etmek, mahvetmek isteyen düşmandan öcümü almalıyım.¹⁰⁰

Haşim Tahir'e göre, -yaralandıktan sonra hastaneye getirilen- Mehmet Çavuş biran önce hasta yatağından kalkarak savaş meydanına dönmek için Allah'a yalvarmaktadır:

99 Servet-i Fünûn Gazetesi, 25 Mart 1915.

100 Servet-i Fünûn Gazetesi, 25 Mart 1915.

Şimdi sargıların bir esâret zinciri kadar ağır gelen kelepçeleri içinde, mezar gibi soğuk görünen bir yatağın içinde inliyorum kalbimin ve ruhumun hiçbir noktasında bir bere yoktur. Eski kan ve ezeli îmânım ile hayât-dârim. Yaşıyorum, yaşayacağım. İlâhî! İslâm şehîdleri hürmetine beni yatağımdan bir daha kaldır, ihanete uğrayan sancağımın şerefini kazanmak için, altı bin sene-dir, saltanatlar tesis eden neslimi ve tarihimi yaşatmak için beni yatağımdan kaldır, gideyim, toprağımın çatlak dudaklarına, onu mest edinceye kadar kan içireyim.¹⁰¹

25 Mart tarihli başka bir yazı ise Sebilürreşad Gazetesi'nde, Ömer Rıza tarafından "Hilafet Kapısında Sarkıntılık Eden Arsızlar" başlığı ile dini açıdan kaleme alınmıştır. Ömer Rıza makalesinde, ordumuzun vazifesinin çok büyük olduğunu fakat imanının daha büyük olduğunu vurguluyor. Yazara göre, ordumuz bugün eski İslam mücahitlerinin cesaret ve yiğitliğini bir kere daha iftihar tarihimize kaydetmiştir. Ve o tarihin eski güneşi yeniden doğmuştur. Kahraman Mehmet Çavuş, bugün cihat eden ordumuzun örnek bir kahramanıdır. Müslümanlığın intikamını ateşli ve harikulade bir kuvvetle almak için fedakârca cihat eden bu şanlı gazi, milletin hayatı için kendi hayatını feda etmekten çekinmemiştir.¹⁰²

49

Tarihler 1 Nisan'ı gösterdiğinde halkın neredeyse bir aydır her gün gazete haberlerinden merakla takip ettiği Kahraman Mehmet Çavuş'un ilk kez fotoğrafi yayınlanıyordu. Tasvîr-i Efkâr Gazetesi için özel olarak çekildiği ifa-de edilen fotoğraflar "Birkaç gün evvelki bir telgrafında Mehmet Çavuş'un tamamıyla sağlığına kavuştuğunu bildiren Çanakkale muhabirimiz, sonradan yukarıdaki resimleri de göndermiştir ki, bunları okuyucularımızın beğenisine sunmakla biz de iftihar ederiz."¹⁰³ sözleriyle sunulmuştur. Gazete haberin devamında Seddülbahir'in yiğit kahramanını, gerek cesaret ve kahramanlığından gerekse sağlığına kavuşarak vatan hizmetine devam etmek üzere kıtasına geri dönmüş olmasından dolayı tebrik ediyordu.

Tasvîr-i Efkâr, 7 Nisan'daki sayısında ise Almanya ve Avusturya gazetelerinde basılmış olan bir resmi ilk sayfasına taşımıştır. Bu resimde Seddülbahir Muharebesi'nde, İngilizlerin sahile asker çıkarmak için yaptığı teşebbüslerinin Mehmet Çavuş komutasındaki askerler tarafından engellenmesi ve yok edilmesi tasvir edilmektedir.

Gazetelerde çıkan haberlerin önemli bir kısmı ise Mehmet Çavuş ve silah arkadaşları adına yapılan yardımları içermektedir. 9 Mart'ta Sabah ve İk-

101 Servet-i Fünûn Gazetesi, 25 Mart 1915.

102 Sebilürreşad Gazetesi, 25 Mart 1915.

103 Tasvîr-i Efkâr Gazetesi, 1 Nisan 1915.

dam gazetelerinde çıkan haberde Mehmet Çavuş'un kahramanlığı hatırlatıldıktan sonra, kendisine Başkumandalık Vekâleti tarafından bir madalya verildiği ifade edilmiştir. Bu fedakârlığın takdir edilmesi için millet adına bir hediye olmak üzere bazı kişilerin Milli Osmanlı Ajansı vasıtasıyla yardımda bulunduğu ve bu hediyeye iştirak edecek olan kişilerin isimlerinin bildirileceği duyurulmaktadır.

10 Mart tarihli Tasvîr-i Efkâr Gazetesi'nde "Kahraman Mehmet Çavuş ve Fedakâr Arkadaşlarına Hediye" başlıklı haberde, Mehmet Çavuş'la birlikte yaralı ve şehit askerlerimiz adına şimdiye kadar 4137 kuruşluk bir meblağ biriktiği bildirilmektedir. Haberin devamında, bu bağışları yapanların sayısı çok fazla olduğundan isimlerin yazılamadığı ve bundan dolayı üzgün oldukları dile getirilmektedir. Yine 10 Mart tarihli Tanin ve Sabah gazetelerinde ise yardım yapanların isimleri miktarları ile birlikte ayrıntılı bir biçimde yer almaktadır. Her iki gazete de takip eden günlerde bağış yapanların isimlerini liste halinde yayınlamaya devam etmiştir. Harbiye Nezareti 11 Mart'ta Matbuat Müdürlüğü'ne gönderdiği yazıda,

Düşman donanmasından âhiren Seddülbahir ve Kumkale civarına vukû' bulan ta'arruzât esnasında tarih-i mefâhir-i millîyemize bir sahîfe-i zerrîn- i celâdet ilâve eyleyen Mustafa oğlu Mehmed Çavuş gibi bir kahramana karşı vatan ve milletini seven her ferd gibi mütehasis olduğu hissiyât-ı şûkrâniyeyi bil-fi'il ibrâz etmek emeliyle mûmâ-ileyhe hediye eden i'tâ edilmek için Müdâfa'a-i Milliye Risâle-i Askeriyesi Sermuharriri Mehmed Zeki Bey tarafından on Osmanlı lirası teberru' edilmiş ve meblağ-ı mezbûr kendisine verilmek üzere kumandanlığa gönderilmiştir.¹⁰⁴

ifadeleriyle Mehmed Zeki Bey'in takdir edilecek bu davranışının gazetelerde yayınlanmasını istemiştir. Tanin Gazetesi ise bu durumu ertesi günkü sayısında okuyucularına duyurmuştur. Mehmed Zeki Bey'den sonra Veliahd Yusuf İzzeddin Efendi'nin 15 liralık yardımının da yine Tanin Gazetesi'nin 13 Mart tarihli sayısında yayınlandığı görülmektedir.

Mehmet Çavuş'un kahramanlığının gazeteler vasıtasıyla duyurulmasından sonra sadece İstanbul'dan değil yurdun her köşesinden tebrikler ve hediyeler gönderilmiştir. Kayseri'den Isparta'ya Erzurum'dan Musul'a kadar birçok ilde halktan toplanan bağışlar vilayet namına Mehmet Çavuş ve diğer askerlerimize verilmek üzere yollanmıştır. Kendiliğinden geliştiği anlaşılan ve sonradan Milli Osmanlı Ajansı tarafından teşvik edilen bu

104 Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri, C 1, Yay. haz.: Muzaffer Albayrak vd., Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2005, s.36.

yardım kampanyasına saray erkânı ve birçok devlet görevlisinin yanında okullar, cemiyetler ve ahali de destek vermiştir. Bu yardım faaliyetine örnek teşkil etmesi için adını yazdıranların yanında, yaptığı ianenin karşısına sözgelişi "Yanyalı bir hanım" olarak yazdırıp ismini vermek istemeyenler de vardı. Bu kampanya, Mehmet Çavuş'un kahramanlığına gösterilen teveccühün boyutunu ortaya koyması açısından son derece önemlidir.

Yardım kampanyası ile ilgili haberlerin birçok gazetede mükerrer olarak yayınlandığı görülmüştür. Yardım yapanların isimlerinin yer aldığı haberler genellikle "Kahraman Mehmed Çavuş İçin" başlığıyla ve "Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlık gösteren Mehmed Çavuş'a ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât (hayatta) kalan efrâda ve şehîd olanların ailelerine hediye-i nakdiyede bulunan zevât-ı kirâm" açıklamasıyla birlikte yayınlanmıştır. Bu konuyla ilgili en son haber ise 20 Mart tarihinde Sabah Gazetesi'nde yayınlanmıştır. O güne kadar Mehmet Çavuş ve arkadaşları için toplanan toplam para 35.743 kuruşu bulmuştur. Her ne kadar düzenli olarak "Kahraman Mehmet Çavuş İçin" başlığıyla yayınlanan bu yardım listeleri 20 Mart itibariyle son bulmuş olsa da zaman zaman yardım faaliyetlerinin devam ettiğini görmekteyiz. Örneğin, 20 Nisan'da Roma Sefareti'nde verilen bir yemekte davetlilerden birisinin teklifi üzerine Çanakkale Müdafaası'nda kahramanlık gösteren Mehmet Çavuş ve arkadaşları için bir iane defteri açılmıştır.

51

İkdam Gazetesi'nin 13 Ağustos 1915 tarihindeki haberine göre, Seddülbahir'e ilk defa asker ihracına karşı koyan kahramanlar arasında bulunan 27. Alay 3. Tabur'un gazilerinden olan Mudurnu'nun Gökhaliller Köyü'nden Karaoğlanoğulları'ndan İsmail oğlu Hüseyin 25 Nisan'da Arıburnu'nda şehit olduğundan dolayı toplanan ianeden hissesine düşen on Osmanlı altını köyünde bulunan ailesine verilmek üzere Bolu Askerlik Şubesi'ne gönderilmiştir.

1 Aralık 1915 tarihli Sabah Gazetesi'nde, Müstahkem Mevki Kumandanlığı'ndan Milli Ajans'a gönderilmiş olan yardım listesi yayınlanmıştır. O güne kadar Milli Ajans tarafından toplam 44.627 kuruş yardım toplanmış ve kahramanlara ulaştırılmak üzere Müstahkem Mevki Kumandanlığı'na teslim edilmiştir. Bigalı Mehmet Çavuş Müfrezesi'nde yer alan askerlerin isimleri ve memleketlerinin de belirtildiği listede, hangi askere ne kadar yardım parası verildiği ayrıntılı olarak yazılmıştır. Habere göre, yardım paraları sağ olanlara elden verilmiş olup, şehit olanların ailelerine ise posta yoluyla gönderilmiştir. Listede ismi bulunan bütün askerlere gönderilen miktarın yanına "verilen" ifadesi yazılı iken, Mehmet Çavuş'un isminin karşısında bu ifadenin yazılmamış olması dikkat çekicidir. Zira Mehmet Çavuş

vuş'un bu yardım paralarını -tıpkı kendisine teklif edilen maaşı reddettiği gibi- almadığı torunları ve köylüleri tarafından anlatılmaktadır. Abdullah Yazıcı da hatıratında, Mehmet Çavuş'un sadece gönderilen hediyeleri aldığı, paranın ise diğer askerlere dağıtıldığını doğrulamaktadır.

Erzurumlular tarafından hediye olarak gönderilen ve üzerinde Osmanlı devlet arması olan gümüş tabaka Yarbay Mustafa Kemal Bey tarafından Mehmet Çavuş'a bizzat verildi. Kendisi de Mehmet Çavuş'a bu kahramanlığından dolayı gümüş bir saat ve tabaka hediye etti. Kayseri ahalisi ise, vatan toprağını çiğnetmemek için göğsünü siper eden Mehmet Çavuş'a verilmek üzere altın bir saat göndermiştir.¹⁰⁵

Gazetelerde Mehmet Çavuş ve 4 Mart ihraç harekâtıyla ilgili çıkan haberlerde sadece ilgili bölüm değil, yazının insicamını bozmamak için tamamı Osmanlıca asıllarından olduğu gibi günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

105 Torunları hediye olarak verilen her iki hatıraya şahitlik etseler de Kayserililer tarafından Mehmet Çavuş'a gönderilmiş olan altın bir saatin olmadığını ifade etmektedirler.

روزنامه

DONANMA MECMUASINDA MEHMET ÇAVUŞ

8 MART 1915

Kahramân Mehmed Çavuş

Cihân titrer sebât-ı pâ-y-ı erbâb-ı metânetden¹⁰⁶

Çanakkale Boğazı'nı neticesiz bombardıman eden düşman Seddülbahir ve Kumkale civârını silah-ı Osmâniyye'den hâlî sanmış olacak ki: Oralara asker çıkarmaya yeltenmiş; fakat her iki noktada yüze yakın telef vererek hasârâne kayıklarına kaçışmışlardı. Topraklarını müdâfa'a eden bizim arslanlar arasında Mehmed Çavuş isminde bir yiğit bu müsâdemede birkaç yerinden yaralandığı halde yerde sürünerek takımını idâre etmiş. Elindeki silahı fart-ı isti'mâlden dolayı bozulunca: Düşmanı, taşla kovalamıştır. En büyük silah zâten sebâttir. Mutmainiz ki bu eser-i şecâ'at bizce çok emsâl bulacaktır. Yaşasın kahramân müdâfilerimiz...

55

¹⁰⁶ Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi isimli şiirinden bir beyit.

İKDAM GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ

6 MART 1915

KAHRAMÂNLARIMIZIN PARLAK BİR MENKİBE-İ CELÂDETİ

Kal'a-i Sultaniyye 20 (M.A.) - Düşman donanması Çanakkale medhal bataryalarımıza karşı bir kaç günden beri mütemâdiyen icrâ ettiği bombardımandan sahilde hiç bir askerin barınamayacağına zâhib olmuş ve böylece Osmanlı askerinin dilâverliğini hiç de hesaba katmayarak Seddülbahir ve Kumkale civârına asker çıkarmaya teşebbüs etmiş idi. Üç büyük sandal derûnunda Seddülbahir mevkii civârına çıkan altmış kadar düşman askeri, yedi torpedo, beş zırhlı, bir kruvazörden mürekkep filonun ateşleri himâyesinde karadan ilerlemek teşebbüsünde bulundu. Düşmana pek yakın bir mevzide nisf takımlik bir kuvvete kumanda eden Mustafa oğlu Mehmed Çavuş nâmında bir kahramân, düşmanın bir müddet ilerlemesine ses çıkarmamış ve fakat ziyâde sabır edemeyerek, daha doğrusu vatan toprağını düşmana çiğnetmemek iştîyâkıyla titreyen efrâdını tutamayarak onlarla berâber süngü hücumuyla düşmana arslanlar gibi saldırmıştır. Aradaki mücâdele çok devâm etmemiş ve kükremiş arslanlar gibi savlet eden Osmanlı dilâverleri önünde düşman kâmilten muzmahill olmuş ve yirmiden ziyâde maktûl ve mecrûh vererek perişan bir sûrette firâr etmiştir. Mehmed Çavuş ise başından ve sağ memesi üstünden olmak üzere iki yerinden yaralandığı halde yerde sürünerek mâ'iyetinden ayrılmamış, bir taraftan bütün manasıyla kanını vatan toprağına îsâr ettiği halde, diğer taraftan efrâdını teşvîk ve ateşine devâm etmiştir. Nihayet tüfeğinin makinesi işleyemeyecek derecede bozulduğu vakit bu merd asker eline geçen taşları atmak sûretiyle sandallarına kaçan düşman efrâdını takib etmiştir. Bu müsâdemede yalnız dört şehîd ve on mecrûhumuz vardır. Kumkale civârında dahi düşman, pek acı bir ihrâc tecrübesi yapmıştır. Şöyle ki; İngiliz - Fransız sefâini bini mütecâviz mermi endaht ettiği halde siperlerinde kemâl-i i'tidâl ve metânetle hücum edişini gözleyen efrâdımız, düşmanın karaya çıkmasını müteâkib üzerlerine atılarak seksen kadarını telef etmişlerdir. Düşman, iskâta muvaffak olmuş sandığı mevâzi'den öyle bir ateş-i celâdet çıkacağına hiç de intizâr etmediğinden pek şaşırılmış, mütemadiyen geriden takviye kıtaâtı alarak mevcûdiyeti dört yüze iblâğ etmişse de askerimizin kahramânâne savletlerine karşı mukavemeti kırılarak perişan bir halde kayıklarına kaçmışlar ve kemâl-i isti'câl ile çekilmişlerdir. Düşman, maktûllerini ayaklarına taş

bağlayarak denize attığı sahilden görülüyordu. (Kumkale) müsâdemesinde iki şehîd vardır.

9 MART 1915 KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Düşmanın Seddülbahir'e asker çıkarmaya yeltendiği sırada Mustafa oğlu Mehmed Çavuş nâmında bir kahramân mâ'iyyetindeki bir avuç kişi ile arslanca mukâbele ve iki yerden yaralandığı halde düşman askerini takible bunları defettiği bildirilmişti. Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesi tarafından âhîren ihdâs olunan harb nişanıyla taltif edilen Mehmed Çavuş'un fedâkârlığını takdîren millet nâmına bir hediye olmak üzere bazı zevât ajansımız vâsıtasıyla teberru'âtında bulunmaktadır. Bu hediyeye iştirâk edecek zevâtın esâmîsi bildirilecektir. (Millî)

13 AĞUSTOS 1915 BİR KAHRAMANIN AİLESİNE MÜKÂFAT-I NAKDİYE

Seddülbahir mıntıkasına ilk defa asker ihracı teşebbüsâtında bulunan düşmanın adeden faik bir kuvvetine karşı bir hizb-i kalil ile fevkalade ihzar-ı şecaat ve besalet eden kahramanlar miyanında bulunan Mudurnu kazasına tabi Çarşamba nahiyesinin Gökhaliller karyesinden Karaoğlanoğullarından İsmail oğlu Hüseyin¹⁰⁷ nam askerinin diğer arkadaşlarıyla berâber hizmet vakıalarını takdiren Dersaadet'te Milli Ajans vasıtasıyla celb ve cemm'olunan ianeden hissesine isabet eden on Osmanlı altunu gazi-i mümaileyhin âhîren Arıburnu muharebesinde ihraz-ı mertebe-i şehadet eylemesi münasebetiyle karyesinde bulunan efrâd-ı ailesine ber vech-i şer'i tevzi' ve ita' edilmek üzere bu kere Bolu ahz-ı asker şubesine vürud etmiş ve muamele-i lazimesi icra kılınmıştır.¹⁰⁸

107 27. Alay 3. Tabur askeri olan 1308 (1892/1893) tevellüdlü İsmail oğlu Hüseyin, 25 Nisan 1915 günü Arıburnu Muharebesinde şehit oldu.

108 Murat Çulcu, İkdâm Gazetesi'nde Çanakkale Cephesi, C 2, İstanbul: Denizler Kitabevi, 2004, s.574-575.

SABAH GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ

10 MART 1915
KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Çanakkale Boğazi'nin emr-i müdâfa'asında fedâkârlık gösteren Mehmed Çavuşa ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalan efrâda ve şehîd olanların ailelerine hediye-i nakdiyede bulunan zevâtın isimleri ber-ve-ch-i âtîdir :

Hâriciye Müsteşarı Reşâd Hikmet¹⁰⁹ Bey 216 Kuruş
Umûr-ı İdârîye Müdür-i Umûmîsi Said Bey 108 Kuruş
Umûr-ı Siyâsiye Müdür-i Umûmîsi Reşâd Bey 108 Kuruş

Marsilya Baş Şeh-benderi Hakkı¹¹⁰ Bey 108 Kuruş
Hukuk Müşâviri Münir¹¹¹ Bey 108 Kuruş
Hukuk Müşâviri Hrand¹¹² Bey 108 Kuruş
Umûr-ı Siyâsiye Şube Müdürü Hason¹¹³ Efendi 108 Kuruş
Müsteşar Muâvini Halil Bey 60 Kuruş
Umûr-ı Ticâriyye Müdürü Erşed Bey 60 Kuruş
Tabîyyet Müdürü Refik Bey 60 Kuruş
Sicill-i Ahvâl Müdürü Ali Rıza Bey 60 Kuruş
Umûr-ı Şeh-benderi Müdürü Kadri Bey 60 Kuruş
Matbûât-ı Umûmiye Müdürü Hikmet¹¹⁴ Bey 108 Kuruş
Muhasebe Müdürü Ziya Bey 108 Kuruş
Kalem-i Mahsûs Müdürü Şevki Bey 108 Kuruş
Evrâk Müdürü Hayreddin¹¹⁵ Bey 108 Kuruş
Kalem-i Mahsûs Mümeyyizi Enis Bey 40 Kuruş
Berliner Tageblatt Gazetesi Muhâbiri Mösyö Doktor Lederer¹¹⁶ 108 Kuruş
Sabah Gazetesi Sâhib-i İmtiyâzı Mihran¹¹⁷ Efendi 500 Kuruş
Millî Telgraf Ajansı İdâre-i Merkeziyesinden 1019 Kuruş

61

109 Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin başkanlığını yapan Reşad Hikmet Bey, aynı zamanda Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalayan delegelerden biriydi.

110 İsmail Hakkı ELDEM.

111 Hariciye Nezareti Hukuk Müşaviri olan Mehmet Münir ERTEGÜN, ünlü müzik yapımcısı Ahmet ERTEGÜN'ün babasıdır.

112 Bâb-ı Ali Hukuk Müşaviri Hırant ABRO.

113 Toma HASON.

114 Hikmet Bey, ünlü şair Nâzım Hikmet RAN'ın babasıdır.

115 Hayreddin Nedim GÖÇEN.

116 Dr. Siegfried LEDERER.

117 Mihran NAKKAŞYAN.

Amâre Mutasarrıf-ı Sâbıkı Selami Bey 108 Kuruş
Münir Raif Bey 216 Kuruş
İçel Mebûsu Hâfız Emin¹¹⁸ Efendi 108 Kuruş
Kuddusi Bey 108 Kuruş
Süleymaniye Mebûsu Hikmet¹¹⁹ Bey 108 Kuruş
Babanzâde Hasan Şükrü Bey 108 Kuruş
Divaniye Mebûsu Ali Haydar¹²⁰ Bey 108 Kuruş
[mâ-ba'dı var] 4127 Kuruş

11 MART 1915 KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlık gösteren Mehmed Çavuş'a ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalan efrâda ve şehîd olanların ailelerine hediye-i nakdiyede bulunan zevât-ı kirâmın isimleri ber-vech-i âtîdir :

Şehzâde Civân-baht Devletlû Necâbetlû Abdülmecid¹²¹ Efendi Hazretleri
1080 Kuruş
Trabzon Mebûsu Naci¹²² Bey 108 Kuruş
Mühendis Mahmud Şükrü¹²³ Bey 108 Kuruş
Memûrîn-i Dâhiliyye
Dâhiliyye Müsteşarı Ali Münif¹²⁴ Bey 216 Kuruş
Emniyet-i Umûmiyye Müdürü İsmail Canbulad Bey 108 Kuruş
Muhasebe Müdürü Saim Bey 108 Kuruş
Kalem-i Mahsûs Müdürü Hasan Fehmi Bey 108 Kuruş
Hukuk Müşâviri Mümtaz Bey 108 Kuruş
Muhâcirîn Müdürü Şükrü¹²⁵ Bey 108 Kuruş
Mebâni-i Emîriyye Müdürü Efdaleddin¹²⁶ Bey 108 Kuruş
İdâre-i Umûmiyye Müdürü Lütfü Bey 90 Kuruş
Muhâcirîn Müdür Muâvini Şerif Muhtar Bey 60 Kuruş
Muhâcirîn Müdür Muâvini Hasan Bey 60 Kuruş
Evrâk Mümeyyizi Hafîd Bey 60 Kuruş
Hukuk Müşâvir Muâvini Osman¹²⁷ Bey 50 Kuruş

118 Hafız Emin İNANKUR.

119 Babanzâde Hikmet Bey.

120 Ali Haydar MÎTHAT, Sadrazam Mithat Paşa'nın oğludur.

121 Halife Abdülmecid Efendi, Abdülaziz Han'ın oğludur (1868-1944).

122 Meşveretçi Hasan Naci YAMAÇ.

123 Ord. Prof. Mahmud Şükrü IŞIK.

124 Ali Münif YEGENA.

125 Atatürk Döneminin İçişleri Bakanı Şükrü KAYA.

126 Tarih-i Osmani Encümeni kurucularından, Efdaleddin TEKİNER.

127 Osman Nuri UMAN.

Emniyet-i Umûmiyye Dördüncü Şube Müdürü Manastırlı Bahaddin Bey
50 Kuruş

2530

Dünkü Yekûn 4127

6657

12 MART 1915
KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlık gösteren Mehmed Çavuş'a ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalan efrâda ve şehîd olanların ailelerine hediye-i nakdiyede bulunan zevât-ı kirâm :

Harbiyye Nezâreti Levâzımât-ı Umûmiyye-i Askeriye Dâiresi Birinci Şubesin-
den 155 Kuruş

(Tedkîk-i Mesâhif ve Müellefât-ı Şer'iyye Meclisi)

Azâdan Hâdimi Hasan Sabri Efendi 108 Kuruş

Azâdan Fehmi Efendi 108 Kuruş

Azâdan Bekir Hâzım Efendi 50 Kuruş

Meclis Kâtibi Halil Hilmi Efendi 108 Kuruş

Müze-i Hümayûn Müdürü Halil¹²⁸ Bey 108 Kuruş

Hâriciyye Nezâreti Evrâk Odası Hulefâsı 170 Kuruş

Dâhiliyye Memûrîn Kalemi Müdürü Şerif Bey 108 Kuruş

Dâhiliyye Evrâk Müdürü Hacı Nuri Bey 60 Kuruş

Emniyet-i Umûmiyye Memûrîn Kalemi Hulefâsından Hüsnü Bey 54 Kuruş

Dâhiliyye Kalemi Mahsus Müdür Muâvini Fuad Bey 40 Kuruş

Dâhiliyye Memûrîn Kalemi Müdür Muâvin-i Evveli Sami Bey 60 Kuruş

Dâhiliyye Memûrîn Kalemi Müdür Muâvin-i Sânisî Selahaddin Bey 40 Kuruş

Dâhiliyye Umûr-ı Vilâyât Müdür Muâvini Süleyman Fehmi Bey 40 Kuruş

Dâhiliyye Mebânî-i Emîriye Müdür Muâvini Tevfik Bey 40 Kuruş

Emniyet-i Umûmiyye İkinci Şube Müdürü Esad Bey 40 Kuruş

Emniyet-i Umûmiyye Kalem-i Hususî Müdürü Şefik Bey 40 Kuruş

Emniyet-i Umûmiyye Muhâberât ve Tensikat Müdürü Nâzım Bey 40 Kuruş

Emniyet-i Umûmiyye Muhasebe Müdürü Ferid Bey 40 Kuruş

1389 Kuruş

Dünkü Yekûn 6657 Kuruş

8046 Kuruş

128 Ünlü Ressam Osman Hamdi Bey'in kardeşi Halil Ethem ELDEM.

13 MART 1915 KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Velâhd-ı Saltanat Devletlü Nacâbetlü Yusuf İzzeddin¹²⁹ Efendi Hazretleri Çanakkale Boğazı'nda fedâkârlık gösteren Mehmed Çavuş'a ve takımından mecrûh olanlarla ailelerine (15) lira hediye buyurmuşlardır. 1620 Kuruş Millî Osmanlı Telgraf Ajansı Müdürü Hüseyin Tosun¹³⁰ Bey (Defa-i Sâniye) 540 Kuruş

Maltepe Hastahanesi Baş Kâtibi Abbas Hilmi Bey 324 Kuruş
(Tanin vâsıtasıyla)

Kadıköy Osmanlı Klübü tarafından 216 Kuruş

Ali Haydar Midhat Bey tarafından (Defa-i Sâniye) 108 Kuruş
2707

Dünkü Yekûn 7046

10754 [Millî]

14 MART 1915 KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlık gösteren Mehmed Çavuş'a ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalan efrâda ve şehîd olanların ailelerine hediye-i nakdiyede bulunan zevât-ı kirâm :

Balya Müdâfaa-i Millîye tarafından 108 Kuruş

Yanyalı bir hanım tarafından 256 Kuruş

Velâhd-ı Saltanat Devletlü Necâbetlü Yusuf İzzeddin Efendi Hazretlerinin Çiftlikâtından Hekimbaşı ve Çavuşbaşı Çiftlikleri İdâresi tarafından Cezairli Mahmud Paşa tarafından 324 Kuruş

Adana ahâlîsi tarafından 378 Kuruş

Burdur ahâlîsi tarafından 263 Kuruş

Ankara Mebûsu Atıf¹³¹ Bey tarafından 140 Kuruş

İstanbul Rûsûmat Baş Müdüriyeti Memûrîni ve Müstahdemîni tarafından 625 Kuruş

Telgraf Posta Nâzir Vekîli Şükrü¹³² Bey Efendi tarafından 108 Kuruş

Telgraf Posta Nezâreti Kalem-i Mahsûs Müdürü Galib Bey 54 Kuruş

Telgraf Posta Heyet-i Teftişîye Müdürü Hamdi Bey 108 Kuruş

Telgraf Posta Nezâreti Kontrol Kalemî Memûrîni tarafından 71 Kuruş

Telgraf Posta Nezâreti Kalem-i Mahsûs Memûrîni tarafından 78 Kuruş

¹²⁹ Veliâht Şehzade Yusuf İzzeddin Efendi, Abdülaziz Han'ın oğludur (1857-1916).

¹³⁰ Hüseyin Tosun ŞHAPLI.

¹³¹ Hacı Atıf TAŞPINAR.

¹³² Ahmet Şükrü BAYINDIR.

Telgraf Posta Telgraf Umûr-ı Müdürü Fuad Bey 60 Kuruş
Telgraf Merkez Müdürü Sadık Bey 20 Kuruş
Telgraf Nezâreti Memûrîn ve Ketebesi tarafından 531 20 Kuruş
Kadıköyünde Polis Ahmed Hikmet Efendi tarafından 40 Kuruş
Bir zât tarafından 20 Kuruş
Teşrifât Müdür-i Umûmîsi İsmail Cenani Bey Efendi Hazretleri tarafından
108 Kuruş
Teşrifât Müdürü Memduh Bey Efendi Hazretleri 60 Kuruş
Teşrifât Müdürü Muâvini Fuad Bey Efendi 40 Kuruş
Teşrifât Memurlarından Talat Bey 20 Kuruş
Teşrifât Memurlarından Sadık Bey 20 Kuruş
Teşrifât Memurlarından Refik Bey 20 Kuruş
Teşrifât Memurlarından Ercüment Ekrem¹³³ Bey 20 Kuruş
Teşrifât Memurlarından Nureddin Bey 20 Kuruş
4041 20
Dünkü Yekûn 10854
14895 20

Dünkü listemizde Hüsnü Nail Bey Dâhiliyye Memûrîn Kalemî Hulefâsından
denileceği yerde sehven Emniyet Umûmiyye Kalemî yazıldığından tashîh-i
keyfiyet olunur. [Millî]

65

16 MART 1915 KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlık gösteren Mehmed
Çavuş'a ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalan efrâda ve şehîd
olanların ailelerine hediye-i nakdiyede bulunan zevât-ı kirâm :

Devletlü Necâbetlü Ziyâeddin¹³⁴ Efendi Hazretleri 1080 Kuruş
Devletlü Nacâbetlü Ömer Hilmi¹³⁵ Efendi Hazretleri 1080 Kuruş
Devletlü İsmetlü Baş Kadın Efendi Hazretleri¹³⁶ 648 Kuruş
Devletlü İsmetlü İkinci Kadın Efendi Hazretleri¹³⁷ 648 Kuruş
Devletlü İsmetlü Üçüncü Kadın Efendi Hazretleri¹³⁸ 648 Kuruş
Devletlü İsmetlü Baş İkbâl Hanım Efendi Hazretleri 540 Kuruş

¹³³ Yazar Ercüment Ekrem TALU.

¹³⁴ Şehzade Mehmed Ziyaeddin Efendi (1873-1938).

¹³⁵ Şehzade Ömer Hilmi Efendi (1886-1935).

¹³⁶ Padişah Mehmed Reşad'ın birinci hanımı olan Kâmares Başkadınefendi aynı zamanda, Şehzade Mehmed Ziyaeddin Efendi'nin annesidir (1855-1921).

¹³⁷ Padişah'ın ikinci hanımı olan Mihrengiz İkinci Kadınefendi, Şehzade Ömer Hilmi Efendi'nin annesidir (1869-1938).

¹³⁸ Padişah'ın üçüncü hanımı Nazperver Üçüncü Kadınefendi (1870-1929).

Devletlü Hazînedâr Usta Hazretleri¹³⁹ 540 Kuruş

5184

Galata Postahânesi Memûrîn ve Müstahdemîninden 516 Kuruş

17 MART 1915

KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlık gösteren Mehmed Çavuş'a ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalan efrâda ve şehîd olanların ailelerine hediye-i nakdiyede bulunan zevât-ı kirâm :

Devletlü İsmetlü Nâzime¹⁴⁰ Sultan Aliyyetülşan Hazretleri 1080 Kuruş

Antalya ahâlî-i hamîyyet-mendâni tarafından 500 Kuruş

Kengiri ahâlî-i hamîyyet-mendâni tarafından 540 Kuruş

Şûrâ-yı Devlet Dâiresi

Tanzimât Dâiresi Reis-i Sânîsi Mehmed İsmet Efendi 108 Kuruş

Mülkiyye ve Maârif Dâiresi Reisi Hâzım Bey 108 Kuruş

Mâlîyye ve Nâfia Dâiresi Reisi Nazif Bey 108 Kuruş

Âzâ Celal Bey 108 Kuruş

Âzâ İhsan Bey 108 Kuruş

Âzâ Abduh Bey 108 Kuruş

Âzâ Mustafa Naci Bey 108 Kuruş

Âzâ Seviçyan Efendi 108 Kuruş

Âzâ Rafet Bey 108 Kuruş

Âzâ İsmail Hakkı Bey 108 Kuruş

Âzâ Seyyid Haşim Bey 50 Kuruş

Âzâ Şadan Bey 40 Kuruş

Tedkik-i Mesâhif ve Müellefât-ı Şer'îyye Meclisi Âzâsından Es-Seyyid Halil

Cevad El- Halidî Efendi 108 Kuruş

Meclis mezkûr âzâsından El-Hac Hafız Süleyman Efendi 50 Kuruş

3448

Dünkü Yekûn 25863

29311 [Millî]

18 MART 1915

KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlığı görülen Mehmed Çavuş ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalanlara ve şehîd olanların ailelerine Millî Osmanlı Telgraf Ajansı vasıtasıyla hediye-i nakdiyyede bulunan zevât-ı kirâm :

¹³⁹ Sarayda Padişah'ın hususi hizmetlerini gören kadınlara hazinedar denir. Başlarında ise Hazinedar Usta olarak Nermidil Kalfa bulunmaktaydı.

¹⁴⁰ Sultan Abdülaziz'in kızı (1866-1947).

Musul ahâlisi tarafından 2700 Kuruş
Söke İttihâd ve Terakkî Cemiyyeti vasıtasıyla ahâlî tarafından toplanılan
216 Kuruş
Şûrâ-yı Devlet âzâsından Ali Bey tarafından 108 Kuruş
Emniyet-i Umûmîye Evrâk Mümeyyizi Hilmi Bey tarafından 20 Kuruş
Dâhiliyye İskân Aşâ'ir ve Muhâcirîn İdâresi Kalemi nâmına 70 Kuruş
Siirt ahâlisi tarafından 500 Kuruş
Beşiktaş'da Saray-ı Hümayûn Matbahı Tablakâr Ağaları nâmına 520 Kuruş

4134

Dünkü Yekûn 29311

33440

Şûrâ-yı Devlet âzâsından İstefanaki Bey denileceği yerde sehven Mustafa Naci Bey yazıldığından tashîh-i keyfiyet olunur. [Millî]
Siirt 2 Mart - Siirt ahâlisi Gazi Mehmed Çavuş ve takımı efrâdına beş yüz kuruş teberru eylemişlerdir.
Musul 2 Mart - Musul şehri ahâlisi Çanakkale'de düşmana karşı dilîr-âne mukâvemetde bulunan Kahramân Mehmed Çavuş ve rûfekâsına yirmi beş lira ihdâ eylemişlerdir. [Millî]

67

20 MART 1915 KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlığı görülen Mehmed Çavuş ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalanlara ve şehîd olanların ailelerine Millî Osmanlı Telgraf Ajansı vasıtasıyla hediye-i nakdiyede bulunan zevât-ı kirâm :

Konya Jenenyan İdâdîsi talebesiyle bir zahire şirketi tarafından 1080 Kuruş
Tire ahâlisi tarafından 540
Doktor Akil Muhtar¹⁴¹ Bey 216
Üsküdar Çinili Merkezi¹⁴² polis memurlarından 209
Petersburg Sefâreti Müsteşar-ı Sâbıkı Münif Bey 108
İstanbul Postahânesi şehir dâiresi memurlarından 85
Üsküdar Emlâk-ı Emîriyye Kâtibi Şakir Efendi 40

141 Ord. Prof. Dr. Akil Muhtar ÖZDEN.

142 Tarihi Çinili Polis Karakolu.

Mimar Sinan Vakıf Mekâtibi talebesinden Hacı Ömer Beyzâde Mehmed
Neşet Bey 25

2303

Düinkü Yekûn 33440

35743

**1 ARALIK 1915
KAHRAMANLARLA AİLELERİNE**

Bahr-i Sefid Mevki-i Müstahkem Kumandanlığından:

Seddülbahir'e düşmanın ilk tecavüzünde fedakârlığı meşhûd olan niza-miye kıtaatından Bigalı Mehmed Çavuş ve rüfekâsından ber-hayât bu-lunanlarla şehid olanların ailelerine tevzi' olunmak üzere teberru'ât-ı milliyeden olarak Millî Ajans vasıtasıyla cem' ve ol bâbdaki matbû' listesi mucibince müdiriyyet-i cânib-i âlisinden bizzat Mevki-i Müstahkeme tes-lim edilmiş olan kırk dört bin altı yüz yirmi yedi kuruş otuz paranın sûret-i sarfını gösterir bir kıt'a cedvel leffen takdim edilmiş ve mebâlig-i mezbû-reden kırk dört lirası sâlifü'z-zikr Mehmed Çavuş'a ve otuz dört lirası da o muharebede çavuş-ı merhum kumandasındaki müfrezede emsâline fâik yararlığı meşhûd olduğu kıtasından tasdik edilen Bandırmalı Mustafa oğlu İzzet'e ve mütebâkisi de cedvelde muharrer olduğu veçhile mev-cûd olanların kıtaları vâsıtasıyla yedlerine ve şühedânın da ahz-ı askerleri vâsıtasıyla eytâm ve erâmiline irsâl kılınmış ve celbedilen musaddak mak-buz senedâtı Mevki-i Müstahkemce hıfz edilmiş olduğundan teberru'ât-ı nakdiyede bulunan zevât-ı fihâm ile işbu emr-i hayrın husûlüne bezli-himmet buyuran Millî Ajans müessesin-i kirâmına bilvesile Mevki-i Müs-tahkem nâmina takdim-i teşekkürât olunur efendim.

Biga kazâsının İhsaniye karyesinden Tabakoğulları'ndan Mustafa oğlu Mehmed Çavuş'a 4.752 Kuruş

Mehmed Çavuş'un rüfekâsından ve Biga kazâsının Kahvetepe karyesin-den olup şehiden vefât eden Puh oğlu Nuh'un vâlîde ve zevcesine veri-len 1.080

Lütfiye¹⁴³ karyesinden olup Canbolatoğulları'ndan Hacı İslam oğlu Mah-mud'un zevcesine verilen 1.080

Çelikköprü¹⁴⁴ karyesinden olup Bekir oğlu Yusuf'un vâlîde ve zevcesiyle mahdûmuna verilen 1.080

Kazmalı karyesinden olup Hüseyin oğlu Salim'in vâlîde ve zevcesine ve-rilen 1.080

¹⁴³ Savaştepe köyü.

¹⁴⁴ Çelikköprü köyü olabileceği değerlendirilmektedir.

Akyaprak karyesinden olup Emrullah oğlu Said'in birâder ve hemşîresine verilen 1.080

Arabçeşme¹⁴⁵ karyesinden olup Yusuf oğulları'ndan Mustafa oğlu Mehmed'in vâlîde ve zevcesiyle hemşîresine verilen 1.080

Dimetoka¹⁴⁶ nâhiyesinin Osmaniye karyesinden olup Molla Ahmed oğlu Şerif'in haremüne verilen 1.080

Fazlı¹⁴⁷ karyesinden olup Yüzbaşıoğulları'ndan Ali oğlu Mustafa'nın vâlîde ve zevcesiyle hemşîresine verilen 1.080

Eceabad kazâsının Anafarta-i Kebîr¹⁴⁸ karyesinden şehîden vefât eden İbrahim oğlu Mehmed'in pederine ve vâldesine, zevcesine, kerîmesine ve mahdûmlarına verilen 1.080

Mudurnu kazâsının Çarşamba nâhiyesinin Gökhaliller karyesinden şehîden vefât eden İsmail oğlu Hüseyin'in vâldesine, zevcesine, kerîmesine, ve birâderine verilen [Posta ile irsal kılınmıştır.] 1.080

Ayaş kazâsının Hacı Memiş mahallesinden şehîden vefâteden Muhyiddinoğulları'ndan Osman oğlu Mehmed'in zevcesine, kerîme ve mahdûmuna verilen [Posta ile irsâl kılınmıştır.] 1.080

Elyevm ber-hayât bulunan Bandırmalı Mustafa oğlu İzzet'e verilen 3.672

Bigalı Yakub oğlu Nuh'a verilen 1.620

Bigalı Ahmed oğlu Kadir'e verilen 1.620

Bigalı Hasan oğlu Ahmed'e verilen 1.620

Bigalı Receb oğlu Ahmed'e verilen 1.620

Bigalı İsmail oğlu Mehmed'e verilen 1.620

Bigalı Halil oğlu Mehmed'e verilen 1.620

Bigalı Ahmed oğlu Hamid'e verilen 1.620

Bigalı Ali oğlu Hüseyin'e verilen 1.620

Bigalı İbrahim oğlu Süleyman'a verilen 1.620

Bigalı Ahmed oğlu Hüseyin'e verilen 1.620

Bigalı Şerif oğlu Hüseyin'e verilen 1.620

Bigalı Halil oğlu Hasib'e verilen 1.620

Bigalı Ahmed oğlu Hüseyin'e verilen 1.620

Bigalı İsmail oğlu İbrahim'e verilen 1.620

Bigalı Mestan oğlu Hüseyin'e verilen 1.620

Yekûn 44.604

Posta irsaliye masrafı 23 ³/₄

44.627 ³/₄

[Millî]

145 Gürçeşme köyü.

146 Gümüşçay beldesi.

147 Filik Köyü'nün bugünkü Harmanlı köyü olabileceği değerlendirilmektedir.

148 Büyükanafarta Köyü.

آبوند مشراطی

مالک عثمانیہ دہ سنہ لک (۶۰)، آلتی
آلتی (۳۵) غروشدہ
مالک اجنبیہ دہ سنہ لک (۱۷)، آلتی
آلتی (۹) فراقدہ

اداره خانہ

باب عالی چاده سنده دائره مخصوصه

اضطرابات

آبونه بدلی پشیدر :

مسلكه موافق آثار مع المستوفيه قبول
اول نور. درج ابدلعين يارب الراعه
اولونار.

البرهان

دینی، فلسفی، علمی، ادبی ہفتہائی مجموعہ اسلامیہ در۔
ماہ مجوز

صاحب و مدیر مسئول

ماش محرو

محمد عاكف

الشرف ارب

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ۳۳۲

۹ جمادی الاول ۱۳۳۳

تجربہ

١٢ مارت ١٣٣١

جلد ۱۳

حدیث شریف

عن راشد بن سمدة عن رجل من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم
ان رجلا قال يا رسول الله مالالمؤمنين يشقون في قبولهم الا الشهيد
قال كفى ببارقة السوف على راسه فتنة .
عالم شريف

راشد بن سعد اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم بن
 روايته نقلأرى : « يا رسول الله ، فعدن يوتون مؤمنين قبرلرند
 ملكيك سؤل و امتحانسه مروض اولورلرند شهيد اولورلر ديه
 سؤل ايتدی . رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرتلری : « شهيدك
 تپسند قلیجرك بارلداماسی اولور » فرماجتندرك يتر آرتار بيله .
 جوانی وردی .

بوحديث شریف سے انسانی حدیثیں نکلندیں۔

حدیث شریف

من طلب الشهادة اعطياها ولولم تصبه .

مال شریفی

شهادتہ طالب اولانہ شہادت اجری و بریلر . کندیسفہ شہادت
نصیب اولماسده .

بوحدیث شریف امام احمد بن حنبل علیہ السلام انس بن مالک رضی اللہ عنہ روایت ایڈیورلر .

حَدِيثُ بَشْرِيف

شهداء البحر مثل شهيد البر والماء في البحر كالنشط في دمه في
البر ومابين الموجين في البحر كقطع الدنيا فطاعة الله وازالة صراويل
وكل ملك الموت قبض الارواح الشهداء البحر فانه يتولى قبض
ارواحهم ويعقر لشهد البر القلوب كلها والذين ويعقر لشهد البحر
القلوب كلها والذين .

مال شریقی

دکتر چنگیز شہید اولانک اجری قازہ جہکندہ شہید اولش
ایکی کیمسک اجریہ معادلدر . الله یولندہ ذکر طونان کیمسہ قازدہ
کندی قانہ یولانتس کیمسہ کیدر . دئزدہ ایکی طالعہ آزانندکی
مسافہی قطع ایمکندہ نواب بوتون عمرنی الملک طاعتندہ بیکرمک
کیدر . بردہ ایکی عزوجل حضرتاری بوتون ارواحی قبضہ ملک الموتی
مأمور بویرمشد . بالکیز ذکر شہیدی بوندن مستادکرہ بونلرک
ووخاری قص ایتمکی کنیدی درعہدہ بویرمشد . حق تعالی قازا
شہیدیک بوتون کنایہری مغفرت ایدر . بالکیز بوج مستقا .
دکتر شہیدیک ایسہ بوتون کنایہری مغفرت ایدر . بوریحہ
یار .

بوحديث شريف ابوامامة رضى الله عنهن سروريدز ، سيوطى بوحديث ابن
ماه ايله طبرانيك معهم كيريدن نقل ايديورسوده سنن ابن ماجة ك ابواب
جوانده بولنامادي .

احمد نعیم

SEBİLÜRREŞAD GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ

25 MART 1915

MAKÂLÂT

DÂRÜ'L-HİLÂFE KAPISINDA SARKINTILIK EDEN ARSIZLAR

Çanakkale'nin İngiliz ve Fransız donanmaları tarafından bilâ-netîce bombardımanı başladığı günden beri şark ve garbın gözleri ordu-yı Hilâfet'in göstereceği azm-i dilîr-âneyi ve tarih-i Osmânî'ye zammedeceği menâkıb-ı hamâseti müşâhedeye koyuldu: Bu pek tabîi bir şey idi. Çünkü Çanakkale'nin karşısında düşmanlarımızın göstereceği ye's ve hezîmeti müteâkib herb-i hâzır başka bir safhaya girecektir. Orada ihrâz edeceğimiz kat'î muzafferiyetin neticesinde İngiltere bir buçuk asırdan beri dillerde destan olan hâkimiyet-i bahriyyesine vedâ edecek; Fransa o mağrûr başını zillet ve meskenetle eğecek; Rusya her türlü müzâheret ve muâvenetten mahrûm kalarak bî-tâb bir halde ser-fürûya mecbûr olacaktır. El-hâsıl hak ve adâlet kılıçları bu sâyede kemâl-i itminân ile vazîfelerini ifâda devam ettikleri halde sulh ve müsâlemete, felâh ve saâdete doğru en metîn hatve atılacak ve bî-taraf olanlar istikbâlî vâzih bir sûrette görerek hatt-ı hareketlerini ona göre ta'yîn edeceklerdir.

71

Çanakkale'nin kahramân müdâfî'leri ihrâz ettikleri ilk zaferle boğazın nâkâbil-i mürûr olduğunu düşmanlarımıza pek elîm bir sûrette öğrettiler. Düşman donanması artık isterse bir kere daha tâlî'ini tecrübe edebilir. Fakat –bi-avnilâh– hüsrândan, izmihlâlden başka bir şey kazanamayacaktır. Çünkü Çanakkale müdâfî'leri isbât ettiler ki her biri:

تَأَخَّرْتُ اسْتَبَقِي الْحَيَاةَ فَلَمْ أَجِدْ
لِنَفْسِي حَيَاةً مِثْلَ أَنْ أَقْدِمَا

*¹⁴⁹ kavlinin mâ-sadakı olan bir hamâset ve gayret-i İslâmiyye ile bâb-ı Hilâfeti sıyânet ediyorlar. Karşıdan düşman donanması görünür görünmez istihkâmların iki tarafında ezânlar okunur,

her birinin cebinde birer Kur'ân-ı Kerîm olan İslâm mücâhidleri tekbîrlerle top başına koşuyorlar. Böyle fedâkârâne bir azim ile, böyle nurlu bir îmân ile cihâd eden bahadırlar elbette Allah'ın nusretine şâyândırlar.

149 Türkçe çevirisi : "Müslüman öldükten sonra, Allah yolunda hangi tarafta öldürüldüğümün bir önemi yok benim için."

Çanakkale muzafferiyetinin netâyici cihân-şümûl ve bütün beşeriyetin mukadderâtı ile alâkadârdır. Beşeriyetin mühim bir kitlesini, cihânın büyük bir kısmını hâkimiyetleri altına alarak pençe-i vahşetinde inleyen İngiliz, Fransız ve Rusların cabbârlıkları sarsılacak, peyderpey nâ-bûd olacaktır.

İngiliz ve Fransızların, Çanakkale makber-i cahîmîsine gömecekleri kuvvetler, diğer kuvvetlerin meydana çıkmasını ve müttehiden düşmanlarımızın üzerlerine yüklenerek onların hezîmet-i kat'îyyeye dūçâr olmalarını teshîl edecektir. Bir cihetden Hilâfet ordusu Süveyş Kanalı'nı, İngilizlerin boğazlarını sıkıyorken, ehrâmların tepesine alem-i tevhîdi dikiyorken, Kafkasya'da Moskofluğ kat'î inhizâma dūçâr ediyorken; diğer cihetten Alman müttefiklerimiz İngilizleri adalarında hapsederek açlığa mahkûm, şimâlde Moskofları, cenûbda Fransızları perîşân ve mağlûb edeceklerdir. Bu sûretle cihân pek büyük bir inkilâbı seyre başlayacaktır.

Görülüyor ki muazzam ordumuzun vazîfesi pek büyüktür. Fakat hiç şübhe yok ki ordumuzun î mânı daha büyüktür. Daha büyük vazîfeleri deruhde etmeye kâfidir. Bugün eski mücâhidîn-i İslâmiyyenin hamâset ve besâletini ordumuz bir kere daha târîh-i mefâhiremize kaydediyor. Ve o târîhin eski güneşi yeniden doğuyor. Kahramân Mehmed Çavuş bugün cihâd eden ordumuzun bir nümûne-i şehâmetidir.

Müslümanlığın intikâmını öyle âteşîn ve hârikulâde bir sâik-ı zî-kudret ile almak için bu derece fedâkârâne cihâd eden bu şanlı gazi lisân-ı hâliyle eski bir müslüman şâirinin:

ولست ابالي حين اقتل مسلماً
على اي جنب كان في الله صرعى

*¹⁵⁰ kavî-i hakîmânesini terennüm ediyor. İşte bütün ordumuz hayat uğrunda ölümü istihkâr ile millette hayât kazanıyor.

Böyle bir ordunun uhde-i hamîyyetine Bâb-ı Hilâfet'in muhâfaza ve sıyâneti tevdi' edilmiştir. Onu, o lâ-yetezelzel î mânını muhâfaza ettiği gibi, muhâfaza edecektir. Ve inşâallâh o beyân ettiğimiz netâice destres ve beşeriyetin mûncîsi sırasına dâhil olacaktır. Bunu î mânlı ordumuzdan beklemeye hakkımız vardır. Çünkü İngiliz, Fransız ve Moskof sıyâset ve kuvveti ancak bu sâyede iflâs edecek ve âlem yeni bir devre-i târîhe, bir devre-i felâh ve saâdete mazhar olacaktır.

Mısırlı
Ömer Rıza¹⁵¹

¹⁵⁰ Türkçe çevirisi: "Hayatı sevdiğimden geride durmuşken, atılğan olmak kadar hayatta daha iyi bir şey olmadığını fark ettim."

Directeur-Propriétaire
et Gérant-Responsable
AHMED IHSAN

Bureaux
Nouri-Osmanie
Stamboul

24me Année.
Tome XLVIII

Telephones: Stamboul 1444

Aéromail Télégraphique
SERVET-FUNUN - Cons/pls

N° 1242

شرفون

نخستین کونفری چیمار، مصور عثمانی غرضه سیدر

SERVET-I-FUNUN

Illustration Ottomane paraissant le Jeudi

صاحب امتیاز و مدیر مسئول:
احمد احسان

مطبعه
اسکی مکتبہ ملکیه قارشوسند

یکری دردنجی سنه
فرق سکرنجی جلد

تلفون نو صرادی
استانبول: ۱۴۴۴

تلفراف آدره سی:
استانبول: شروت فندی

۱۹۲۴

عدد ۱۲۴۲

نخستین ۱۲ مارث ۱۳۳۱ - ۹ جادی الاول ۱۳۳۲

مدینه منورهده بر مکتب - طلبة و حیث تعلیمی

Les élèves d'une école primaire moderne inaugurée à la ville sainte Médine.

مدینه منورهده تبحری علم و معارفه حاصل اولان میل و شوق آتازدن اولوق ترقی ایشاقی مکتبله اعدادی مکتبله طلمهک ال ایترلی. دوسلرده
و حکمت و هندسه تعلیماتده اوق الماده آتاز ترقی کوردولکده اولانی بلده طاهره مقدسه دن اشعار ایدلکی کی و اشعار کی تألیف آتیش اولان فوعلوغرا فیلرده
کودلشدیکه بوقولوغرا فیلردن بری بالایه قل ایله ترین صحیفه انتشار ایلدک .

SERVET-İ FÜNÛN GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ

25 MART 1915

“Sultan Osman” , “Reşadiye” nin İntikamı:

Mehmed Çavuş

Yakası tunç düğmelerle kilitlenmiş asker ceketimin altında, benim de bir göğsüm ve göğsümde bir kalbim vardı. Çanakkale’ye geldiğim ilk günlerde, ne sevinmek, ne kederlenmek mümkün olmayan bir duygu seziyordum. Bu hal; boş günlerin gürültüsüz geçmesiyle düşünülmüş ve beklenilmiş şeylerin yokluğundan doğar. Veyahud da fenâ hislerin insanı arkasından sürüklediği heyecân dakikaları henüz gelmemişti.

75

Durgun günlerde de, ölüm saatlerinde de; düşüncelerin izdihâmı içinden bilinmez hangi bir kuvvetle, her şeyden üstün olarak canlanan ve gençlerin, ihtiyarların inkiyâd ve hürmet ettiği bir duygu vardır: Karıncalardan fillere kadar Allah’ın bütün mahlûkatını kendine râm eden bu duygu, mukaddes bir ağaçdan her insanın bir meyve koparmak hakkıdır: Boğazın beyaz mai, derin sularında kahramânlarının soluklarını ve kılıç parıltılarını tahayyül ettiğim bir “Sal”ın izlerini ararken - Gardaşlar kınamayın beni! - Gizli bir el başımı o mukaddes ağacın gölgesine doğru çekdi. Herkesin bir meyve koparmak hakkı olan bu beyaz çiçekli ağacın gölgesinde onu gördüm: Portakal ağacının çiçekleri düşer ve meyvesinin müjdesini veririrken, onun da sînesinin üstünde henüz belirmiş meyveleri vardı, onun âhû gözleri, hüznün ve hicrân ile dalgın gözleri vardı.

Gardaşlar kınamayın beni!

Kasaturamın kayışı, fişenkliğimin çelik tazyiki altında sıkışan böğrümde göğsüme kadar çıkan, boğazımı yakıp gözlerimi karartan bir şey yükseldi. Gözlerim; uzak ufuklarda düşman gemisi karaltılarını, boğazın derin sularında eski kahramânların soluklarını ve kılıç parıltılarını arayan gözlerim karardı, Kınamayın beni gardaşlar! Yakası tunç düğmelerle kilitlenmiş asker ceketimin altında benim de bir göğsüm ve göğsümde bir kalbim

vardı. Karıncadan fillere kadar Allah'ın bütün mahlûkatını kendine râm eden aynı duygu ile titredim; Çünkü onun âhû gözlerini, hüznü ve hicrân ile dalgın gözlerini görmüştüm. Ve titredim... Lâkin işte borusu:

Silah başına!

At üstünde cenkleşirken ta'kîb edilen düşmanı tepelemek için öteki kıyıya bir hamlede atılmak hissini veren bu dar boğazın üstünde ne soluklarını ve kılıç parıltılarını aradığım eski kahramânlar var, ne de enginlerde koca teknelerin üstünde serenler gibi dizilmiş ve düşmanlarına kılıç ve balta darbeleri indiren Türk yiğitleri var. Her şey tarihe ve toprağa karışmış. Şimdi burda, ve deniz üstünde yeni bir tarih, yeni bir duman var: Dumanlar yaklaştı... bir, on, yüz, yüz bin!...

Kahbe düşman! Güllelerini uzakdan savur! Korkak ve alçaksın! Uzaktan, göğsünü koparacak pençelerin göğsüne vurmak mümkün olmadığı bir mesafeden güllelerini savur, kahbe düşman!... Yıldırım gümbürtüsüyle kaya parçaları yerleri dövüyor, yerleri sarsıyor, yerleri kazıyıp parçalıyor, duman, ateş, çelikten kaya parçaları yerleri sarsıyor. Her taraf duman, ateş ve kan içinde!

Denizler, ufuklar, bütün gökyüzü ve yerler büyük fırtınaları haber veren bir karaltı içindedir. Yıldırım gümbürtüsüyle kaya parçaları havayı yırtıyor, denizde fırtınalar, yerlerde zelzeleler yapıyor. Barut dumanları, siyah bulutlar gibi her tarafa çöküyor. Bir yangın alevi büyüklüğüyle şimşekler havayı deliyor, ateşliyor. Kulaklarım uğultularla yırtılıyor, gözlerim dumanlarla kararıyor, göğsüm sıkışıyor, yüreğim demir bir pençe altında eziliyor, nefes alamıyorum, boğulacağım, boğuluyorum.

Ova!... Bir daha, yüz bin daha... Lâkin yaşıyorum, damarlarımda kan, göğsümde îmânım var, silahım elimdedir. Yüreğimde ve kollarımda Allah'ın kudreti var, gazabı var, Allah'ın intikamı var, yaşıyorum, yaşayacağım. Kahbe düşman ! Güllelerini uzakdan savur, korkak ve alçaksın; Ayağım altındaki yerler çökünceye kadar burdayım, burda kalacağım, seni bekliyorum. Yerlerle beraber yerin dibine çökmek istiyorum ve seni bekliyorum. Altı bin senedir, Avrupa'da, Asya'da, Afrika'da saltanatlar tesis eden, altı yüz senedir, Sultan Osman'ın kan ve ateşle işlediği saltanat tacının namusu için cenkleşen büyük, kudretli bir neslin evlâdım! Kaçırsam, kahbeyim seni bekliyorum.

Duman ateş kasırgalarının gözlerime çektiği siyah bir perde arkasından, zulmetlere gizlenen korkan ve alçakların toprağıma ayak bastığını sezin-

ce, vahdâniyyetin varlığını aydınlatan ışığıyla şâd ve kahredici kuvvetimle vahşilere saldırdım. Barutun yiğitlik ve korkaklık hasletini gizlemek isteyen mesafesini aştım. İntikam darbelerinin hedefi ne kadar yakın ve mesafesi ne kadar az olursa intikam almak hazz-ı vahşiyesi, o kadar çok derin ve daha ziyâde mest edici olur.

Ve nasırlı ellerimle düşmanın gırtlığını sıkmak, pençemle dişlerimle onu parçalayıp boğmak hazzıyla titriyordum: Yeryüzünü kaplayan fırtına ve kıyamet içinde elimdeki süngünün dumana karışan rengini ancak bulaştığı kanla seçebiliyordum. Top muharebesinin gürültüsü altında; bizimki; Karanlık ormanlar ve siyah mağaraların da hoş sesiyle kaynaşmasına benziyordu.

Zulmet içinde göğüs göğüse, insan soluklarının birbirine karıştığı, kırılan kemik çitirtıları, birbirine çarpan süngülerin sağır ve keskin gürültüleri, kısılan sesler, haykırışmalar, düşen, koşan, can çekişenlerin hırıltıları derin, müthiş bir uğultu haliyle inerken, kan kokusunu alınca vahşeti artan bir arslan azgınlığıyla boğuşuyordum. Göğüs göğüse, saç saça eski barbarlar gibi dövüşmek ihtirâsıyla kopardığım kaya parçalarıyla düşmanın kafasını çatır, çatır kırıyordum, kan köpükleri ve boğuk seslerle açılan ağızları demir ökçelerimle bir daha, bir daha eziyordum. İntikama susamıştım, kana susamıştım. Toprağımın çukur ve çatlak dudaklarına onu mest edinceye kadar kan içirmeliyim. Altı bin senedir Avrupa'da, Asya'da, Afrika'da saltanatlar tesis eden, altı yüz senedir Sultan Osman'ın kan ve ateşle işlediği tacın namusu için cenkleşen milletimin bu kahbe düşmandan öcünü almalı idim. Kan ve ateşle işlenmiş saltanat tacımı uzak ve korkak darbelerle yıkmak isteyen -Ah, Allah'ım- âhû gözleri, mukaddes toprağımı, payitahtımı, tarihimi ve bütün mukaddesâtımı gasb etmek, mahvetmek isteyen düşmandan öcümü almalıyım.

Lâkin nerden geldik, hain kurşun! Al bir daha!

Şimdi sargıların bir esâret zinciri kadar ağır gelen kelepçeleri içinde, mezar gibi soğuk görünen bir yatağın içinde inliyorum kalbimin ve ruhumun hiçbir noktasında bir bere yoktur. Eski kan ve ezeli îmânım ile hayât-dârım. Yaşıyorum, yaşayacağım.

İlâhî! İslâm şehîdleri hürmetine beni yatağımdan bir daha kaldır, ihanete uğrayan sancağımın şerefini kazanmak için, altı bin senedir, saltanatlar tesis eden neslimi ve tarihimi yaşatmak için beni yatağımdan kaldır, gi-deyim, toprağımın çatlak dudaklarına, onu mest edinceye kadar kan içi-reyim.

Hâşim Tâhir

طہین

چناق قلعه مدافعہ سی

دشمن بوماردمانك نياچي - قروبه جيقانلارك ماقبي

قهرمانلارك تلغيفى - مجروحين آرد سنده

بخار مخصوص صندوق :

[illegible]

۱. در روز دوشنبه
 ۲. در روز دوشنبه
 ۳. در روز دوشنبه
 ۴. در روز دوشنبه
 ۵. در روز دوشنبه
 ۶. در روز دوشنبه
 ۷. در روز دوشنبه
 ۸. در روز دوشنبه
 ۹. در روز دوشنبه
 ۱۰. در روز دوشنبه

[illegible]

چو کوهی است که در فانی بالا
 بر فرازهایی است که در فانی بالا
 سحر و جادوئی که در فانی بالا
 آتش و دود که در فانی بالا
 این جهان را در فانی بالا
 بر کوهی است که در فانی بالا

بر طرفین کوه ، باغی و دریا ایستاده بودی .
 کوه ، بلند کوه ، غایت شایسته و
 حالایی بر آن کوه در آن استیلا را می بیند .
 قابلیتی از آن استیلا را می بیند .
 پروا و دود کوه ، ایستاد استیلا را می بیند .
 صابری نشانی ، صابری نشانی را می بیند .
 ایستاد نشانی ، ایستاد نشانی را می بیند .

سالت ایقون برطرفان دیومامه دوام ایقون
دیکر طرفان منداست سالتارک غازیو یازدی
ایقون یوردی. قاطع یقون یولور یوردی.
ایقون غازیو یوردی بر دشمن االی نصه یوردی

(س) ك استغفاسی

(وهنيزه لوس) ك استعفاي

[illegible][illegible]

دعوتی نشراتی ایہ کسور و اتولو سسر
برہنہ تفسیر پاشلا شمدی . پشلا علیہ برہنہ
تفسیر نظر یزدن ہاتھی زمانہ ملاقہ

و کشفه ای بدو موقوف اولان و نیزه اوست
مطلقه نموده قید اید میفرماید اگر
ناتواند اعصاب و هجران شو بحرانی
تازه اولسون عقل و منتقله ترک موقع
پیشش و نیزه اوست کید می توانی بوالی
نقله نانی اید بدو موقوف مریضی سیاحت
مان شعر اولان

تاسیسات خارجی و وضعیت حاضر
به بود مردم اولان باستان یوان
ن داخلی - پیوندها - زبره
شماره - پیوندها - گشتن - پیوندها
طایفه - پیوندها - ماله - پیوندها
بایدیو - پیوندها - به سینه که یوان
همه می - پیوندها - ماله - پیوندها

در دوران شاهیه اسناد اقتدار دی
 شمدی و نیز بوسک استعاضی
 تأثیر مکتوب حصوله کثیره چکده
 استان جلسی و موافقه و نیز بوس
 و نیز بر اکثره مالکده و
 بر نسبت اکثره شمدی و

طرقه اوله یی کی ، شخص
نادر ، شو سالد و تیز لوست
نوس طرفدار لیک کور و کور
در اشج ایدم سیه فقط
یه و نیزه لوس قدر غرای ده
اعلیه داخله قرال ایل
استند آجیلان جماله ملک قرال

دشمن آید
ایله جنگ الله
فرجه از راهی
امری براف
است کایم
تقداس

وایه ۱
وایه ۲
وایه ۳
وایه ۴
وایه ۵
وایه ۶
وایه ۷
وایه ۸
وایه ۹
وایه ۱۰
وایه ۱۱
وایه ۱۲
وایه ۱۳
وایه ۱۴
وایه ۱۵
وایه ۱۶
وایه ۱۷
وایه ۱۸
وایه ۱۹
وایه ۲۰
وایه ۲۱
وایه ۲۲
وایه ۲۳
وایه ۲۴
وایه ۲۵
وایه ۲۶
وایه ۲۷
وایه ۲۸
وایه ۲۹
وایه ۳۰
وایه ۳۱
وایه ۳۲
وایه ۳۳
وایه ۳۴
وایه ۳۵
وایه ۳۶
وایه ۳۷
وایه ۳۸
وایه ۳۹
وایه ۴۰
وایه ۴۱
وایه ۴۲
وایه ۴۳
وایه ۴۴
وایه ۴۵
وایه ۴۶
وایه ۴۷
وایه ۴۸
وایه ۴۹
وایه ۵۰
وایه ۵۱
وایه ۵۲
وایه ۵۳
وایه ۵۴
وایه ۵۵
وایه ۵۶
وایه ۵۷
وایه ۵۸
وایه ۵۹
وایه ۶۰
وایه ۶۱
وایه ۶۲
وایه ۶۳
وایه ۶۴
وایه ۶۵
وایه ۶۶
وایه ۶۷
وایه ۶۸
وایه ۶۹
وایه ۷۰
وایه ۷۱
وایه ۷۲
وایه ۷۳
وایه ۷۴
وایه ۷۵
وایه ۷۶
وایه ۷۷
وایه ۷۸
وایه ۷۹
وایه ۸۰
وایه ۸۱
وایه ۸۲
وایه ۸۳
وایه ۸۴
وایه ۸۵
وایه ۸۶
وایه ۸۷
وایه ۸۸
وایه ۸۹
وایه ۹۰
وایه ۹۱
وایه ۹۲
وایه ۹۳
وایه ۹۴
وایه ۹۵
وایه ۹۶
وایه ۹۷
وایه ۹۸
وایه ۹۹
وایه ۱۰۰

۱) (بیمه و اوس)
 ۲) (بیمه و اوس)
 ۳) (بیمه و اوس)
 ۴) (بیمه و اوس)
 ۵) (بیمه و اوس)
 ۶) (بیمه و اوس)
 ۷) (بیمه و اوس)
 ۸) (بیمه و اوس)
 ۹) (بیمه و اوس)
 ۱۰) (بیمه و اوس)

بر ماده ۲۰ ماده

[illegible]

و این روز و شب استغفار و استغفار و استغفار
و در آن حضور و اعلان این است
و صرف مال و حکومت آراسته و
و نشان آنجی حقیق بر بحر
و با اسامی صوت ظاهر و آورده
و بر توئی بر سیرانه و احوال
و قد عی الله آراسته بر مجلس

الحاصل
اوله
اكث
شرك
اكث
استغما
حدا
الخطا
اوله
اكث
شرك
اكث
استغما
حدا

مرغان ابدن و فواعت و يك اعدا
 و باستاند سمرقند بر
 انداره ابتدئي بر حواي ماجرا
 من و باستان كمين كوه
 ك برادر بختاي شكافي آف بولي
 الشلاف مناك و باستانه دار
 و وائي كه مواعيد ايه

[illegible][illegible]

موسى امين
جولده

TANİN GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ

6 MART 1915
TEBLİĞ-İ RESMÎ

Karargâh-ı Umûmîden 20 Şubat 330 tarihiyle tebliğ buyurulmuştur:

Düşman donanması dün akşam geç vakit bombardımanı teşdîd ile Seddülbahir ve Kumkale mevâzi' civârına, toplarımızın ateşinden masûn kalan sâhilin müsâ'id kısımlarına sandallarla asker çıkarmaya teşebbüs etmiş ve bidâyetinde bu hareketlerine müsâ'ade olunmuş ise de Seddülbahir tarafına çıkan altmış kadar düşman yirmiden ziyâde maktûl ve mecrûh vererek kâmilen kayıklarına firâr ile çekilmişler ve Kumkale tarafına çıkan ve mikdârı dört yüze bâlîğ olan düşman seksen kadar maktûl vererek aynı sûretle perîşan tard edilmiştir. Her iki müsâdemede altı şehîd ve yirmi beş mecrûhdan başka zâyiâtımız olmamıştır. (Millî)

79

8 MART 1915
ÇANAKKALE MÜDÂFA'ASI

**Düşman Bombardımanının Netâyici - Karaya Çıkanların Âkıbeti
Kahramânların Taltifi - Mecnûhîn Arasında**

Muhâbir-i Mahsûsamızdan:Kale, 20 Şubat

Düşman, on beş güne yakın bir zamandan beridir ki Boğazın ilk istihkâm-larına karşı emelsiz bir ateş açmış, her gün mütemâdiyen yüzlerce gülle savuruyordu. İstihkâmâtımızın bu cehennemî bombardıman karşısında nasıl büyük bir şecâ'at ve mahâretle, nasıl kahramanca bir i'tidâl-i demle mukâbele etmiş olduğunu anlatmak için uzun uzun yazı yazmaya lüzûm görmüyorum. Bu güne kadar cereyân eden vukû'âtın netîcesindeki belâgat her türlü tasvîrin fevkindedir: Düşman gemileri hâlâ enginlerde doluyor ve medhal istihkâmâtına karşı gösterdiği aczin intikâmını almak için ne yapacağını ta'yîn edemiyor ! Hâlbuki onlar için boğazı zorlamak, istihkâmâtı birer birer eskât ve iskât edivermek ne kadar kolay bir iş sûretinde tasavvur ediliyordu!

On beş günlük bu bombardımanın netîcesi böyle göz önünde bulundu-
ğu cihetle buna inanmak kâbil olamaz. Hâlbuki herkesin görmesi kâbil
olmayan öyle şeyler var ki bunları söylediğim zaman pek çokları inanmak
istemeyecektir. Bombardıman başladığı zamandan beri bir çokları gibi
ben de bunun, neticeden emîn bir seyircisi oluyorum.

Ateş hattının hâricinde şöyle küçük bir tepe üstünde gözlerini dürbüne
tatbik ederek koca itilâf-ı müsellis ifrîtlerinin İstanbul yollarını cehennemî
bir ateş altında bıraktığını ve sonra bütün bu tûfân-ı ateş altında İstan-
bul yollarını müdâfa'a eden Osmanlı celâdetinin nasıl derin bir îmân ve
itimâd ile vazîfe başında kahramânca sebât ettiğini seyretmek ruhlar için
ne ulvî bir heyecân ânı oluyor! İşte ben bu temâşâ saatlerinde ruhumu
heyecân dalgalarından kurtarıb etrâfımı tedkîke başladığım zaman hep
bir şeye dikkat ediyorum, denebilir ki düşman ateşinden kendini korumak
için ilticâ edilecek en emîn köşe istihkâmlarımızdır! Bazen koca zırhlıların
homurdana homurdana savurdıkları birkaç yüz güllenin yegâne hedefi
olan bir istihkâmımızın bombardıman sustuktan sonra yapılan tedkikatda
hiç bir hasâra uğramadığını söylersem beni mübalağacılıkla ithâm eder-
siniz. Hâlbuki atılan her güllenin bir hasâr yapması pek tabîi olmakla be-
raber bu hasârdan tabyalarımızın ya hiçbir hasâra uğramaması, yâhud
yine hiç denecek derecede cüz'î bir hasâr görmüş olduğu da pek ciddî
bir hakîkattir.

Hulâsa, benim kanâatime göre düşman filosu da taarruzla müdâfa'a ara-
sındaki bu husûsiyetin farkına varmıştır; Yani düşman amirali de boğazın
bombardıman altında mağlûb olmayacağına benim kadar kanâat getir-
miştir. Belki yine bundan dolayı olmalıdır ki düşman dün akşam bir kere
de karaya asker çıkarmak tecrübesi yaptı. Bu, hakîkaten görülecek bir
şeydi. Akşam üzeri düşman Seddülbahir, Kumkale istihkâmâtına ve etrâ-
fına karşı beş zırhlı, bir kruvazör, yedi torpidodan mürekkep bir fırkasıyla
müdhiş bir ateş açdı. Bu ateş bir savlet-i akûr-âne ile bir müddet, bütün
bu havâlîyi yaladı durdu; Sonra nâ-gehân düşmanın büyük büyük sandal-
lar içinde karaya çıkarmak üzere askerler gönderdiği görüldü. Emînim ki
düşman müdhiş güllelerinin altında kalmış olan sevâhilde hatta bir karın-
ca bile yaşayabileceğine ihtimâl vermiyordu. Askerler filonun mütemâ-
diyen devam eden himâye ateşi altında birer birer karaya çıktılar. O za-
mana kadar düşmanın istedikleri yerlere kadar gelmelerine intizâr eden
kahraman dilâverlerimizin İngilizler üzerine nasıl bir savletle atıldıkları
görülecek bir şeydi. Bir taraftan gülle yağmuru devam ediyordu. Fakat,
bu kadar günlük endahat ta'lîmlerine rağmen hâlâ hiçbir te'sîr göstere-
meyen İngiliz nişancılarının kâbiliyetlerini anlamış olan askerimiz, lâ-kayd
ve nâ-pervâ, ruhlarında kaynayan intikâm ateşleriyle düşmana saldırmıştı.

Bu savlet-i kahramân-âne karşısında neye uğradığını şaşırın düşman karadaki askerini sıyânet için bir taraftan bombardımana devâm ederken diğer taraftan mütemâdiyen sandallarla karaya yardımcı gönderiyordu. Fakat bütün bunlar beyhûde idi. Türk dilâverlerinin bir düşman kanı fazla dökmek için yaptıkları hücum karşısında hiç bir şey dayanamazdı. Çok sürmedi, düşman bir kısım ölümlerini karada bırakarak, bir kısmını sandallara alarak, âzamîsinin ayağına taşlar bağladıktan sonra denize atarak kaçmaya başlamıştı!

Şübhesiz düşmanın maksadı daha ziyâde bir tecrübe idi ve şübhesiz kazanılan muvaffakiyet bir meydân muhârebesi değildi; Fakat askerlerimizin bilâ-istisnâ gösterdikleri kahramânlık o kadar fevkalâde, her şeye rağmen yalnız düşmanın boğazına sarılmayı düşünen bu arslanların rûhunu yakan ateş-i savlet ve intikâm o kadar gayr-i kâbil-i tarif ve tasvîr idi ki herkes bu ilk tecrübenin tezâhürüne vesîle olduğu âsâr-ı celâdet karşısında müteessir olmuşdu: Bu, büyük bir zafer değil, zafer için uğraşan rûhların parlak neticeli bir imtihanı idi.

Bu kahramânlar arasında Seddülbahir tarafında küçük müfrezesine kumanda etmiş olan Mustafa oğlu Mehmed Çavuş bu vâkı'a-i harbiyenin en ma'rûf bir kahramânı olmuştu. Onu uzakdan seyredenler, onun kumandası altında onunla beraber düşmana saldırmış olanlar kumandan Mehmed Çavuş'un gösterdiği aşk-ı celâdeti anlata anlata bitiremiyorlardı. Diyebilirim ki Mehmed Çavuş daha şimdiden bütün dillerde dolaşmaya başlayan bir destanın kahramânı olmuştur! İşte düşmanla top ve tüfekte karşı karşıya ilk temâsımızın ilk neticeleri!

Mecrûhları Ziyâret

Muhâbir-i mahsûsamızdan dün aldığımız telgraf-nâmedir:

Çanakale, 22 Şubat - Başkumandan Vekili Enver Paşa Hazretleri bugün berây-ı teftiş buraya gelmişlerdi. Müşârünileyh Kale'nin müdâfa'a-i kahramân-ânesinden dolayı pek ziyâde izhâr-ı memnûniyet duymuş, herkese bu memnûniyetlerini sûret-i mahsûsada ifâde eylemiştir. Enver Paşa Hazretleri en ziyâde on beş gündür devâm eden mücâdelede mecrûh düşen kırk, elli kadar mecrûhu ziyâret etmek, bu hemen hepsi de ayrı ayrı bir kahramânlıkla şöhret bulmuş olan dilâverlerin hatırlarını istifsâr eylemek ve kendilerine Padişahımızın ihsân buyurmuş oldukları nişanları tevdi' eylemek üzere koğuşları gezmişlerdi. Kahramân mecrûhlarımızın lutf-kâr Padişahlarıyla nüvâzişkâr kumandanlarının iltifâtları karşısında ne kadar mes'ûd olduklarını ta'rîf edemem. Enver Paşa Hazretleri mecrûhîni ziyâretleri es-

nasında benim de kendilerine refâkat etmeme müsâ'ade eylemişlerdi. Binâ'en-'aleyh kendilerini adım adım ta'kîb ediyor, kahramân mecrûhlarla nüvâzişkâr kumandanlar arasında te'âtî edilen samîmî sözlere şâhid oluyordum. Paşa arada sırada bu arslanlarla latîfe de ediyordu. Meselâ birine soruyordu: -Arkadaş, ne oldu İngilizler? Mecrûhun yüzünde sa'âdet ve meserret nurları uçarak cevâb veriyordu: - Hesablarını gördük Paşam, onlar doğduklarına pişmân oldular!

Bir diğeri, sanki az öldürmüş olduğundan müte'essir: - İnşallah yine gelirler, Paşam... Yine karşılırsız, Paşam! diye âdetâ özür dilemek istiyordu. Enver Paşa hepsini ayrı ayrı taltîf ediyor, kendi eliyle göğüslerine nişanlar ta'lik ediyordu. Nevbet Mehmed Çavuşa gelmişti. Paşa bu kahramânın hikâyelerini dinlemiş, kendisini takdîr ve tebrik ediyordu. Mehmed Çavuş, mahcûb ve mes'ûd, kumandanına teşekkürler etdi ve eliyle göğsündeki, başındaki yaraları göstererek ve: "Bunlar iyi olsun, yine vazîfemizi tekrar yaparız Paşam!" dedi.

Kumandanlarla mecrûhlar arasındaki telâki pek samîmî oldu. Enver Paşa Hazretleri her tarafda askerlerimizin kahramânlığına, i'tidâl ve mahâretine takdîrler bezl ediyordu. Hulâsa Kale'nin de, her tarafda, hudûdlarımızın her noktasında olduğu gibi vazîfesini emsâlsiz bir şecâ'at fedâkârlık ile ifâ-i vazîfe edebileceğinden tamâmen emîn olabilirsiniz!

9 MART 1915 Çanakkale Müdâfa'ası

Kale muhâbirimizin dünkü nüshamızda mûnderic mektûb ve telgrafını kâriyelerimizin bir dikkat-i mahsûsa ile okuduklarından ve okurken kalblerinin tatlı bir heyecân ile çarpdığından emînisiz. Muhâbirimiz Çanakkale'yi düşmanın her gün başka bir şiddetle tekrâr eden hücumâtına karşı şâyân-ı takdîs bir sebât-ı merdâne ile müdâfa'a eden kahramânların gösterdikleri havârik-ı şecâ'ati tasvîr ederken müdâfa'anın mehâbetini ve tecâvüzün aczini hakkıyla ifâde edebilmek için kelime bulmakda dûçar-ı acz olduğunu söylüyor ve bunda ifrâta, mübâlağaya kapılmadığı da lisânın samîmiyeti ile anlaşıyordu. On beş gün süren bu musâra'a-i ibtidâ'iyye tarafının kuvve-i maddiye ve mâneviyesi arasında bir mukâyese yapmaya tamâmen kâfi geleceği için bilâ-tereddüd diyebiliriz ki bizim kuvvetlerimiz düşmana kat kat fâiktir. Bu tefavvûğu topların adedi, güllerin hücumu ile değil, bunun fevkinde kuvvetlerle, Osmanlı şecâ'at ve hamâsetinin mücehhez olduğu kuvve-i maneviye ile ihrâz ediyoruz. Vâkı'a boğazda şimdiki kadar kazanılan vakitler ve tecrübeler isrâf edilmemiş, burada düşmana karşı hakikî bir kale vücûda getirilmişse de en mükemmel kale bile, içinde aşk-ı cidâl ve sebât

ile çarpan büyük bir kalb bulunmadığı zaman hiçbir kıymeti hâiz değildir. Bu kalbin bütün aşk ve heyecânıyla Çanakkale’de çarpmakda olduğunu bugün tamâmen görüyoruz.

Hepimiz biliyoruz ki, nerede olursak olalım, her zaman ölümün soğuk parmakları gözümüzü kapayacak, hiç kimse o soğuk parmakların temâs-ı ezelisini his etmekden kurtulamayacaktır. Bu hakikat malûm olduktan sonra din ve vatan gibi yüksek gâyeler uğrunda herkes ölebilir; bu, hiç de o kadar güç bir şey değildir. Bilhassa böyle kudsi ve muazzam gâyeler için dökülen kanların bize ebedî ve lâ-yezâl bir âti necat ve selâmet va’d eden bir kuvvet olduğuna inandıktan sonra ...Fakat, iş bu noktada, ölmekde değil, fedâ edilen hayatın, uğrunda terk-i cân edilen gâye için a’zamî fâ’ideler teminine vâsita olabilmesindedir. Bunun için de sâde ölmeyi göze almak kâfi gelmez, bil-’akis en geç ölmek, en çok öldürdükten sonra ölmek ve bunun yollarını bilmek de icâb eder. Bu gâyeye vâsıl olmak da her şeyden evvel i’tidâl ve mahârete müftekindir. Kemâl-i şevk ve heyecân ile görüyoruz ki Çanakkale’yi müdâfa’a edenler bu düstûru en iyi anlamış olan kahramânlardan mürekkebdır: Topunun başında gizlenerek düşmanın yaklaşmasını bekleyen, o dakikaya kadar başının üstünden uçan güller altında telaş ve asabiyet göstermek değil, hatta en küçük bir eser-i hayat izhâr etmeyen ve atdığı beş on mermi ile düşmanın yüzlerce mermisinin yapamadığı şeyleri yapan topçusu, siperinin içine gizlenerek cehennemî yağmurlar altında lâ-kayd ve pürneşe, şikârını bekleyen avcılar ve sonra şurada burada açılan birkaç rahneyi tıkamak için adalâtının bütün kuvvetleriyle çalışan fedâkârları, denizde dolaşan, havalarda uçan fedâîleri ile herkes yaptığını büyük bir i’tidâl ve metânet içinde, kat’i neticeler verici riyâzî hesablardan sonra yapıyor ... İşte düşman gemilerini füsûnkâr bir kuvvetle Hilâfet ve Saltanat kapılarının hâricinde tutan müdâfa’anın bütün sihri muvaffakiyeti buradadır.

83

Haklarının büyüklüğüne ve Cenâb-ı Hakkın iyilerle berâber olduğuna derin bir î mân ile inanmış olmaktan mütevellid bir azm-i Hudâ-pesendâne ile İslâm ve Osmanlı nâmını i’lâ eden kahramânlarımızı tebrik edelim. Onların hudûdlarımızın her köşesinde görülen havârık-ı celâdeti İstanbul kapılarında da temsil etmeleri sayesinde ki bugün yine burada vazîfesini yapmasını bilen, ırzını, nâmusunu, hak ve hayatını müdâfa’aya muktedir olan bir millet efrâdı olarak açık bir alın ve müftehîr bir göğüsle gezebiliyoruz. Onları tebrik ve onlar için dua edelim!

Çanakkale Müdâfa’a-i Kahramânânesi Ve Bîtarafklar

Kolonya (Cologne) 7 Mart (K.) - Kolonya Gazetesi Berlin’den istihbâr ediyor: Bura mahâfil-i siyâsiyyesindeki fikre göre Yunanistan hiç olmazsa

Çanakkale'ye â'id ve vaziyet-i askeriye'nin tavazzuhuna kadar muhafaza-i bîtarafî etmelidir. Dâhilî istihkâmlara karşı henüz hiçbir hücum icrâ edilmediği, mütecâvizlerin Boğaz dâhilindeki torpil hudûdunu ref'e muvaffak olamadıkları malûmdur. Diğer taraftan malûm olduğu üzere muvaffakiyetle red edilmiş olan ilk karaya asker ihrâcî teşebbüsünün akîm kalmış olması bîtarafîler nezdinde boğazların muzafferâne müdâfa'a edileceği hakkındaki kanâati takviyeye hizmet etmiştir.

Şâyân-ı Takdîr Bir Teşebbüs - Mustafa Oğlu Mehmed Çavuş İçin

Düşmanın Seddülbahir'e asker çıkarmaya yeltendiği sırada Mustafa oğlu Mehmed Çavuş nâmında bir kahramânın maiyyetindeki bir avuç kişi ile arslanca mukâbele ve iki yerinden yaralandığı halde düşman askerini ta'kîble bunları defetdiği bildirilmişti. Başkumandanlık Vekâleti Celîlesi tarafından âhiren ihdâs olunan harb nişanıyla taltîf edilen Mehmed Çavuş'un fedâkârlığını takdîren millet nâmına bir hediye olmak üzere bazı zevât ajansımız vâsıtasıyla teberru'âtta bulunmaktadırlar. Bu hediyeye iştirâk edecek zevâtın esâmisi bildirilecektir.

[Millî]

12 MART 1915 ÇANAKKALE BOĞAZINDA

Çanakkale, 8 (Loyd)¹⁵² - Burada bulunmakda olan ajans " Volf¹⁵³ " un muhâbiri 3 Mart'da vukû' bulan hareket hakkında ber-veche-âti malûmat-ı mevsûkayı almıştır:

Düşman Seddülbahir ve Kumkale haricî istihkâmâtını kısa bir mesafeden bombardıman etdi. Sekiz, on sefine sabahdan akşama kadar takriben bin obüs ve şarapnel attı. Yenişehir ile Kumkale bütün gün alev ve duman içinde kaldı: Bununla berâber Osmanlı piyâdesi asla fûtûr getirmedi ve yerinden bile kimıldanmadı. Uzak düşman kıtaâtı toplarının himâyesi altında karaya çıkabildiler. Osmanlı piyâdesi bunları tüfenk ateşi ve bombalar ile muzmahill etti. İhrâc müfrezeleri sefâin mürettebâtı ile takriben dört yüz kişiye iblâğ edildi. Fakat Osmanlıların kahrî ateşi altında yetmiş, seksen zâyîât vererek akşama kadar geri çekilmeye mecbûr oldular. Osmanlılar, İngilizlerin maktûllerini denize atdıklarını müşâhede etmişlerdir. Osmanlı askeri bu muvaffakiyet-i şecâ'at-i fevkalâdesi, i'tidâl-i demi, mâhir ve muktedir kumandanları sayesinde ihrâz etmiştir. Düşman Seddülbahir'de altmış kişi ihrâc eylemiş idi. Mustafa oğlu Mehmed Çavuş yirmi

¹⁵² Ottomanischer Lloyd isimli Almanca yayınlanan günlük bir gazete.

¹⁵³ Wolff Telegraph Bureau (Wolff Telgraf Bürosu), Alman resmi haber ajansı.

kadar ma'îyyeti ile düşmana süngü hücûmu icrâ etmiş ve düşmanı defetmeye muvâfık olmuştur. İki muhârebede Osmanlılar altı şehîd, otuz beş mecrûhdan mâ'adâ bir zâyîâtâ uğramamışlardır. Kumkale ile bütün sâhil Osmanlıların elinde bulunmaktadır.

YENİ RÛH

Dün İstanbul iki güzel havâdisle derin meserretler içinde çalkanıyordu: Bir taraftan bir Osmanlı torpidosu İngiliz-Fransız donanmasının taht-ı hâkimiyyetinde olduğu söylenen bir denizde büyük kardeşi Hamidiye'nin açtığı kahramânlık yoluna atılmış, üç düşman gemisini batırıyor, diğer taraftan şanlı silah arkadaşlarımızın Şampanya'da (Champagne) yeni ve pek mühim bir muvaffakiyet ihrâz eyledikleri haberleri geliyor. Dün bu haberler İstanbul'da, Memâlik-i Osmâniyye'nin her tarafında nihâyetsiz sevinçlerle ağırdan ağıra nakledilirken kim bilir mağrûr ve gâfil düşmanlarımız nasıl bir yass-ı vaz'îyyet içinde idiler. Fî'l-hakîka yirmi gündür Çanakkale haricinde hâlâ Seddûlbahir ve Kumkale istihkâmâtına karşı top atmakla uğraşan düşman donanmasının acz-i me'yûs-ânesine karşı bu ne kahramânca bir cevap oluyor.

Vâki'a, bir torpidomuzun kazandığı bu muvaffakiyet-i kahramânâne ile ne boğazda hücûm meselesi hal edilmiştir, ne de bununla düşman filosuna karşı büyük bir zafer ve fâikiyyet kazanılmıştır; Bu böyle olmakla berâber bütün dünyaya meydan okuyan bir filonun cevelân-gâhı olan sularda Osmanlı bayrağını şan ve şerefle gezdirmeye muvaffak olan gemimizin göstermiş olduğu hareket öyle büyük bir kahramânlık eseridir ki sâde bu kadarı bile hepimizin göğüslerimizi iftihârlarla doldurmaya kâfidir. Bununla Osmanlı bahriyesi bütün âleme karşı ilân etmiş oluyor ki kendisinde nihâyetsiz bir ateş-i cidâl, sönmez bir şu'le-i îmân, her tehlikeyi göze alan fakat mutlaka muzaffer olmak isteyen bir âzim ve karar vardır. Biz bu son kahramânlık eserini de gördükten sonra bütün dünyanın kanâat getireceği bir hakikat bulunduğuna kâ'iliz: Osmanlılarda yeni bir rûh uyanmış, bu gün hudûdun dört köşesinde din ve vatan nâmına düşmanlarla boğuşan askerlerin her ferdinde yeni bir hayat yaşamaya başlamıştır. Bu yeni rûh, sâde bize yabancı değildi; Düne gelinceye kadar Avrupa ve Asyanın her köşesinde yalnız zaferle yaşamış olan ecdâdımızın bu yolda gösterdikleri havârik-ı celâdet için mâlik oldukları bütün sermayeleri yalnız buna münhasırdı. Artık kat'îyyen eminiz ki bir aralık kaybettiğimiz o rûha bugün tekrâr kavuşduk ve buna bütün cihân şahiddir.

Bu yeni rûhun âsârını her gün her tarafda bulabilirsiniz: Kafkasyada en müşkül ahvâl-i akliyyeye ve en gayr-ı müsâvi şerâit içinde muzafferden harb eden askerde, boğazın müdâfa'asında, bî-perva kanalı geçen askerde, her

ferdde bundan biraz vardır. Yaralı göğsüne kendi eliyle bir madalya takan başkumandanına karşı kemâl-i hicâb ile yaraları geçer geçmez madalyaya kesb-i istihkâka çalışacağını temîn etmeye lüzûm gören kahramân çavuş daha dün gördüğümüz bir timsâldir ve emîiniz ki bugün her tarafda can ve başla dövüşen ordunun her ferdi bir Mehmed Çavuş'dur. Sonra düşman İzmir istihkâmâtına karşı ateş ederken siperlerinin içinde hayat-ı âdiyelerini zerre kadar bozmayan askerlerden birinin rastgele bir merminin bir telgraf telini kıldığını görünce etrâfındaki gülle yağmurlarına bakmayarak doğrucuca siperinden çıkıp telefon telini rabt etdikden sonra aynı i'tidâl ve sükûn içinde avdet eyleyişi var ki uzakdan bunu gören kumandanı i'tidâl demek, fedâkârlık-ı hasenin bu yüksekliği karşısında hayretler içinde kalıyor.

Nihâyet işte bir torpidomuzun düşman bayrağının en müdhiş bir hâkimiyetle hakim olduğu sulara çıkarak hayata ve dünyaya aid her şeyi istihkâr eden bir necâbet-i hiss ile büyük bir kahramanlık yaptığını görüyoruz. Bütün şu askerleri bu kadar büyük bir aşk ve harâretle vazîfelerine koşduran, otuz kişi ile Şatt sâhilllerinde koca bir İngiliz taburunu perîşan eden mücâhidlere böyle büyük heyecânlar veren ve nihâyet şu küçük torpidomuzun en mühlik bir sâhilde tarih-i harb-i bahriyenin en güzel muvaffakiyetini kazandırmaya sevk eden kuvvet nedir? Buna biz bilâ-tereddüd cevâb veriyoruz : Yeni bir rûh, büyük bir îmân!

MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Düşman donanmasından âhiren Seddülbahir ve Kumkale civârına vukû' bulan ta'arruzât esnasında tarih-i mefâhir-i millîyemize bir sahife-i zerrin-i celâdet ilâve eyleyen Mustafa oğlu Mehmed Çavuş gibi bir kahramâna karşı vatan ve milletini seven her ferd gibi mütehassis olduğu hissiyât-ı şükrâniyeyi bil-fi'il ibrâz etmek emeliyle mûmâ-ileyhe hediye eden i'tâ edilmek için (Müdâfa'a-i Milliye) Risâle-i Askeriyesi Sermuharriri Mehmed Zeki Bey¹⁵⁴ tarafından on Osmanlı lirası Harbiye Nezâreti Celîlesine teberru edilmiş ve Nezâret-i müşârün-ileyhâdan meblağ-ı mezbûr kendisine verilmek üzere kumandanlığa gönderilmiştir. Mûmâ-ileyh Zeki Beyin şu sûretle vâki olan himmet ve fütüvvet-i kadr-i şînâsânesi cedîr teşekkür ve takdirdir.

154 Captain Waldberg Jarge Nelken adıyla da bilinen Mehmed Zeki Bey, Romanya asıllı Yahudi bir tüccardır.

Bir Bahriye Mütihassısının Mütâla'âtı

Bir bahriye mütihassısı tarafından Çanakkale bombardımanına ve karaya asker ihrâcına dâir Nuye Fraye Prese¹⁵⁵ gazetesine yazılan bir makalede ber-vech-i âtî beyânâtta bulunuluyor:

"Dersaadet'den gelen son haberler şimdiye kadar Çanakkale Boğazı'nda İngilizler ve Fransızlar tarafından ihrâz edilen muvaffakiyetlerin ne mahiyetinde olduğuna dâir vâzih bir fikir vermektedir. Martin dördüncü günü akşam üzeri Seddülbahir ve Kumkale civârında, yani boğazın henüz medhalinde, asker ihrâcına teşebbüs edildi. Fakat Osmanlı kitaât-ı askeriyesi tarafından bu teşebbüs akîm bırakıldı. Çanakkale Boğazı'nın hâiz olduğu ehemmiyet karaya çıkarılan askerin az mikdarda olması nokta-i nazarından düşünülecek olursa bu teşebbüsün her ne kadar ehemmiyetden ârî olduğu anlaşıyorsa da diğer taraftan İngilizlerle Fransızların boğazlarda ne dereceye kadar ihrâz-ı muvaffakiyet eylemiş oldukları meydana çıkıyor. Seddülbahir ve Kumkaleye asker çıkarmak yalnız bir maksada müstenid olabilir. O da oradaki istihkâmın tahribi ve mahsûr bir halde bırakılmasıdır. Buradaki harîcî istihkâmın haftalardan beri bütün Fransız - İngiliz donanmasının ateşine mukavemet etdi ve tabi hasara uğradı. Fakat İngilizlerin asker ihrâc etmelerinden mezkûr istihkâmın henüz tamâmen iskât olunamadığı ve bombardıman tatil edebilecek olursa muhâcimler oraların yeniden tamir edilmesinden korktukları anlaşılıyor. Bütün vakâyî' heyet-i umûmîyesi (...) ile nazar-ı dikkate alınacak olursa bu netîce zaten kendiliğinden tezâhür ediyor.

87

Bir de ilâveten son günlerde İngiliz - Fransız hücumunun tahaffûf ettiği düşünülecek olursa Osmanlı bataryalarının İngilizlerle Fransızların zan ettiklerinden daha kuvvetli olduğu tebeyyün ediyor. İngiliz ve Fransız donanmalarının hücumundan hasıl olan netîceden memnun olmamaları düşman donanmasının Anadolu sevâhilinde Dikili, Sarımsak, Ayvalık gibi küçük mevkiileri topa tutmalarıyla da sabit oluyor. Bu mevkiiler ne tahkîm edilmiş, ne de müdâfaaya sâlih bir hâle getirilmiştir. Onun için buralarının topa tutulması ahâlîyi heyecana getirmek maksadına müstenid olabilir. Bu gibi vasâite, bir noktada teşebbüs edilen icrâât ilerlemediği zaman sefâin mürettebatı gayrı memnûn görünür ve başka noktalarda daha şiddetli hareketde bulunmak ihtiyacını his ederse tevessül olunur. İhtimal ki müttefikler buralarını topa tutarak Devlet-i Osmaniye'nin nazarını o cihetlere celb eylemek ve bu esnâda başka bir noktada asker ihrâcı için tedarikâtta bulunulmak isteniyordu."

KAHRAMAN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlık gösteren Mehmed Çavuş'a ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalan efrâda ve şehîd olanların ailelerine Veliahd-ı Saltanat Devletli Necâbetli Yusuf İzzeddin Efendi Hazretleri taraf-ı âlîlerinden 15 lira ihdâ buyurulmuştur.

15 MART 1915

KAYSERİLİLERİN MEHMED ÇAVUŞA HEDİYESİ

Kayseri, 1 Mart (Millî Ajans) - Vatan toprağına tecâvüz eden düşmana karşı bir Osmanlının sîne-i besâleti bir sedd-i âhen olduğunu bil-fi'il isbât eden Seddülbahir Kahramanı Mehmed Çavuş'a Kayseri ahâlîsi altın bir saat ihdâ etmişlerdir.

16 MART 1915

ISPARTALILARIN MÜDÂFA'A-I MİLLİYEYE VE MEHMED ÇAVUŞ İLE RÜFEKÂSINA TEBERRU'ÂTI

Isparta, 2 Mart (Millî Ajans) - Isparta ahâlîsi Müdâfa'a-i Milliye Cemiyetine 500 lira i'ânedede bulunmuşlar ve Çanakkale'de düşmana karşı bahadırâne bir sûretde mukâbele eden Mehmed Çavuş ile takımı efrâdına Ispartalılar nâmına bir hediye olmak üzere yirmi lira gönderilmiştir.

17 MART 1915

KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Kengiri, 7 Mart (M. A.) - Kengiri ahâlîsi Çanakkale Kahramânı Mehmed Çavuş ve rüfekâsına hediye edilmek üzere beş lira vermişler ve müdâfa'a-i vatan için ibrâz-ı besâlet ve fedâkârlık eyleyen bu şanlı gazilere samîmî tebrik ve selamlarını göndermişlerdir.

Erzurum, 1 Mart (M. A.) Erzurumlular Vali Tahsin Bey¹⁵⁶ vâsıtasıyla Seddülbahir Kahramânı Mehmed Çavuşa Osmanlı armasıyla müzeyyen bir gümüş kutu ihdâ eylemişlerdir.

18 MART 1915

KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ İÇİN

Siird, 2 Mart (M. A.) - Siird ahâlîsi Gazi Mehmed Çavuş ve takımı efrâdına beş yüz kuruş teberru eylemişlerdir.

¹⁵⁶ Hasan Tahsin UZER.

Musul, 2 Mart (M. A.) - Musul şehri ahâlisi Çanakkale'de düşmana karşı dilir-âne mukâvemetde bulunan Kahramân Mehmed Çavuş ve rûfekâsına yirmi beş lira ihdâ eylemişlerdir.

19 MART 1915 KAHRAMÂNLIĞIN KIYMETİ

Çanakkale müdâfa'asının şu bir aylık tarihçesini ebedî bir hâle şan ve şerefle ihâta eden havârik-ı kahramânâne arasında Mehmed Çavuşun kumanda ettiği bir avuç fedâinin menkıbe-i şecâ'atlerini Memâlik-i Osmaniye içinde bilmeyen kalmamıştır. Millî Osmanlı Ajansı, bu kahramânlara karşı bütün bir milletin hiss-i şükrân minnetdârisini ifâde için kendilerine hediyeler gönderilmesi hususunda iki kelimelik bir teşebbüste bulunması her tarafda amelî bir şitâb ve kabul ile karşılandı. Bunun en kıymetli âsârına, en samîmî tezâhürâtına bilhassa vilayetde tesâdüf ediyoruz. Hem her gün vilayetden gelen telgraflar bize falan veya filan şehir veya kasabanın kahramân müdâfi'ler ve ailelerine hediyeler gönderdiğini veya göndermek üzere teşebbüsatta bulunduğunu haber veriyorlar. Bu arada meselâ Erzurum'dan gelen bir telgraf, orada da boğaz müdâfi'lerinin hatırlandığını, onun için Rus sıkletinin bütün ağırlığını senelerden beri omuzunda taşımış olan ve aylardan beri de Kafkas hudûdlarından taşıb gelen düşman kütlelerine karşı merdâne göğüs geren bu vilayetin de mütehassis olduğunu haber veriyor. Aylardan beri yedisinden yetmişine kadar hayatıyla, servetiyle her şeyi ve bütün varlığıyla düşmanla çarpışan bir vilayetin Çanakkale'de en hakîkî bir kahramânlıkla düşmana darbeler indiren arslanlara karşı böyle derin bir hiss-i takdîr ve muhabbet duymuş ve bunu maddî delâil ile isbâta karar vermiş olması hakîkaten rûhların en güzeli köşelerine kadar nüfûz edecek bir tesiri hâizdi.

89

Dünyada pek çok büyük şeyler vardır ki bunların kıymetlerini maddeten ölçmek kâbildir. Fakat yine öyle şeyler olur ki onlar için bir kıymet-i maddiye takdîr ve tasvîr etmek dâimâ saha-i imkân hâricinde kalmıştır. İşte millet için, vatan için, din ve mefkûre için yapılan böyle büyük fedâkârlıklar da bu ikinci zümredendir, hiçbir garaz-ı maddî olmaksızın, üzerinde bin türlü ihtirâsât ile boğuştuğumuz şu fânî dünyaya ait hiçbir umûr, hiçbir ümîd beslemeksizin ve hattâ kalplerden taşan bir aşk, rûhları tutuşduran bir îmân ile bilerek ve görerek ölüme doğru koşmak ve bunun için yalnız vazîfesinin emirlerine tâbi olmak o nevî büyüklüklerdendir ki bunun kıymeti bu dünyaya ait şeylerle hesap etmeye kalkışmak beyhûdedir. Bundan dolayıdır ki hilafet kapılarının şanlı ve kahramân müdâfi'leri için keselerini açanların maksadı, orada hiçbir garaz takip etmeyerek sarf-ı vazîfelerini yapmak arzusuyla ölüme koşan insanları taltif etmek

değil; belki de bu sayede kalplerden taşan hiss-i takdîr ve muhabbeti iz-hâra muvafık olmaktır ve yine bundan dolayıdır ki kale kahramânlarının havârik-ı şecâ'ati intişâra başladığı zaman bunu işitenlerin en başında Erzurum bulunuyor ve bu gayet tabidir. Şarkda Moskoflarla boğuşanlar garbda öteki düşmanlarla uğraşanların kahramânlıklarına karşı ne kadar mütehasis olsalar haklıdılar.

ÇANAKKALE KAHRAMÂNI

Kemâl-i memnuniyetle vukû' bulan istihbârât-ı mevsûkamıza nazaran Çanakkale müdâfa'ası esnâsında celâdet ve şecâ'ati ile temeyyüz etmiş olan Mehmed Çavuş'un yaraları kesb-i ifâkat etmiş olduğu cihetle hastaneyi terk ile vazîfesi başına avdet eylemiştir.

22 NİSAN 1915 ROMA SEFÂRET-İ SENİYYESİ'NDEKİ ZİYÂFET

Roma, 20 (M.A.) Âhiren Roma Sefaret-i Seniyyesi'nde keşide edilen ziyâfetde med'uvvinden bir zâtın teklifi üzerine Çanakkale Müdâfa'asında şecâ'at ve besâlet ibrâz eden Mehmed Çavuş ve rûfekâsına bir hediye verilmesi zımnında iâne defteri açılmıştır.

22 MAYIS 1915 GAZİLER ARASINDA

Dün, son muhârebâtta mecrûh olarak İstanbul'a nakledilmiş olan sevgili gazilerimizden bazılarını ziyaret etdik. Maksadımız hem kendilerinin gazâlarını tebrik etmek, hem de son muhârebelere âid yeniden bir takım menâkıb-ı hamâset dinlemekdi. Muharririmiz, gazileri mütezâyid bir şevk ve şetâret içinde bulmuş. Zâbit ve nefer, herkesin göğsünde bir arslan kalbinin çarpmakda olduğunu baş başa, sakin, müsterih ve samimi hasbihallerle bir kere daha ve pek yakından anlamışdır. Bu kahramanlardan bazılarının anlattıkları menâkıb-ı hamâseti ber-vech-i âtî naklediyoruz:

...

Geçenlerde Çanakkale'ye giderek gazilerimizi ziyaret etmiş olan muharririmiz bu defa hastahanede eski bir âşına ile karşılaşmışdır: Çanakkale'ye düşmanların ilk asker ihrâc etdikleri esnâda pek az olan müfrezesiyle düşmana kahramanca hücum eden Mehmed Çavuş mülâzımlığa terfi etmiş ve bu defa da Arıburnu muhârebesine iştirâk etdikden sonra mecrûh olarak bu hastahaneye gelmişti. Muharririmiz kendisine bu ikinci gazâsını, eski bir âşına sıfatıyla tebrik etmiş ve kahraman mülâzım da şen ve şâtır, geçirdiği muhârebeyi muharririmize ber-vech-i âtî nakletmişdir:

“Sağ cenahda “Kâintepe” civârında bulunduğumuz esnâda kaçan düşman bir baskın yaptı. Bunun üzerine biz bütün mevcûdiyetimizle düşmana ateşe başladık ve biraz ilerledik. Gece sabaha doğru her iki tarafda da ateş kesilmişdi. Fakat sabaha karşı aldığımız taarruz emri üzerine düşman üzerine yeniden hücûm edildi. Bu sûretle düşmanın birinci siperi ni işgâl ettikten sonra diğer siperi de almak için emir verdim. Biz böyle kahbe düşman üzerine sıçrayarak hücûm ettiğimiz sırada bir İngiliz zâbiti kılıcını çekerek üzerime doğru hücûm etdi ve düşman askerleri de süngü takarak ilerlemeye başladı. Derhal ateş emrini verdim ve bu sırada İngiliz zâbiti siperi terkedip kaçarken rovelverle gebertdim ve arkadaşlarıma bağırdım:

- Arkadaşlar herkes sıçrayarak ileri. İkinci siperi de tutmaya gayret edelim. Hep beraber silahlarını atarak kaçan düşmanı, yerlerde bıraktıkları leşlerini çiğneyerek kovaladık. Bu esnâda gelen bir kurşunla kolumdan yaralandım ve hatt-ı harbden çekilmeye mecbûr oldum.”

TASVİR-İ EFKÂR GAZETESİNDE MEHMET ÇAVUŞ

10 MART 1915

KAHRAMÂN MEHMED ÇAVUŞ VE FEDÂKÂR ARKADAŞLARINA HEDİYE

Çanakkale Boğazı'nın emr-i müdâfa'asında fedâkârlık gösteren Mehmed Çavuş'a ve takımından mecrûh olanlarla ber-hayât kalan efrâda ve şehîd olanların ailelerine bir hediye-i nakdiye olmak üzere şimdiye kadar 4137 kuruluşluk bir meblağ derc edilmiştir. Kesret-i münderacâta mebnî ashâb-ı teberru'âtın esâmîsini yazamadığımız için müteessifiz.

1 NİSAN 1915

SEDDÜLBAHİR KAHRAMÂNI

93

(Resim 1 Altındaki Yazı)

Düşmanın Çanakkale'ye vukû' bulan hücûmlardan biri esnâsında [Seddülbahir] e çıkarmak istediği askerlere karşı müdâfa'ada gösterdiği şecâat ve besâlet-i cân-siperâne ile nâmı şöhrat-gir âfâk-ı Osmâniye olan Mustafa oğlu Mehmed Çavuş faras tedavisinde

"Bu resimlerin her ikisi de "Tasvîr-i Efkar" için sûret-i mahsûsada alınmıştır"

Düşman filosu, bir müddet Çanakkale'deki medhal bataryalarımıza mütemâdî sûretde ateş ettikten sonra, geçen Şubat'ın (19) unda bu şiddetli bombardımandan sonra sahilde hiç askerin barınamayacağına zâhib olmuş ve (Seddülbahir) le (Kumkale) civârına asker çıkarmaya teşebbüs etmişti. Üç büyük sandal ile (Seddülbahir) mevki'i civarına çıkan altmış kadar düşman askeri, yedi torpido, beş zırhlı, bir kruvazörden mürekkep olan düşman filosunun ateşleri himâyesinde ilerlemek teşebbüsünde bulunuyordu. Düşmana pek yakın bir mevki'de nısf takıma kumanda eden Mustafa oğlu Mehmed Çavuş, düşmanın ilerlemesine karşı ses çıkarmamış ve fakat daha ziyâde sabredemeyerek ve kendisi gibi düşmanın üzerine atılmak isteyen kumandasındaki efrâdı daha fazla tevkîfe muktedir olamayarak onlarla berâber bir süngü hücumu ile düşmana arslanlar gibi saldırmış, muzmahill olan düşmanı, silah, süngü ile tepeledikten sonra nihâyet mecrûh olarak yere düştüğü ve silahının bozulduğu zamanda,

kanayan cerîhalarına kulak asmamış, taş ve toprakla düşman askerlerine karşı savletinde devâm etmişti.

Kahramân Mehmed Çavuş, kumandasındaki dilâverlerle birlikte ihrâz eylediği bu parlak muvaffakiyetden sonra, cerîhalarının tedavisi için birkaç gün hastahaneye yatırılmışdı. Bu kahramân taht-ı tedavide bulunduğu esnâda, Çanakkale istihkâmâtını ziyaret ve teftiş etmiş olan Başkumandan Vekili Enver Paşa, Mehmed Çavuş ile dilâver rûfekâ'sının taht-ı tedavide bulunduğu hastahaneye de uğramış, (Seddülbahir) kahramânlarını ayrı ayrı tebrik ettiği gibi, Mehmed Çavuş'un sîne-i iftihârına da, istihkâk kesb edilmiş olan bir harb madalyası ta'lik eylemişti. Birkaç gün evvelki bir telgrafnâmesinde Mehmed Çavuş'un tamamıyla iâde-i âfiyet eylediğini bildiren Çanakkale muhâbirimiz, âhiren yukarıdaki resimleri de göndermiştir ki, bunları kari'lerimizin enzâr-ı iftihârına vaz' etmekle biz de müftehir ve mübâhî olur ve (Seddülbahir) in dilâver kahramanı, gerek şecâ'at ve besâletinden ve gerekse i'âde-i âfiyetle hidemât-ı vataniyyesine devâm etmek üzere kıt'asına avdet ve iltihâka muvaffak olmasından dolayı tebrik ederiz.

Tarihimizin şan ve şerefle menâkıbını kaydettiği (Kara Mehmed) lerin hafîdleri olan (Mehmed) ler, dârü'l-hilâfenin kapılarını bu kadar güzîde ve yüksek bir kahramanlıkla sînelerini siper ederek müdâfa'ada ber-devâm oldukça, düşmanlarımızın her teşebbüslerinde, mağlub ve mahrûm olmalarından zerre kadar şübhe etmemeye hakkımız vardır.

(Resim 2 Altındaki Yazı)

Mustafa oğlu Mehmed Çavuş'un ifâkat-yâb olarak kıt'asına iltihâk eyledikten sonra alınan en yeni resmi "Sînesindeki madalya, ibrâz ettiği şecâ'atden dolayı i'tâ kılınan harb madalyasıdır".

7 NİSAN 1915

Çanakkale Muhâceme ve Müdâfa'alari İntibââtından

Çanakkale'de, Mustafa oğlu Mehmed Çavuş'un İhrâz-ı Şan Gaza Eylediği (Seddülbahir) Muharebesinde, İngilizlerin Sahile Asker Çıkarmak İçin Vâki' Olan Teşebbüslerinin Kahramân ve Fedâkâr Müdâfi'ler Tarafından Sûret-i Defi ve İmhâsı

Çanakkale müdâfa'ası safahâtının, altı yüz senelik Osmanlı kahramânlığının, yine eski hamâset ve celâdetiyle avdet eylediğini isbât edecek yolda pek çok âsâr-ı şecâ'at ile muncelî olduğuna hiç şübhe yoktur. Dâr-ı hilâfetin kapıları hükmünde olan bu boğaz'da, dünyanın en büyük düvel-i bahriyesinden ma'dûd olan iki devletin sefâin-i harbiyesine, müt-

hiş toplarına, bin türlü vesâit-i muhâceme ve tahriplerine karşı, en büyük kuvveti sînelerindeki aşk-ı vatan teşkil eyleyen kahraman neferlerimizin gösterdikleri fedâkârane müdâfa'alar, bütün matbûât-ı cihanda ve bilhas- sa Almanya ve Avusturya gibi devletlerin gazetelerinde pek çok takdîrât ve tebrîkâtı isticlâb etdikleri gibi bu defa da, yukarıda bir sûretini nakl ve istinsâh eylediğimiz resmi basmışlardır. Bu resim Mustafa oğlu Mehmed Çavuş'un ihrâz-ı şan ve zafer eylediği (Seddülbahir) muharebesinde ka- raya asker çıkarmak teşebbüsünde bulunan İngilizlerin ne sûretle defol- duklarını göstermekde olduğu cihetle, Çanakkale müdâfa'ası safahâtı- nın yeni bir intibâ'ı olmak üzere kari'lerimizin enzâr-ı temâşâsına vaz'ını münâsib gördük.

1982

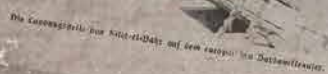
2000

Wolfgang Hilmar Hilmar, der Hauptverpflichtete
der Forderungen

The first...
The second...
The third...
The fourth...
The fifth...
The sixth...
The seventh...
The eighth...
The ninth...
The tenth...

MÜTTEFİK GAZETELERİNDE MEHMET ÇAVUŞ

Basın yayın hizmetlerinin toplumlar üzerindeki gücünün farkında olan müttefik devletler, Çanakkale Harbi boyunca da ajansları ve muhabirleri vasıtasıyla propaganda amaçlı haber paylaşımında bulunmuşlardır. Bu süreçte Çanakkale Cephesinden gelen ilk kahramanlık öyküsü de özellikle Almanya ve Avusturya basınında geniş yer tutmuştur. Muharebeler devam ederken Çanakkale'ye gelen E. Bleeck Schlombach ve Rudolf Zabel gibi muhabirler sonradan kitap haline getirdikleri yazılarında Mehmet Çavuş'tan övgüyle bahsetmişlerdir. Illustrierte Zeitung ve Vossische Zeitung muhabiri olan Rudolf Zabel kitabında Mehmet Çavuş ve arkadaşlarının kahramanlığını "Ben bugün sadece, Türk gazetelerinin kahramanı olan Ali Oğlu Mehmet Çavuş'u hatırlıyorum: Bir İngiliz birliği karaya çıkmayı başardığında o bölük takımıyla yoğun bir saldırıya geçer. Yaralanır ve yaralandığı esnada kurşunu biter, o haldeyken taşlarla İngilizlere öyle bir saldırır ki, silah arkadaşları da onunla birlikte hücum ederler ve düşmanı elleriyle öldürürler. Düşmandan birkaçı gemilere kaçarak kurtulur."¹⁵⁷ sözleriyle anlatmaktadır. Rudolf Zabel, ilk baskısını Ocak 1916'da yaptığı kitabında Mehmet Çavuş'un iki farklı fotoğrafını yayınlamıştır.

97

Cologne Gazetesi, 7 Mart 1915 tarihli haberinde karaya ilk asker ihracı teşebbüsünün engellenmiş olmasının, boğazların başarılı bir şekilde savunulacağına olan inancı pekiştirdiğini dile getirmektedir. İstanbul'da Almanca yayın yapmakta olan Ottomanischer Lloyd Gazetesi ise 8 Mart'ta Ajans Wolf muhabiri aracılığı ile geçtiği haberde, düşmanın Seddülbahir'de altmış kişi ihraç ettiğini buna mukabil Mustafa oğlu Mehmet Çavuş'un yirmi kadar maiyeti ile birlikte süngü hücumu yaparak düşmanı defettiğini yazmıştır. Neue Freie Presse isimli Avusturya gazetesi yaptığı haberlerde, 4 Mart'ta akşam üzeri Seddülbahir ve Kumkale civarında, asker ihracına teşebbüs edildiğini fakat Osmanlı askerleri tarafından bu teşebbüsün etkisiz bırakıldığını anlatmaktadır.

Frankfurter Zeitung ile birlikte Almanya'da zamanın en önemli gazetelerinden birisi olan Berliner Tageblatt'de Seddülbahir'e yapılan ihraç harekâtı ve Mehmet Çavuş'la ilgili birçok haber yayınlandı. Bu gazetede özellikle Milli Osmanlı Ajansı'nın geçtiği çoğu haberin aynen yayınlandığı tespit edilmiştir. Gazete, bu haberlerden birisinde Enver Paşa'nın Çanak-

¹⁵⁷ Rudolf Zabel, İstanbul İçin Savaş, Çev.: Rüstem Aslan, Ankara: Cümle Yayınları, 2015, s.33.

kale Cephesi'ndeki askeri birlikleri teftişi sırasında hastanede tedavi görmekte olan Mehmet Çavuş'u da ziyaret ettiğini bildirmektedir.¹⁵⁸ Bazen aynı gün içinde iki farklı baskı yapan gazetede Mehmet Çavuş'un herhangi bir fotoğrafı yayınlanmamıştır.

Alman basınında ismi çokça zikredilen Mehmet Çavuş'un üç farklı gazetede iki farklı fotoğrafının yayınlandığı tespit edilmiştir. Illustrierte Zeitung isimli gazetenin 23 Aralık 1915 tarihli sayısında, Mehmet Çavuş'un daha önce hiç görmediğimiz bir fotoğrafı yayınlanmıştır. Mehmet Çavuş, bir gurup asker arasında önde esas duruşa geçmiş bir vaziyette durmaktadır. Fotoğrafın altında ise "Çanakkale'de Türk askerleri... Ön tarafta, göğsünde imtiyaz madalyası ile duran Kahraman Takım Çavuşu Ali Oğlu Mehmet Çavuş. Seddülbahir'de İngilizlerin ilk çıkarma teşebbüslerinde cephanesi bitince taşlarla saldırıp İngilizleri denize sürmüştür."¹⁵⁹ açıklaması yer almaktadır. Görüldüğü gibi haber içeriğinde Mehmet Çavuş'un baba ismi sehven Mustafa yerine Ali olarak yazılmıştır. Bu yanlış tekrar eden tüm haberlerde devam etmiştir.

Mehmet Çavuş'un Rhein und Düssel gazetesinde yayınlanan fotoğrafının altında "Türklerin Ulusal Kahramanı Ali Oğlu Mehmed Çavuş. Seddülbahir'de İngilizlerin ilk çıkarma teşebbüslerinde cephanesi bitince taşlarla saldırıp İngilizleri denize sürmüştür." ifadeleri yer almaktadır.¹⁶⁰ Bu fotoğrafın aynısı Welt im Bild isimli gazetede de yayınlanmıştır. Almanca, Flemenkçe, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Portekizce ve Arapça olmak üzere yedi farklı dilde "Ali Oğlu Mehmed Çavuş adamlarıyla birlikte ilk çıkarma teşebbüslerinde İngilizleri denize sürdü. Onun cephanesi bitince taşları silah olarak kullandı."¹⁶¹ yazmaktadır. Her iki gazetede de yayınlanmış olan bu fotoğraf incelendiğinde Illustration Zeitung Gazetesi'nde yer alan diğer fotoğrafla aynı gün çekildiği anlaşılmaktadır.

Rhein und Düssel, Welt im Bild ve Illustration Zeitung gazetelerinde yayınlandıktan sonra Ocak 1916'da gazeteci Rudolf Zabel'in kitabında da yer alan bu fotoğrafın, günümüzde Türk kamuoyu tarafından Müstecip Onbaşı'ya¹⁶² ait olduğunun biliniyor olması şaşırtıcıdır. Haber içeriği ile fotoğraflar farklı kişilere ait olabilir mi? Karşılaştığımız bu tezaadın kaynağı Alman gazeteleri mi yoksa Türk kamuoyu mudur? Müstecip Onbaşı'nın fotoğrafları ilk kez Harp Mecmuası ve Harb-i Umumi Panoraması'nda yayınlanmıştır. Yayınlanan bu fotoğraflar, Alman basınındaki Mehmet Çavuş

¹⁵⁸ Berliner Tageblatt Gazetesi, 9 Mart 1915.

¹⁵⁹ Illustrierte Zeitung Gazetesi, 23 Aralık 1915.

¹⁶⁰ Rhein und Düssel Gazetesi, 11 Aralık 1915.

¹⁶¹ Welt im Bild Gazetesi, 22 Aralık 1915.

¹⁶² Müstecip Kılıçaslan. 30 Ekim 1915'te Fransız denizaltısı Turkuaz'ı vuran Çanakkale Kahramanı.

vuş'un fotoğraflarından çok farklıdır. İncelediğimiz Osmanlı gazetelerinde de Müstecip Onbaşı'nın başkaca bir fotoğrafı bulunamamıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Mehmet Çavuş'un Alman gazetelerinde çıkan fotoğrafı Esat Paşa'nın 1950'de yazılıp yayınlanmamış daktilo hatıratında¹⁶³ Müstecip Onbaşı ismiyle ilk kez yer almaktadır. Mehmet Çavuş'la ilgili haberlerin ve fotoğrafların kaynağı Alman gazeteciler olduğu gibi ne adı geçen gazetelerde ne de Rudolf Zabel'in kitabında Müstecip Onbaşı'nın kahramanlığına dair bir haber bulunabilmiştir. Rudolf Zabel'in de ifade ettiği gibi hem Osmanlı hem müttefik basının en fazla yazdığı Çanakkale Kahramanı Mehmet Çavuş'tur. Kaldı ki bu gazetelerin devam eden sayılarında fotoğrafın sehven yayınlandığına dair bir haber de tespit edilememiştir. Ayrıca fotoğraftaki asker, omzundaki işaretten de anlaşılacağı gibi onbaşı değil çavuş rütbesindedir. Müstecip Onbaşı'nın o tarihlerde çavuş olduğunu kanıtlayacak bir belge de bulunmamaktadır. Dolayısıyla bütün bu veriler ışığında 1915 yılında yayınlanan bu fotoğrafların bilinenin aksine Müstecip Onbaşı'ya değil Mehmet Çavuş'a ait olduğunu söylemek mümkündür.

163 Esat Paşa'nın yayınlanmamış daktilo hatıratı, 1950

MEHMET ÇAVUŞ İÇİN YAZILAN ŞİİRLER

NAZIM HİKMET'İN "MEHMET ÇAVUŞA" ŞİİRİ

Nazım Hikmet bu şiiri henüz 13 yaşındayken 7 Mart 1915 tarihinde yazmıştır. Şiir incelendiğinde şairin 6 Mart tarihli gazetelerde okuduğu Bigalı Mehmet Çavuş'la ilgili haberlerden etkilenmiş olduğu görülmektedir. Bu şiir, günümüzde Nazım Hikmet Kültür Sanat Vakfı arşivinde muhafaza edilmektedir.

MEHMET ÇAVUŞA!¹⁶⁴

Vatan için ey kahraman
Hayatına hor baktın
Arslan gibi saldırarak
Namertleri hep yaktın
Kurşun bitip tüfeğin de kırılınca
Düşmanına taş attın
Bu besâlet karşısında hangi kale
düşmez ki
Bu şecaat karşısında hangi düşman
kaçmaz ki
İşte senin düşmanın
Tabii ki kaçacak
Yine büyük Türk adı
Dağlar taşlar aşacak
Yine Türkün bayrağı
Kaleleri yıkacak
Yine Türkün gemisi
Denizleri aşacak
Yine Türkün sanatı
Avrupa'ya taşacak
Yine Türkün sinesi
Vatan aşkıyla dolacak
İşte bunlar emin ol
Emin ol ki olacak
Yine Türkün tarihi
Yaldızlı sayfeler yazacak.

¹⁶⁴ Nazım Hikmet, Bütün Şiirleri, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013, s.1876.

KAHRAMAN MEHMED ÇAVUŞ'UN MÜDÂFA-İ VATAN DESTANI

Mehmet Çavuş Destanı, millî kahramanların konu edildiği âşık tarzı destan türüne bir örnektir. Mehmet Çavuş'un cesareti ve kahramanlığının övülmesine yönelik bir işleyiş söz konusu olduğu için bu destan bir koçaklama olarak tanımlanabilir. Bu destanın, kahramanın adını duyurarak millî hedefler doğrultusunda askerlerin moralini yüksek tutmak ve aynı hedefler doğrultusunda halkı motive ederek özendirmek gibi bir fonksiyonu da bulunmaktadır.¹⁶⁵

Akseki Kazası'na bağlı Ormana Köyü'nden Abdülgaffar, namıdiğer âşık Mehmed Kemâlî tarafından yazılıp, Necm-i İstikbal Matbaası'nda 1915 yılında basılmıştır. Kutucular'daki Yağcı Han'da 20 paradan dağıtımı yapılmıştır. Destanın üst kısmında, Çanakkale Boğazı ve Gelibolu Yarımadası üzerindeki muharebe tasviri yapılmıştır. Boğazın girişinde Fransız ve İngiliz gemilerinin batışı ile askerlerin boğuluşu resmedilmiştir. Seddülbahir Kalesi'nin yanında ise karaya çıkmaya çalışan düşmanlara karşı hücum geçmiş Türk askerleri görülmektedir. Askerlerin yanında ise "Yaşasın Kahraman Topçularımız ve Askerlerimiz ve Fedâkar Kahraman Mehmed Çavuş" ifadeleri yazmaktadır. Destandan ve yapılan çizimden anlaşıldığı kadarıyla, 4 Mart 1915 günü İngilizlerin karaya çıkması ve Mehmet Çavuş Müfrezesi'nin süngü hücumu anlatılmaya çalışılmıştır.

101

Mehmet Çavuş'un fedakârlık ve cesaretinin vurgulandığı destanın aşağıdaki dizeleri, 4 Mart günü yapılan süngü hücumunu anlatmaktadır:

"Yetişip kahraman yakadan tuttu
Toplayıp onları önüne kattı
Kurtaran canını sandala attı
Atlayıp kurtardı korkudan canı"

Yazılan bu destanda her ne kadar Mehmet Çavuş'un kahramanlığı öne çıkarılmış olsa da, esas olarak anlatılmak istenen Türk askerinin Çanakkale'deki fedakârlığıdır. Bu fedakârlık, Mehmet Çavuş adıyla temayüz ederek Türk ordusu içinde sembol bir isim oluşmaya başlamıştır.

¹⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için. Bkz. Özkul Çobanoğlu. Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü, Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.

Çanakkale Önünde Düşmana Kan KUSDuran Arslan Yürekli Kahraman Mehmed Çavuş'un Müdâfaa-i Vatan Destanı¹⁶⁶

Mehmed Çavuş şîrâne
Meydan okur düşmana
Arslan cesur kahraman
Şan vermiştir cihana

Bitti Türk'ün saburu
Verdi ecel raporu
Oldu kurban denize
Fransız, İngiliz'in vapuru

Şanlı toplar savruldu
İşler şimdi doğruldu
Karpuz gibi vapuru
Altı üstüne çevrildi

Aldı sarhoş demini
Kırdı namus camını
İngiliz Fransız gemisi
Oldu balık emini

Kuyruk bular serseri
Girmek ister içeri
Akdeniz baştan başa
Oldu İngiliz'in mezarı

İngiliz, Fransız'ın gayreti
Gâib etdi şöhreti
Çanakkale önünde
İçti ecel şerbeti

1
Mehmed Çavuş kahraman bahadır arslan
Titretti kahraman bütün düşmanı
Yaşasın fedakâr arslan kahraman
Şanlı askerlerimiz vatan arslanı

¹⁶⁶ Milli Kütüphane Arşivi, A20649-1994 AFIŞ 822.

2

Askerlik nimet bu âlî ocak
 Bugün için kahraman vatana ancak
 Hilâl-i âl-i Osman mukaddes sancak
 Bu sancak-ı âlîşânın zaferidir şânı

3

Görünce fedakâr kahraman arslan
 Sıçrayıp yerinden fırladı heman
 Dedi arkadaşlar gelmiştir kurban
 Yağlı kılıç tûfânın geldi zamanı

4

Mehmed Çavuş dedi ki ne için geldin
 Ecelin mi geldi kudurmuş saldın
 Türk fedakârı ölü mü sandın
 Kudurmuş alçak vahşi hayvanı

5

İngiliz karşında Türk'ün askeri
 Can alıcı fedakâr arslan her biri
 Ne cesaret İngiliz girdin içeri
 Hesap etmedin mi gelecek tufanı

6

Hülya manevrası uymaz pazara
 Girdin demir çembere ey yüzü kara
 Ümidin boğaz amma düştün mezara
 Boğaz paparası yangın meydanı

7

Bataryamız düşmana ateşler saçtı
 Bu dehşet ateşe düşmanlar şaştı
 Takati tab olup durmayıp kaçtı
 Düşmanlar gözden oldu nihanı

8

Yetişip kahraman yakadan tuttu
 Toplayıp onları önüne kattı
 Kurtaran canını sandala attı
 Atlayıp kurtardı korkudan canı

9

Osmanlı kılıncı hiç kana doymaz
Kılınçlar intikam hiç hatır saymaz
Hülyanız İngiliz pazara uymaz
Kırk anbar tohumu akıl nisvanı

10

Türkler gürültüye pabuç bırakmaz
Vatan yavruları ölümden korkmaz
Sahib-i kıran kahraman ardına bakmaz
Vatanın güzide fedakâr şîr merdânı

11

Akdeniz İngiliz'e bir mezar oldu
Bütün dünya bu sene yüzüne güldü
Gemilerin İngiliz deniz dibini buldu
Selamet bir köşede buldu limanı

12

Ömrü hitam buldu vadesi yetti
Çil yavrusu gibi dağılıp gitti
Ecel uzatıp urganı attı
Tuttu yakandan çevirdi yelkeni

13

İngiliz Fransız'ın eridi yağı
Nalları attı döndü aşağı
Çözüldü düşmanın dizinin bağı
Can ocağından kesildi dermanı

14

Felaket zincirleri boynuna taktı
Yelkenleri İngiliz suya bıraktı
Emdikleri süt burnundan aktı
Çekildi dermanı kurudu kanı

15

Kazdıkları kuyuya akıbet düştü
Felaket dalgaları boynundan aştı
Karadan deryadan yandı tutuştu
Her iki taraftan Osmanlı attı tırpanı

16

Kahbelikte İngiliz yoktur akranın
Yoğrulmuş mayanız böyle vicdanın
Vaden hitamdır geldi zamanın
Boyladıp gönderen ecel kervanı

17

Müdâfi' kahramanlar topları attı
Atılan toplar yakadan tuttu
İngiliz'in vapuru top altı gitti
Teker meker vapur boyladı ummânı

18

Akdeniz oldu mezar ocağı
Hortlaklar şaşırdı köşe bucağı
Ne tarafa çevrildi ise yedi dayağı
Acısı başından patladı tabanı

19

Üç yüz otuz üçte muzaffer destan
Toplarımız şanlı müdâfaa-i vatan
Kıyamet ocağı bu büyük tufan
Düşmanların başına kılınç kalkanı

20

Kemâlî ehl-i İslam ittihad oldu
Urbân-ı kabâil cihada geldi
Âlem-i İslâm'ın yüzleri güldü
Mehmed Çavuş fedakârın şanlı destanı

MEHMEDCİK ŞİİRİ

Sebilürreşad Gazetesi'nin 26 Ekim 1916 tarihli sayısında M. F. imzasıyla yayınlanmıştır. Bu şiir, Türk askerinin ortak adı olan Mehmetçik isminin "Çanakkale müdafaası münasebetiyle" vücut bulduğunun en önemli delili sayılabilir. Çanakkale Savaşı'nın ilk ve öncü kahramanı olan Bigalı Mehmet Çavuş ise fedakârlığı ve cesaretiyle emsalleri arasında temayüz etmiş bir Mehmetçiktir. Bu şiir, Mehmet Çavuş'la birlikte Çanakkale'de fedakârlık gösteren bütün kahraman askerlerimiz için yazılmıştır.

MEHMEDCİK!¹⁶⁷

–Çanakkale müdâfa'ası münâsebetiyle–

1

Fıtratca hakîkî kocasın, hiç kocamazsın;
Târîh-i beşer ismini bâlâsına yazsın.
Bilmem seni takdîse nasıl söz bulur insan?
Hak garba ziyâ, şarka seni eylemiş ihsan.
Sensin şu hazîn şarka veren tâb-ı tesellî;
Garbın da ziyâsı sana medyûn-ı tecellî.
Ey şahsen olan koskoca bir ordu, donanma,
Senden geliyor varsa bugün Hakk'a inanma.
Gördük, görürüz hak tanımaz kuvveti dimdik!
Sen olmasan inkâr-ı hukûk eyleyecekdik;

* * *

Sen olmasan İslâm'a hakâret inecekdî;
Hürriyet-i akvâma esâret binecekdî;
Rus nalçası cem'iyeti süst eyleyecekdî,
Çar (Avrupa)nın altını üst eyleyecekdî!
Hetk etmediği ırz u bekâret mi kalırdı?
Cânîliği bundan da ibâret mi kalırdı?
Moskof gözü hiç der mi bu altın mı, bakır mı?
Mahsûl-i zekâ nâmına bir şey bırakır mı?
Baştan başa bir âlemi târâc edecekdî.
Süfliyyeti ulviyyete idrâc edecekdî.
Salgın olacaktı marazu'l-mevt-i şekâvet
Dâhîliği de bel' edecekdî o gabâvet.
Etvâr-ı ukûle gelerek semli takkallüb,
Fennin kılacakdı koca şiryân-ı tasallüb.
Cidden kalacakdı ne mekâtib, ne meâbid
Hep bir yığın enkâz olacaktı şu evâbid!

¹⁶⁷ Sebilürreşad Gazetesi, 26 Ekim 1916.

Dünyâyı, hülâsa, tutacaktı o tahakküm..
Hem pis, bulaşık, sırnaşık, enkazca tehekküm!
Sen olmasan ey şâh-ı cüyûş onlar olurdu;
Hâkânına kutlu ola nûr ordusu yurdu
* * *

Sen olmasan elbette boğazlar açılırdı,
Âfâka o muhnik kara gazlar saçılırdı.
Bir yol bularak şimdi o âfât-ı cemâdât,
Geçseydi evet !. (Marmara)'dan ey ser-i sâdât!
Bî-şübhe bütün bir medeniyet boğulurdu;
Kim boğmayalım derse o, yerden koğulurdu.
Zâhırde Frenk elverecekti Rus'a lâkin,
Kalmazdı hakikatde o il garbda sâkin.
Ağrâz ile bir şark u cenûb olmadı mâlî;
Garbın da kuduz düşmanıdır dübb-ü şimâlî
Hatta kalacaklardı teneffüste piyâde...
Bilsin bunu onlar Alaman'dan da ziyâde
Cerman kadar onlar da Rus'un matmah-ı kasdı;
Çokdandır o, hürriyet-i garbiyyeyi kasdı.
Aynı derece kâdir olan rûh ile madden,
Kurtardı hemen âlemi Rus tehlikesinden.
Görmezse ve bilmezse bunu kitle-i efrenc
Hâlen ne olur? Doğrusu ondan daha iğrenç.
Moskoflara top verme demek: Toz, duman etmek
Umrânları, vicdanları bombardıman etmek.
Ey rûh ve hakikatte olan mazhar-ı ibcâl
Neslen tepegöz İngiliz ismindeki Deccâl,
Sinen gibi bir kal'aya çarpıldı, yıkıldı;
A'vân-ı girizânı da bir gâra tıkıldı!
Harben nice bin mihli çelikler yürümüşken,
Çok güçlü bileklerde ilikler çürümüşken,
Fen, şöyle firâîleri ibrâ ediyorken,
On gün dayanan kal'ayı itrâ ediyorken,
Durdun dokuz ay üstün açık nemlere karşı;
Üç beş kaya üstünde cehennemlere karşı!
En âşık-ı ceng ordu değildir değerinde;
Durmazdı eğer başkası olsaydı yerinde.
Mahv olman için kalmadı bir fende vesâit,
Müstahzar u mahlul idi bil-cümle şerâit
Azminle fakat hepsi nihâyet suya düştü;
Bir dalgaya binlerce müsellah cesed üşdü!
Deccâl'e bugün koymadın imkân-ı mezâlim
İsa seni addetse becâ şimdi avâlim
M. F.

“MEHMETÇİK” ADININ TARİHİ KÖKENİ

Birçok ulus kendi askerini özel olarak anonim bir isimle anmıştır. İngilizler, askerlerine “Tommy”, Almanlar “Hans”, Ruslar “İvan” Türkler ise “Mehmet/ Mehmetçik” demişlerdir. Görüldüğü gibi bu isimler genellikle o ülkede yaygın olarak kullanılan erkek adları olmaktadır. Geçmişten günümüze Mehmet adı da Türk toplumu için bu özelliğini kaybetmemiştir. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre 2.737.031 kişi ile hâlâ Türkiye’de en fazla kullanılan erkek ismi Mehmet’tir.¹⁶⁸

Mehmet, İslam Peygamberi Hz. Muhammed’in (s.a.v.) adından türemiş olup, bu kelimenin Türkçe söylenişinden oluşan bir erkek adıdır. Her iki ismin de Arap harfleriyle yazılışları aynıdır. Muhammed ismi önce Mehmed olmuş, sonra Mehmed olarak okunmaya başlanmıştır. Mehmet isminin peygambere duyulan saygıdan konduğu muhakkaktır. Lakin Muhammed adının okunuşunun Mehmet olarak değişmesi ise bu saygıdan ziyade bir dil bilgisi olayından kaynaklanmaktadır.¹⁶⁹ Mehmet adı da tıpkı Muhammed isminde olduğu gibi Tekrar tekrar ve çok çok övülmüş; güzel huyları çok olan¹⁷⁰ anlamına gelmektedir.

Mehmedcik, Mehmed isminin sonuna -cik eki konularak türetilmiş özel bir isimdir. Bu adın Türk dilinde kullanımının ne kadar eski olduğunu anlamak için başvurduğumuz Kamus-ı Türki, Lugat-ı Naci, Kamus-ı Osmani ve Lehçe-i Osmani gibi en eski sözlüklerde bu ismin geçmediği tespit edilmiştir. Tarihi daha eskiye dayandığı halde, 1923 yılındaki baskısı esas alınarak hazırlanmış olan Türkçe/Osmanlıca-İngilizce Redhouse Sözlüğü’nde ise Mehmetçik adı, *name epitomizing the Turkish common soldier* (Türk askerinin yaygın etnik adı) ifadeleriyle açıklanmıştır.¹⁷¹ İlk baskısı 1945 yılında yapılmış olan Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlüğü’nde ise Mehmetçik adı, sevgi duygusu ile Türk askerine verilen ad olarak ifade edilmiştir.¹⁷²

Nihad Sami Banarlı Mehmedcik adını şu veciz sözlerle ifade etmektedir:
Kelime, Hz. Muhammed Peygamber’in adını Türkçeleştiren-

168 <https://www.icisleri.gov.tr/turkiyede-gecen-yil-1-milyon-180-bin-840-bebek-dunyaya-geldi>, 05 Ocak 2020.

169 Mustafa Şenel, “Adbilim Açısından Kişi Adlarının Yanlış Yazımına Örnek Bir Ad: Muhammed/t”, *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 2015, s.130.

170 Yaşar Çağbayır, *Ötügen Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2017, s.1027.

171 Redhouse, *Türkçe/Osmanlıca-İngilizce Sözlüğü*, İstanbul: Sev Yayıncılık, 2017, s.747.

172 Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998, s.1525.

ler tarafından yapıldı. Mehmedcik, “Türk” denen şerefli milletle “Müslümanlık” denilen samîmî îmânın bir târîh potasında ve üç kıtalı bir vatan coğrafyasında birleşmesinden doğan, Türkiyeli bir terkip, bir olgun, bir aziz kompozisyonudur. Mehmedcik, Türk’ün îmânını, onun kahramanlığını ve onun sayılamayacak kadar büyük fâziletlerini ifâde eder. Bu isim, Hz. Muhammed Peygamber’in adından doğduğu halde Arapda Mehmedcik yoktur. Çünkü “Mehmedcik” Türk’te olabilir. Bir Arab’a onu hatırlattığınız zaman, katiyen Peygamber’i düşünmez. Gözünün önünde, elinde süngüsüyle beyaz hilalli bir al bayrak ardında, hududa koşan efsâneî bir kahramânın heykeli yükselir.¹⁷³

Mehmetçik isminin tarihi kökenine dair birbirinden farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bunlardan bir tanesi, bu ismin İslam Peygamberi Hz. Muhammed’e (s.a.v.) atfen cihat eden askerler için “küçük Muhammed” manasında kullanıldığı yönündedir. Mehmetçik ismi Muhammed’den değil Mehmet isminden türemiştir. Mehmet ve dolayısıyla Mehmetçik ismi de Türkçe bir isimdir. İddia doğru olsaydı Türk askerine verilen bu ismin tüm İslam coğrafyasında da yıllardır kullanılıyor olması gerekirdi. Oysa ne Mehmet ismi ne de Mehmetçik ismi başka bir coğrafyada kullanılmamıştır. İkinci iddia ise bu kullanımın Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu’ndan geldiğidir. Muhammed’in muzaffer askerlerinin ordusu anlamına gelen bu isim tek başına Mehmetçik isminin buradan geldiğini ispatlamaz. Türkler’in İslamiyet’i kabul etmesinden sonra Alp tipinden Gazi tipine geçtiğini gaza ve cihad kültürünü benimsediğini biliyoruz. Bütün bunlara rağmen Mehmetçik isminin Türk askerine verildiğini ve kullanıldığını ispatlayacak herhangi bir delil bulunmamaktadır. Dönemin kaynakları incelendiğinde genelde askerlerimizin, gaziler, İslam askeri, Osmanlı askeri gibi isimlerle anıldığı tespit edilmiştir.

109

En yaygın görüş ise Mehmetçik isminin Türk askerine ilk kez Trablusgarp Savaşı sırasında verildiği yönündedir. Bu iddiayı ortaya atan öğretmen ve araştırmacı Zeki Teoman, Yıllarboyu Tarih Dergisi’nin Ekim 1984 sayısında “Mehmetçik Adı Nereden Geliyor” başlığıyla bir yazı kaleme almıştır. Zeki Teoman, 80 yaş üzerindeki tanıdıklarının bilgisine başvurduktan sonra Selahattin Sel, Arif Sökmen, Nurettin Say ve Zeki Ömer Defne ile bir araya gelerek bu konuyu değerlendirdiklerini aktarmaktadır. Yazar, Fikri Dirlik isminde bir arkadaşının babası olan Adapazarlı Hayri Efendi’nin “Mehmetçik sözcüğünü ilk kez Tobruk’ta kullandık” dediğini naklederek arkadaşlarıyla bunu değerlendirip benimsediklerini ifade etmektedir. Zeki Teoman, yazısında Türk askerine Mehmetçik adının nasıl verildiğini ise şu şekilde anlatmaktadır:

173 Nihad Sami Banarlı, İman ve Yaşama Üslubu, 2. bs., İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2008, s.264-265.

O gün savaş sırasında bir subayımızın yanında savaşan Mehmet isimli asker şehit düştü. Yanı başındaki onbaşı, subayına;

-“Komutanım! Mehmet şehit düştü” diye bağırdı.

Komutan da “sevgili Mehmet” anlamına, “Vah Mehmetçik! Yazık oldu Mehmetçik’e..Tanrı yardımcısı olsun...” diye cevap verdi.

Türk askerler, Tobruk Savaşı’nın ilk şehidi olan arkadaşlarının adını “Mehmetçik” sanarak;

-“Mehmetçik şehit düştü!”

-“Mehmetçik’i Tanrı korusun!” diye bağırdılar. Arap askerler, “Mehmetçik” diyemediklerinden kendi dillerine göre,

-“Muhammetçik şehit! Muhammetçik şehit!” diye bağırdılar.

Mehmetçik adı, ağızdan ağza “Mehmetçik şehit düştü!” şeklinde gerilere ulaştırıldı. Gerilerdeki çadırında çalışan yazıcı, önündeki deftere “İlk şehidimiz Mehmetçik” diye yazdı. O gün, 9 saat süren savaşta yaralanan, şehit düşen, gazi olan herkese, adları bilinmiyorsa, “Mehmetçik” denmeye başlandı. Subaylar, bu savaşçı, yiğit erleri anarken,

-“Mehmetçik güzel savaştı!”

-“Mehmetçik yiğitliğini iyi gösterdi!”

-“Yaşasın Mehmetçik!” diye konuştular.

Savaş sırasında kulaklarına gelen bağırmalar arasında sık sık geçen “Mehmetçik” adını onlar da işitti. Günlüklerine, “Mehmetçik’e yenildik!” diye yazdılar. Ülkelerine Mehmetçik’in yiğitliğinden söz ettiler...

Artık, içerde olsun, dışarda olsun hemen herkes askerlerimize “Mehmetçik” diyordu. İtalyanlar, Balkan uluslarını uyarırken, yazılarında hep “Mehmetçik” sözünü kullandılar. Balkan devletleri de haberleşmelerinde askerlerimizden hep “Mehmetçik” diye söz ettiler.

Öte yanda, Trablusgarp’tan dönen askerlerimiz de, “Mehmetçik” adını bizim ordunun içinde yaydılar. Birinci Dünya Savaşı’nda da, Kurtuluş Savaşı’nda da askerlerimize hep “Mehmetçik” dendi. Böylece “Mehmetçik” adı, bütün dünyada Türk askerinin adı olarak benimsendi, yerleşti, sevidi. Kısacası, 9 Ocak 1912’de patlak veren Tobruk Savaşı’ndan beri Türk askerinin adı “Mehmetçik”-tir”.¹⁷⁴

174 Zeki Teoman, “Mehmetçik Adı Nereden Geliyor”, Yıllarboyu Tarih Dergisi, Ekim 1984.

Olduğu gibi aktardığımız yazının masa başı bir toplantıda değerlendirilip üretildiği anlaşılmaktadır. Aslında bu durum bir bakıma yazarın kendisi tarafından da itiraf edilmektedir. Yazıda iddia edilen hiçbir konunun detayı verilmemiş ve kaynak gösterilmemiştir. Yazılanlar tamamen Fikri Dirlik isminde bir vatandaşın Zeki Teoman'a aktardıkları üzerinden üretilmiş bir kurgudan ibarettir. Bu anlatıya önce Çanakkale 1915 isimli derginin Aralık 2009 sayısında yer verilmiş daha sonra ise Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yayın organı olan Silahlı Kuvvetler Dergisi'nin Eylül 2014 sayısında tekrar yazılmıştır. Bu haliyle birçok gazete, televizyon kanalı-programı ve sosyal medya platformu aracılığıyla kamuoyuna duyurulmuştur.

Bütün bu tespitlere rağmen bahsi geçen yazıda ifade edilen Trablusgarp ve Balkan Savaşı dönemi hatıratları ve basını incelenmiş olup anlatıldığı şekliyle Mehmetçik ifadesinin geçtiği her hangi bir bulguya rastlanamamıştır.¹⁷⁵ Kaldı ki ilk defa Mehmetçik isminin telaffuz edildiği iddia edilse de, aslında bu olaydan çok önce Mehmetçik ismi kullanılmaktaydı.

Diğer bir iddia ise Ömer Fahreddin Paşa'nın 1918 yılında Medine Müdafası sırasında okuduğu Cuma hutbesinde askerlerine hitaben ilk kez Mehmetçik ifadesini kullandığıdır. Yeni Şafak yazarı Mahmut Sami Şimşek bu iddiayı "Mehmetçik tabiri, ilk defa Medine Muhâfızı Ömer Fahreddin Paşa tarafından kullanılmıştı. Türk askerinin Resulullah Efendimize nisbetini ifâde eden bu güzel isim, o günden bugüne halkımız ve ordu tarafından yürekten benimsenerek kullanılagelmıştır." sözleriyle dile getirmiştir.¹⁷⁶ Fahreddin Paşa'nın torunu olan Zeki Türkkan ise Hürriyet gazetesine vermiş olduğu mülakatta "Mehmetçik lafını da dedem askeri literatüre sokuyor. Medine müdafaası sırasında İstanbul ile yazışmalarında kullanıyor ilk kez."¹⁷⁷ diyerek bu iddiaya destek vermiştir. Mehmetçik ismi 1918 yılından çok önce yazılı kaynaklarda geçtiğinden dolayı anlatıldığı şekilde ilk kez kullanıldığı iddiası da doğru değildir.

ATASE Arşivi'nde yapılan katalog taramasında Mehmetçik isminin geçtiği herhangi bir belgeye rastlanamamıştır. Osmanlı Arşivi kataloglarında ise üç farklı belgede kişi ismi olarak geçtiği görülmüştür. Miladi 23 Aralık 1585 tarihli tespit edilen en eski belgede "1 Muharremu'l haram 994. Biga Sancağı Beyine ve Ezine Kadısına hüküm ki kaza-i mezburda sakın Rahmancık ve Mehmedcik ve Kara Manohi nam kimesneler ehl-i fesad ve kıtaat-i tarik olub..."¹⁷⁸ şeklinde devam eden belgeden anlaşıldığı gibi burada Türk askerine verilen Mehmetçik isminin kastedilmediği aşıkardır.

175 Tarafımızdan incelenen bu kaynaklar, kaynakça kısmında gösterilmiştir.

176 Yeni Şafak Gazetesi Pazar Eki, 15 Nisan 2012.

177 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/fahreddin-pasanin-tek-mirasi-40686078>, 22 Aralık 2017.

178 BOA, A.(DVNSMHH.d.. 60-364.

Miladi 30 Nisan 1867 tarihli diğer bir belgede ise “Golos sancağı dâhilinde Yenice Adası Müdürü Faik Efendi’nin istifasıyla yerine sabık Alasonya Kazası Müdürü Mehmedçik Efendi’nin tayinine dair tahrirat.”¹⁷⁹ açıklamasında, Mehmed Çâker adının sehven Mehmedcik olarak okunduğu tespit edilmiştir.

İncelediğimiz hatırat, günlük ve gazetelere göre Mehmetçik isminin çok önceden beri sınırlı bir çevrede de olsa bugünkü anlamından farklı olarak kullanılmakta olduğu görülmüştür. Bu bağlamda cevabı aranması gereken soru “Mehmetçik isminin ilk kez ne zaman kullanıldığı” ndan ziyade “Türk askerine Mehmetçik adının hangi tarihsel süreçten geçerek verildiği” olmalıdır.

Mehmetçik ismi Anadolu’da Osmancık ya da Fatmacık gibi isimlerle birlikte hemen hemen aynı anlamda kullanılmaktaydı. Anadolu köylüsünün perişanlığını, kimsesizliğini ve aynı zamanda saflığını anlatıyordu. Sebilürreşad Gazetesi’nde Cemalizade Mehmet İsmet tarafından yazılan “Sarık Meselesi” başlıklı yazıda “Anadolu’nun hücrâ köşesindeki ma’sûm, sâf fikirli İslâmlar; para âşığı, hâin sahte hocaların fâsid sözlerini “Âmennâ ve saddaknâ” diyerek kabûl ediyorlar ve böylece din perdesi altında din ile aslâ âlâkası olmayan muzır i’tikâdlar sâf-derûn Mehmedciklerin kalbinde silinmez bir eser-i taassub bırakıyor.”¹⁸⁰ ifadelerinde geçen Mehmedcik adıyla Türk askerinin kastedildiği açıktır. Görüldüğü gibi Mehmetçik ismi günümüzdeki anlamından çok daha farklı bir şekilde kullanılmaktaydı. “Evvela o çok sevdiğim Mehmetçik adı, askere giden masum köylümüzün kahramanlığını değil; kimsesizliğini, garipliğini, saflığını hatıra getiriyor.”¹⁸¹ diyen Peyami Safa da bu anlam farklılığını ifade etmiştir.

Asırlardır cihana hükmetmiş Osmanlı İmparatorluğu son asırda ardı ardına yaşadığı mağlubiyetlerle birçok toprak kaybetmiştir. Önce İtalya ile girdiğimiz savaşta Trablusgarb’ı daha sonra ise bir zamanlar tebaamız olan devletlere karşı Balkanları kaybettik. Ordumuz yaşadığı mağlubiyetlerin ardından oradaki topraklarıyla birlikte kahramanlık ruhunu da kaybetmişti. Yazdığı şiirinde Balkan Harbi’nden firar eden askerleri müminlerin alnına leke sürmekle itham eden Esad Rıza “Ey mezalimden kaçan hortlak, ne yaptın şanını? Görmesin kimse geber toprak açılsın bat yere!”¹⁸² dizeleriyle şehit olmak yerine kaçmayı tercih eden askeri

179 BOA, MVL 1024 59.

180 M. Ertuğrul Düzdağ, Sebilürreşad, C 11, İstanbul: Bağcılar Belediyesi Yayınları, 2017, s.202.

181 Türk Dil Kurumu, a.g.e., s.1525.

182 Harun Duman, Balkan Savaşı Edebiyatımız, (T.C. Marmara Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 1991) s.144.

tahkir etmektedir. Mehmed Akif ise "Bunca zamandır uyudun, kanmadın: Çekmediğin kalmadı, uslanmadın. Çiğnediler yurdunu baştanbaşa. Sen yine bir kerre kimildanmadın!"¹⁸³dizeleriyle bozguna uğrayıp kaçan orduya ve halka "Uyan!" diye seslenmektedir.

Mehmet Akif'in "Uyan!" diye seslendiği Türk askeri ölüm uykusundan uyanmış ve Mehmet Çavuş'la birlikte Seddülbahir'de ortaya koyduğu kahramanlık, cephedeki askere büyük bir moral vermişti. Maydos Mıntıka Komutanı Yarbay Mustafa Kemal, yaralıları dolaştığı sırada Mehmet Çavuş'un kahramanlığını işitir. Onu, yaralılar arasında bulduğunda, alnından öperek tebrik eder. Akşam 20.30'da Harap Kale'den Müstahkem Mevkii Komutanlığı'na gönderdiği raporunda, Mehmet Çavuş'un bu kahramanlığının diğer askerlere de örnek olması için madalya ile ödüllendirilmesini teklif eder. Bu teklifin kendisine iletilmesi üzerine Enver Paşa, Seddülbahir Kahramanı Mehmet Çavuş ve arkadaşlarını tedavi altında bulundukları Maydos Hastanesi'nde ziyaret ederek, kahraman gazileri ayrı ayrı tebrik eder. Onlara Padişah Mehmed Reşad'ın hususi selamlarını iletir.

Mehmet Çavuş'un bu kahramanlığı her yerde ilgi ve kıvançla karşılandı. Kısa zamanda onun ismini duymayan kalmamıştı. Dönemin gazeteleri bu kahramanlığa çok derin anlamlar yüklüyordu. Tanin Gazetesi 8 Mart tarihli sayısında,

113

Şüphesiz kazanılan bu muvaffakiyet bir meydan muharebesi değildi fakat askerlerimizin istisnasız gösterdikleri kahramanlık o kadar fevkalâdeydi ki, her şeye rağmen yalnız düşmanın boğazına sarılmayı düşünen bu aslanların ruhunu yakan intikam ateşini anlatmak imkânsızdı. Bu, büyük bir zafer değil, zafer için uğraşan ruhların parlak neticeli bir imtihandı. Bu kahramanlar arasında Seddülbahir'de müfrezesine kumanda etmiş olan Mustafa oğlu Mehmet Çavuş bu muharebenin en meşhur kahramanı olmuştu. Onu uzaktan seyredenler, onun kumandası altında onunla beraber düşmana saldırmış olanlar kumandan Mehmet Çavuş'un gösterdiği vatan aşkını anlata anlata bitiremiyorlardı. Diyebilirim ki Mehmet Çavuş daha şimdiden bütün dillerde dolışmaya başlayan bir destanın kahramanı olmuştur!¹⁸⁴

diyerek onun nasıl büyük bir yol açtığını anlatmaktadır. Donanma Mecmuası ise Vatan Şairi Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi şiirinden bir dize yayınlayarak en büyük silahın sebat olduğunu vurgulamakta ve Mehmet

183 Mehmet Akif Ersoy, Safahat, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2001, s.308.

184 Tanin Gazetesi, 8 Mart 1915.

Çavuş'un bu kahramanlığının çok emsali olacağını müjdelemekteydi. Tanin 9 Mart'taki sayısında "Çanakkale Boğazında şimdiye kadar kazanılan tecrübeler israf edilmemiş, burada düşmana karşı hakikî bir kale vücuda getirilmişse de en mükemmel kale bile, içinde vatan aşkı ile çarpan büyük bir kalp bulunmadığı zaman hiçbir kıymeti yoktur. Bu kalbin bütün aşk ve heyecanıyla Çanakkale'de çarpmakta olduğunu bugün tamamen görüyoruz."¹⁸⁵ ifadeleriyle kahramanı anlatmaya devam ediyordu. 12 Mart'ta ise Yeni Ruh isimli makalede

Osmanlılar'da yeni bir ruh¹⁸⁶ uyanmış, bugün hududun dört köşesinde din ve vatan adına düşmanlarla boğuşan askerin her ferinde yeni bir hayat yaşamaya başlamıştır. Bu yeni ruh bize yabancı değildi. Artık kesinlikle eminiz ki bir ara kaybettiğimiz o ruha bugün tekrar kavuştuk ve buna bütün cihan şahittir. Yaralı göğsüne kendi eliyle bir madalya takan başkumandanına karşı mahcup bir şekilde "yaraları geçer geçmez verilen madalyayı hak etmek için çalışacağını" söyleyen kahraman çavuş daha dün gördüğümüz bir örnektir ve eminiz ki bugün her tarafta canla başla dövüşen ordunun her ferdi bir Mehmet Çavuş'tur.¹⁸⁷

cümleleriyle Osmanlı'nın kaybettiği ruhunu Çanakkale'de Mehmet Çavuş'un bu kahramanlığıyla yeniden bulduğunu ifade ediyordu.

Servet-i Fünun'a göre Mehmet Çavuş bu kahramanlığı ile -halktan toplanan paralarla bedeli ödendiği halde İngiltere tarafından teslim edilmeyen-Sultan Osman ve Reşadiye gemilerinin intikamını almıştı. Sebilürreşad ise tarihin o eski güneşinin yeniden doğduğunu söyleyerek Kahraman Mehmet Çavuş'un bugün cihat eden ordumuzun bir numûne-i şehâmeti olduğunu yazıyordu. Altı yüz senelik Osmanlı kahramanlığının, yine eski hamaset ve celâdetiyle geri döndüğünü yazan Tasvîr-i Efkâr Gazetesi ise iki fotoğrafını yayınladığı Mehmet Çavuş'u "gösterdiği yiğitlik ve cansiperâne kahramanlık ile namı şöhreti Osmanlı ufuklarında yayılmış" diyerek tanıtıyordu.

Tasvîr-i Efkâr Gazetesi'nin haberinde dikkat çeken başka bir husus da "Tarihimizin şan ve şerefle menkıbelerini kaydettiği Kara Mehmet'lerin torunları olan Mehmet'ler..." ifadesinde geçen Kara Mehmet'in kim olduğudur. Şöyle ki; 1657 yılında Çanakkale Boğazı Venedik donanması tarafında abluka altına alınmıştı. Amiral Moçeniko'nun gemisi başta olmak üzere Venedik donanması, Osmanlı baştardesini zaptetmek amacıyla akşamüzeri

¹⁸⁵ Tanin Gazetesi, 9 Mart 1915.

¹⁸⁶ Bu ruh, zaman içerisinde "Çanakkale Ruhu" olarak anılacaktır.

¹⁸⁷ Tanin Gazetesi, 12 Mart 1915.

Kumkale önünden geçerek saldırmaya başlamıştı. Osmanlı donanması ise ancak sahildeki topların himayesi altında tutunabiliyordu. Köprülü Mehmet Paşa ise üzüntüsünden ağlıyor ve bu tehlikeli durumu bertaraf etmek için çabalıyordu. Venediklilerin amiral gemisi Osmanlı baştardesi-ni almak üzereyken Kumburnu'ndaki metrislerden Kara Mehmet adındaki bir topçu tarafından atılan bir gülle Venedik amirali baştardesinin barut mahzenine isabet ederek havaya uçurdu. Bu başarılı atış askerin bozulmuş olan maneviyatının düzelmesini sağlayarak Osmanlı donanmasının galibiyetini temin etmişti.¹⁸⁸ Gazete, iki yüz elli sekiz yıl önce aynı bölge-de meydana gelen başka bir kahramanlık menkıbesine öykünerek, Mehmet Çavuş'un atalarının izinden gittiğini anlatmaktadır. Devamında "Mehmet'ler, Hilafet kapılarını yüksek bir kahramanlıkla sinisini siper ederek müdafaada devam ettikçe, düşmanlarımızın her teşebbüslerinde mağlup ve mahrum olacaklarından zerre kadar şüphemiz yoktur." denilmektedir. Sadece Osmanlı gazeteleri değil Almanya ve Avusturya gazeteleri de Mehmet Çavuş'la ilgili birçok haber yapmış ve onu "Türklerin Ulusal Kahramanı" olarak tanıtmışlardır.

Ordumuz Çanakkale Muharebeleri'nden büyük bir zaferle çıkmış kaybet-tiği benliğine tekrar kavuşmuştu. Sebilürreşad Gazetesi Çanakkale müdafaası münasebetiyle "Mehmedcik" isimli bir şiir yayınladı. M.F. imzasıyla yayınlanan bu şiirde Mehmetçiğin destansı mücadelesi, azmi ve fedakâr-lığı anlatılmaktadır. Şiirde yer yer Mehmet Çavuş'un kahramanlığını çağ-ırıştıran;

Ey rûh ve hakîkatte olan mazhar-ı ibcâl
Neslen tepegöz İngiliz ismindeki Deccâl,
Sinen gibi bir kal'aya çarpıldı, yıkıldı;
A'vân-ı girizânı da bir gâra tıklıldı!

gibi dizeleri de görmek mümkündür. Mehmetçik isminin vücut bulduğu bu şiirde herhangi bir kahramanın ismi geçmese de Çanakkale Muhare-belerinin ilk ve en meşhur kahramanı olmuş Mehmet Çavuş ve silah ar-kadaşlarına bir atıfta bulunulduğu çok açıktır. Çanakkale'deki asker zafiyet göstermemiş canını ortaya koyarak hayatı pahasına alınıdaki Balkan leke-sini temizlemiştir. Köhnemiş bir ruha can suyu olmuş ve kaybolan umutları yeşerterek eski şan ve şerefle dolu maziye hatırlatmıştır. Şiirin alt başlığında "Çanakkale müdafaası münasebetiyle" açıklamasını yazan şair zaten Meh-metçik adının tecelli ettiği savaşı bize anlatmaktadır. Kaldı ki gazetelerde ve kamuoyunda adı en çok duyulan, bilinen Mehmet Çavuş'un yaptığı bu kahramanlığa ne tür anlamlar yüklendiğinden bahsetmiştik.

188 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C 3, K 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2009, s.377.

Günümüzde Mehmetçik isminin kullanıldığı birçok eserin Çanakkale Muharebelerine dayandığını görüyoruz. Sonradan yazılan birçok hatıratda da yine Mehmetçik adının bugünkü anlamında kullanıldığını görmekteyiz. Çanakkale Cephesi'nde de görev yapmış olan M. Şevki Yazman 1928 yılında yazmış olduğu Galiçya hatıralarını Mehmetçik Avrupa'da adıyla yayınlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılmış olan Seddülbahir'deki fenere de Mehmetçik Feneri adının verildiğini görüyoruz. Tahliye sonrasında ilk yapılan anıtlarımızdan birisi olan Cesarettepe'deki anıtın adı da Mehmetçik Abidesi¹⁸⁹ olarak değiştirilmiştir.

Andrew Mango, Türk askerine verilen Mehmetçik isminin Bigalı Mehmet Çavuş'un kahramanlığına nispeten verildiğini "Gelibolu yarımadasının güney ucundaki Seddülbahir'de, Mehmet adlı bir çavuş, tüfeği kilitlenince elindeki taşla bir İngiliz denizcisine saldırarak ülke çapında ün kazandı. Mustafa Kemal bu olayın yayınlanmasına yardımcı olarak günümüze dek Türk askerleri için kullanılan 'Mehmetçik' adının doğmasını sağladı."¹⁹⁰ cümleleriyle ifade etmektedir. Prof. Dr. Şerafettin Turan da bu tezi savunarak "Haber kamuoyunda da övgüyle karşılanmış ve Türk erleri artık Mehmet, Mehmetçik diye anılır olmuştu."¹⁹¹ sözleriyle Mango'nun bu görüşünü desteklemektedir.

Bu bağlamda, 4 Mart 1915'te Seddülbahir Kalesi'nde nöbet bekleyen müfrezesini kumanda eden Bigalı Mehmet Çavuş, Çanakkale Savaşı'nın ilk ve en meşhur kahramanlarından birisi oldu. Osmanlı vilayetlerinde onun adını duymayan kalmadı. Canını ortaya koyarak gösterdiği bu fedakârca kahramanlık, cephe'deki tüm askerlere örnek oldu. Komutanlar, askerlerine hitap ederken Mehmet Çavuş'un bu kahramanlığını örnek gösterdiler. Gerektiğinde onun gibi cesaret göstermesini öğütlediler. Mehmet Çavuş'un bu kahramanlık destanıyla Çanakkale'de yeni bir ruh uyanmış, din ve vatan uğruna düşmanla boğuşan her askerde yeni bir mücadele azmi ve bağımsızlık aşkı başlamıştı. Osmanlı, kaybettiği ruhunu Çanakkale'de yeniden bulmuştu. Dolayısıyla Mehmet Çavuş'un bu kahramanlığıyla birlikte Çanakkale'de büyük bir zafer kazanan Türk askerine Mehmetçik denilmeye başlanmış ve tarihi süreç içerisinde yaygınlaşmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin milli kimlik inşa sürecinde de bu ismin kullanıldığını görmekteyiz. Çanakkale Cephesi'nde görev yapan subayların çoğu Milli Mücadele sürecini yürüten komuta kadrosunun içinde yer almıştır. Çanakkale'de kazanılan zafer ve mücadele ruhu İstiklal Harbi'nde savaşan askere de ilham kaynağı olmuştur. Türk askeri her türlü yokluğa ve

189 Bu isim Mehmet Çavuş Abidesi olarak sonradan yine değiştirilmiştir.

190 Andrew Mango, Atatürk, Çev.: Fusun Doruker, İstanbul: Sabah Kitapları, 2000, s.141.

191 Şerafettin Turan, Mustafa Kemal Atatürk, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2017, s.138.

zorluğa rağmen gösterdiği fedakârlıkla bağımsızlık mücadelesini kazanmıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kullanımı giderek yaygınlaşmış, Kore Savaşı'nda ve Kıbrıs Barış Harekâtı'nda gazete manşetlerinde Türk askerinin adı Mehmetçik olarak anılmaya devam etmiştir. Günümüzde, PKK terör örgütü ile mücadele eden ya da yurtdışı görevlerde ateş hattında olan her Türk askeri için yaygın olarak kullanılmaktadır. Bugün vatanımızın her köşesinde canla başla mücadele eden ordumuzun her ferdi bir Mehmet Çavuştur, Mehmetçiktir!

MEHMET ÇAVUŞ'UN SAVAŞ SONRASI HAYATI

Mondros Mütarekesi'nden sonra terhis olan Mehmet Çavuş, köyüne gazi olarak döner. Bahçeli Köyü'nden Çanakkale Cephesi'ne giderek 27. Alay'da görev yapan on üç kişiden ancak altısı sağ olarak köyüne dönebilmiş, diğerleri ise şehit olmuştur. Mehmet Çavuş, şehit arkadaşı Mehmet Pehlivan'ın üzerinden çıkan eşyaları getirerek ailesine teslim etmiş ve şehadet haberini vermiştir. Evine geldiğinde ise kavuşmak için hasretle beklediği çocukları onu tanıyamaz ve babalarını evde istemezler. Ancak annelerinin telkininden sonra ikna olurlar. Cepheden cepheye koşarken, kendi evlatları tarafından tanınmamak Mehmet Çavuşla birlikte birçok gazinin yaşadığı acı hatıralardır. Ve bu acı hatıralar, gün gelir torunların avutulduğu masallara dönüşür...

Mehmet Çavuş savaştan önceki mütevazı hayatına geri döner. Eşi Fatma ile birlikte evinin önünde bulunan dutlukta ipek böcekçiliği ve çiftçilik yaparak geçimini sürdürür. 1930 yılında babasını kaybeden Mehmet Çavuş, Soyadı Kanununda baba mesleği olan tabaklığa atfen "Tabakoğlu" soyadını alır. Sağlığında kendisini tanıyanların ifadelerine göre; oldukça yetenekli, yardımsever ve cömert bir insandır. Savaş sonrasında, imkânsızlığın hüküm sürdüğü yokluk yıllarında elinden geldiğince köylülerinin yardımına koşar. Komşusu Ramazan Mecit'in ifadesiyle "iki lokması varsa birini komşusuyla paylaşırdı". Askerde öğrendiği kadarıyla, dişi ağrıyanın dişini kerpetenle çeker, hayvanı hasta olanın hayvanını tedavi etmeye çalışırdı. Bunları yaparken de hiçbir maddi karşılık kabul etmezdi.

Bir gün evinin önüne askeri bir araç yanaşır. Mehmet Çavuş, esas duruşa geçerek gelen komutana selam verir. Komutan, "Sen değil biz sana selam vereceğiz" diyerek saygıyla kahramanın karşısında selam durur. Maaş bağlamak için onu Çanakkale'ye götürmek istediklerini söyler. Kendisine yapılan maaş ve maddi yardım tekliflerini "Maaş falan istemem, alacak olsaydım daha önceden de alırdım. Ben para için savaşmadım, vatanım için savaştım. O parada tüyü bitmemiş yetim hakkı var. Ben o hakkı yemem." diyerek reddeder.

Bütün dünyayı etkisi altına alan Büyük Buhran¹⁹² yılları ve arkasından patlak veren 2. Dünya Savaşı, Türkiye Cumhuriyeti'ni de ekonomik olarak oldukça zorlamıştır. Artık yaşlanmış ve çalışamayacak halde olan Mehmet Çavuş, bakmakla yükümlü olduğu yedi kişilik ailesinin iâşesini sağlayamaz duruma gelmiştir. 1942 yılında muharip gazilere maaş bağlatacağını söyleyerek köy köy gezen bir avukatın yolu Bahçeli Köyü'ne düşmüştür. Bu durumu öğrenen akrabaları Mehmet Çavuş'un da gazilik maaşı alması için avukata müracat etmiştir. Fakat Mehmet Çavuş'u bu konuda ikna etmek kolay olmamıştır. Mehmet Çavuş, çocuklarının hatrına istemeye istemeye bu müracatı kabullenmiştir. Bununla birlikte maaş bağlanma sürecini hızlandırmak için Tasvir-i Efkâr gazetesinde, Mehmet Çavuşla ilgili bir haber yaptırılmıştır. Fotoğrafının da yer aldığı bu haberde, özellikle Çanakkale'de gösterdiği büyük kahramanlık ve fedakârlıklarla temayüz eden Mehmet Çavuş'un ihtiyarlığı ve fakirliğine binaen hükümetten yardım istediği bildirilmektedir:

Çanakkale Muharebeleri'nde, Erzincan Savaşları'nda ve Milli Mücadele'de bulundum. Vücudumun her tarafı vatanım uğrunda aldığım kurşun yaralarıyla doludur. Şimdi artık ihtiyarladım. Hükümetimizden yardım istiyorum. Bakmak mecburiyetinde bulunduğum 7 nüfus vardır. Hükümetimizin çok yakında bu arzumu yerine getireceğine emin bulunuyorum.¹⁹³

Bahsi geçen avukatın çıkacak olan paranın yarısını istemesi üzerine gerçek niyeti ortaya çıkmış, bu süreçten oldukça rahatsız olan Mehmet Çavuş ise zaten istemeye istemeye kabullendiği gazilik maaşı başvurusundan vazgeçmiştir. Damadı Hüseyin Eren'in köy muhtarlığı zamanında yeniden yaptığı başvurular da sonuçsuz kalmıştır. Gerek resmi kayıtlar gerekse tanık ifadeleri Mehmet Çavuş'un gazilik maaşı almadığını doğrulamaktadır. Vatani için canını ortaya koyarak cepheden cepheye koşan ve yoksullukla boğuşan bir gazinin maaş alması kadar doğal bir durum yoktur. Buna rağmen Mehmet Çavuş hayatı boyunca "tüyü bitmemiş yetim hakkı" dediği devlet parasını almaktan kaçınmıştır.

18 Mart törenlerine davet edildiğinde, imkânları ölçüsünde icabet ederdi. Katıldığı törenlerde madalyalarını gururla göğsünde taşır ama vücudundaki kurşun izlerini en büyük nişan olarak görürdü. O yıllarda yaşayan gaziler törenden birkaç gün önce, Çanakkale'ye getirilerek Yalı Han'da misafir edilmekteydi. Bu vesileyle, silah arkadaşlarıyla buluşup harp hatıralarını yâd ediyorlardı. Bazı istisnai durumlarda ise, gazilerin kendi imkânlarıyla töre-

¹⁹² 1929'da başlayarak bütün dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz. İki dünya savaşı arasında meydana gelen Büyük Buhran'ın en az bu savaşlar kadar yıkıcı etkileri olmuştur.

¹⁹³ Tasvir-i Efkâr Gazetesi, 9 Temmuz 1942.

ne katılması bekleniyordu. Eşi Fatma, yağışlı bir günde törene gitmek için hazırlanan Mehmet Çavuş'u engellemeye çalışır. Torunu Şükrü Erol, o gün ninesinin dedesini bir türlü ikna edemediğini şu sözlerle ifade ediyor:

Dedemle nenem münakaşa ediyordular. Ben de ne olduğunu bilmiyorum. Dedem diyor ki: Ben gideceğim diyor. Nenem gön-dermiyor. Sen gidersen ben ne yapacağım diyor. Seni diyor yolda kuşlar kurtlar yer diyor. Bu çoluk çocuk benim başımda kalır diyor. Ben ne yapacağım diyor. Dedeme böyle feryad ediyordu. Fakat dedem, dinlemedi nenemi. Giydi çarıklerini. Dize kadar sardı bacaklarını keçeyle. Bağladı iplerini falan... Yerde bele boyunca kar var yani... Buradan Çanakkale'ye kadar yayan gidecek. Gideceğim diyordu. Köyden köye ben giderim diyordu.¹⁹⁴

Damadı Hüseyin Eren'in ifadeleri¹⁹⁵ de bu bilgiyi teyit eder niteliktedir. O gün bir türlü ikna edilemeyen Mehmet Çavuş damadı tarafından, anayoldan geçen bir kamyonun kasasına bindirilerek gönderilmiştir. Torunu ve damadı tarafından nakledilen bu sözler Mehmet Çavuş'un ne kadar gözü kara bir insan olduğunu göstermektedir. Köy İmamı Bilal Hoca¹⁹⁶'nın ifadesiyle "Mehmet Çavuş, gençlik ruhu olan biriydi. Yaşlılığında bile savaşa çağırırsalar giderdi."¹⁹⁷

6 Mayıs 1950'de seçim çalışması için Biga'ya gelen dönemin Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü, Mehmet Çavuş'u köyünden getirterek Biga Halkevi'nde¹⁹⁸ yaptığı seçim konuşması sonrasında kendisiyle görüşmüştür. Mehmet Çavuş'a bir ihtiyacı olup olmadığı sorulduğunda "Sağlığınıza dilerim Paşam" diyerek herhangi bir istekte bulunmamıştır. Bu hadise birçok tanık ifadesiyle doğrulansa da, incelenen gazete ve fotoğraflarda bu anıya dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Bahçeli Köyü İlkokulu Öğretmeni Kemal Martı, görev yaptığı 1950'li yıllarda Mehmet Çavuş'u okula davet ederek Çanakkale Muharebeleri anılarını anlatıyordu. Onun savaşı yaşıyormuş gibi heyecanla anlatması, çocukların duygu ve düşünce dünyasında çok güzel çağrışımlar uyandırıyor. Mehmet Çavuş'un anlattıkları köydeki birçok çocuğun tarih bilinci kazanmasında, vatan ve bayrak sevgisi oluşmasında etkili olmuştur.

194 Şükrü Erol

195 Bu ifadeler, Emin Çiftçi'nin 2001 yılında Hüseyin Eren'le yaptığı mülakat notlarından alınmıştır.

196 Köy İmamı olan Bilal Arslan, köyde Mehmet Çavuş'un en çok sevdiği insanlardan biriydi. Kendisinden bir harp hatırası istediğinde Mehmet Çavuş, Atatürk'ün verdiği köstekli saatin zincirini ona hediye etmiştir.

197 Şennur Aykut, Kuruluşundan Kurtuluşuna Biga, Ankara: Biga Belediyesi Kültür Yayınları, 2015, s.37.

198 Biga Halkevi olarak inşa edilmiş olan bu bina, günümüzde sağlık ocağı olarak kullanılmaktadır.

1963 yılında Biga Hükümet Meydanı'nda yapılan 10 Kasım programına Kaymakam Necdet Kambur tarafından davet edilen Mehmet Çavuş, okuması için eline tutuşturulan konuşma metnini geri çevirerek, duygularını içinden geldiği gibi anlatmak istediğini söyler. O gün Mehmet Çavuş'un sarf ettiği duygu dolu sözler meydanı dolduran Biga halkını çok etkiler. O gün, kaymakamın talimatıyla Mehmet Çavuş'un kürsüde konuşma yaptığı sırada bir de fotoğrafı çekilmiştir.¹⁹⁹

Hayatı boyunca yokluk içerisinde yaşamasına rağmen alın teriyle geçimini sağlamaya çalışmış, yapılan bütün yardım tekliflerini geri çevirmiştir. Ömrünün son yıllarında kendisi de bakıma muhtaç olmasına rağmen ileri derecede Alzheimer hastası olan eşine bakar. Fakat kısa süre sonra kendisi de rahatsızlanır. Kızı Hatice yine ziyaretine geldiği bir gün ocağın başında babasının cansız bedeniyle karşılaşır. 3 Şubat 1964'te Mehmet Çavuş'un çileli hayatı huzur içerisinde son bulmuştur. Biga'da Sabah Gazetesi 26 Şubat tarihli sayısında Mehmet Çavuş'un ölüm haberini "Biga kazamızın Bahçeli Köyü'nden Mehmet Çavuş (Çanakkale Kahramanı) 84 yaşında yoksulluk içerisinde ve bakımsız bir halde Hakkın rahmetine kavuşmuştur." ifadeleleriyle vermiştir. Vefatının ardından can yoldaşı Fatma Tabakoğlu da 13 gün sonra hayata gözlerini kapatır ve aynı mezara defnedilir.

199 Vefatından yaklaşık üç ay önce çekilen bu kare Mehmet Çavuş'un son fotoğrafıdır.

VEFATINDAN GÜNÜMÜZE KADAR YAPILANLAR

Mehmet Çavuş'un Bahçeli Köy Mezarlığı'ndaki ilk mezar taşına "Çanakkale Fedakârı Mustafa oğlu Mehmet Çavuş" yazılarak anısı yaşatılmaya çalışılır. Mehmet Çavuş'un vefatından sonra harp hatıraları Bigalı Koleksiyoner Kani Köse²⁰⁰'ye satılarak aynı vefa gösterilmez. Mehmet Çavuş'un yaşadığı ev de yine mirasçıları tarafından satılır.

Çanakkale Deniz Zaferi'nin 67. yılı kutlama programı kapsamında Çimenlik Kalesi'nde bir müze kurulmasına karar verilir. Bu kapsamda Boğaz Komutanı'nın Emir Astsubayı olan Ekrem Boz, Bahçeli Köyü'ne gelerek açılacak müzede sergilenmek üzere Mehmet Çavuş'un harp hatıralarını ister. Bu hatıraların torunlarında olmadığı anlaşıncı bir kısmı Kani Köse'den temin edilir. 18 Mart 1982'de açılan Çanakkale Boğaz Komutanlığı Müzesi'nde Mehmet Çavuş'un hatıralarının olduğu bir vitrin düzenlenerek sergilenir.²⁰¹

Ekrem Boz'un teşvikiyle Mehmet Çavuş'un mezarı başında bir anma programı yapılmak istenir. Kendisinin ömrü vefa etmeyince 2001 yılında Çanakkale Turizm Tanıtma Derneği tarafından ilk anma programı gerçekleştirilir. Program öncesinde Cemalettin Yıldız tarafından Mehmet Çavuş'u tanıtan bir kitapçık²⁰² hazırlanarak katılımcılara dağıtılır. Mezarı başında Mehmet Özkan tarafından Kur'an-ı Kerim ve dua okunur. Cemalettin Yıldız ise, Mehmet Çavuş'un kahramanlığını anlatarak şehitlikten getirdiği toprağı mezarına döker. Mevlid okunmasından sonra ise köy kahvesinde katılımcılara pilav ikram edilir. Yapılan bu ilk anma programının ardından, 2008'de Biga Kaymakamlığı tarafından günümüzdeki mermer kabri yaptırılır.²⁰³

2015 yılında ise, Biga Kaymakamlığı öncülüğünde Çanakkale gazi ve şehitlerine yönelik bir vefa projesi başlatılır. "100 Yılın Zaferi Çanakkale" isimli bu proje kapsamında Mehmet Çavuş'un Bahçeli Köyü mezarlığında

200 Şehit Kani Bey'in torunu.

201 Müzede bir müddet sergilenen bu hatıralar vitrin değişikliği nedeniyle depoya kaldırılır. 2015 yılından beri yaptığımız girişimler sonucunda bu hatıralardan bir kısmının müze deposunda olduğu tespit edilerek Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi'nde sergilenmesi sağlanmıştır. Tarihi Alan Başkanlığı himayelerinde hazırlanan Seddülbahir Kahramanı Bigalı Mehmet Çavuş belgeseli de bu sergide kurulan ekranlarda izlenmektedir.

202 Bu kitapçıkta Emin Çiftçi'nin Hüseyin Eren ile yaptığı mülakat kayıtları ve Mehmet Çavuş'la ilgili kitaplarda geçen anekdotlar kullanılmıştır.

203 Bu mezartaşında, Mehmet Tabakoğlu'nun doğum tarihi 1881 olması gerekirken 1878; eşinin soyadı ise Tabakoğlu olması gerekirken Tabak olarak yanlış bir şekilde yazılmıştır.

bulunan kabri, Anıt Mezar olarak yeniden düzenlenir. Eski köy okulu da restore edilerek, çeşitli harp hatıralarının sergilendiği bir savaş galerisine dönüştürülür. Yapılan bu çalışmaların sürdürülmesi ve kahramanımızın adının yaşatılması amacıyla Bigalı Mehmet Çavuş Derneği kurulur. 2015 yılından beri bu dernek öncülüğünde, Mehmet Çavuş'un ölüm yıldönümü olan 3 Şubat'ta mezarı başında anma programları yapılmaktadır. Bigalı Mehmet Çavuş, her 4 Mart'ta ise Seddülbahir Kalesi'nde savaştığı topraklarda Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı'nın himayesinde yapılan programlarla anılmaya devam etmektedir.

Son olarak, Bigalı Mehmet Çavuş'un kahramanlığının gelecek nesillere aktarılabilmesi için Biga Belediyesi öncülüğünde, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı ve Çanakkale Valiliği'nin katkılarıyla kitabımızın referans alındığı bir belgesel-film çekilmiştir. Hafızanın muhafazası açısından oldukça önem arz eden bu projede dönemin tanıkları dinlenmiş ve Mehmet Çavuş'un hayatının bazı kesitleri canlandırılmıştır. Biga ve Eceabat ilçelerinde çekimleri yapılan belgesel-filmin yönetmenliğini Gökhan Tarkan Karaman üstlenmiş başrolünde ise Orhan Kılıç yer almıştır.

TANIKLARIN AĞZINDAN MEHMET ÇAVUŞ²⁰⁴

Recep EREN (D.1949) - Torunu

Dedemler 93 Rus Harbi'nden sonra Filibe'den buraya komşularıyla beraber geliyorlar. Dedemin sağlığında on dört on beş yaşlarında çocuktum. E tabi biz o zamanlar pek fazla büyükle- rin yanına sokulamıyoruz. Ama her ne kadar da olsa, bizim ev dedemin eve yakın olduğundan ara ara gidiyordum, bazı zamanlar anlatıyordu böyle. De- dem Balkan Harplerine de katılıyor. Sonra gidiyor Çanakkale'ye.

Bilhassa Seddülbahir'deki anılarını anlatıyordu. Evde öyle bazen anlatır- ken bu göğsünde çeşitli buralarda böyle harita gibiydi. Bu boyunları bu göğsü bütün vücudu yani... Yakın boğuşmalarda süngü harbinde hep çizmişler, saplamışlar oralarına. Ama tabi vâde dolmayınca bir şey ol- muyor. Bazen öyle anlar geliyormuş ki süngü harbinde... Süngünün de yetmediği yerlerde... Hatta bir gün gördüm böyle elinde şurasında sarkık bir et sarkıyor böyle... Dedim "Dedeciğim ne oldu buraya? " Anlattı on- dan sonra bir gün piyade küreğiyle düşmanla boğuşurken öyle bir an geliyor ki boğaz boğaza savaşırken bu elini tam buradan²⁰⁵ bu vaziyette ısıyor. Sonra usuleten dikmişler. Buradan şöyle bir parmak falan et sarkık duruyordu. Bu bana savaştan hatıra kaldı diyordu. Örtülüce'den bir asker arkadaşı vardı dedemin. Onun çocuğu anlattı. Kürek böyle yamuluyor o küçük kürek. Yamulan küreği düzeltiveriyor ve gene başlıyor vurmaya düşmanlara. Bir de 18 Mart'ta gemiler battığı zaman denizin üstü hep kopil şapkasıyla doldu diyordu. Kopil diyordu İngilizlere.

204 Sözlü tarih, her ne kadar tarihin bir disiplin olarak ortaya çıkmasından sonra eski önemini yitirmiş olsa da "geçmişe dair hafızanın muhafazası açısından" son derece kıymetlidir. Bu bağlamda, Bigalı Mehmet Çavuş'u sağlı- ğında gören kişilerle yaptığımız sözlü tarih çalışması, kahramanımızın özellikle askerlik sonrası hayatına ve kişiliğine dair önemli ayrıntılar vermektedir. Görüşme kayıtları mümkün olduğu kadar doğal haliyle aktarılmaya çalışılmıştır.

205 Baş parmağı ile işaret parmağı arasındaki avuç içini göstererek.

Yetmiş üç veya yetmiş dörtlerdeydi.²⁰⁶ Buraya Çanakkale'den bir astsubay geldi, dedemi soruyor. Dedik "dede rahmetli oldu." "Onun yakınları var mı?" "Var. Ne olacak?" "Onun madalyalarını biz alacağız" ve o arada da o zamana kadar biz dedemin böyle harpçi olduğunu bilmiyorduk. "Şimdi biz burada müze kuruyoruz Çanakkale'ye Çimenlik Kalenin oraya. Dedenin fotoğrafını madalyasını nesi varsa buradan alacağız götürceğiz oraya koyacağız" dediler. Sonra dayım onların bir kaç tanesini satmış. Gittiler sattığı kimseden aldılar. Ondan sonra göturdüler. Otuza otuz camekân içinde dedemin resmini o Çimenlik Kalenin oradaki askeri müzeye koydular. Orda epey bir zaman durdu. Ben sonra bir ara muhtar oldum. Muhtarlığında gidip geliyordum devamlı. Orda müzede duruyordu o. Nüfus kâğıdı, nüfus kâğıdının yanında aynı o madalyalar, saati orda önünde koymuş öyle açmışlar duruyordu. Yalnız sonra ne oldu bilmem bir daha onu göremedik kayboldu o.²⁰⁷

Sonra askerde, eratın da dişini çektiğini anlatıyordu. Orda kullandığı kerpeteni savaştan sonra köye getirip dişi ağrıyan köylünün de dişini çekiyordu. Kök kerpeteni diyordu ona, dişi kökünden çekiyormuş. Hatta Hacıköy'den Hoşoba'dan²⁰⁸ dişi çekirtmeye geliyorlardı dedeme. Beş kuruş da para almadı kimseden. Sadece hayrına...

Dedeme oradan verilen madalyaları, gümüş tabaka ve saat²⁰⁹ bir metre de kösteğin zinciri vardı. Hatta bir gün bizim köy imamımız Bilal Arslan: "Çavuş Dede" diyor. "Bundan bana azcık versene hatıra kalsın" diyor. Hiç ikiletmiyor hemen tutuyor bir parça kopartıp veriyor.²¹⁰

Atatürk orda topluyor askerleri para verecek.²¹¹ Dedem istemiyor, almıyor. "Ben buraya vatan için geldim vatan için savaştım" diyor. Hiçbir şey istemediğini söylüyor ona. Sonradan maaş da istemiyor. İsmi beyan etmeyeceğim birileri acaba bunun parasını alabilir miyiz diye koşturuyorlar. Dedem hanımın rüyasına giriyor, diyor ki "Recep'e söyle benim paramı aldirtmasınlar" diyor. "Ben kendim onca zahmet çektim para almadım hiç kimse de almasın" diyor. Biz de alınmasına müsaade etmedik.

206 1982 yılında Çanakkale Boğaz Komutanı'nın emir astsubayı olan Ekrem Boz'un gelişinden bahsediyor.

207 Bu bilgi üzerine Çanakkale Deniz Müzesi Komutanlığı'na resmi başvuru yapılarak Gazi Mehmet Tabakoğlu'na ait iki fotoğraf, fotoğraflı nüfus hüviyet cüzdanı ve gümüş imtiyaz madalyasının müze deposunda olduğu tespit edilmiştir. Bu objeler Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı tarafından alınarak 4 Mart 2019'da Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi'nde açılan sergide sergilenmiştir.

208 Çevre köyler.

209 Koleksiyoner Kani Köse'ye satıldığı bilinen bu tabaka ve saatin nerde olduğu, tüm çabalarımıza rağmen, tespit edilememiştir.

210 Bu zincir Bilal Arslan'ın ailesinden alınarak bahsi geçen sergide sergilenmiştir.

211 Maydos Mintika Komutanı olan Yarbey Mustafa Kemal Bey (Atatürk), Milli Ajans yoluyla halkın gaziler için gönderdiği parayı dağıtmış ancak Mehmet Çavuş hissesine düşen kısmı almamıştır.

Şükrü EROL (D.1943) - Torunu

Küçüklüğümde bu evde büyüdüm. Dedeme nenem münakaşa ediyordular. Efendime söyleyeyim. Ben de ne olduğunu bilmiyorum. Dedem diyor ki: "Ben gideceğim" diyor. Nenem göndermiyor. "Sen gidersen ben ne yapacağım" diyor. "Seni yolda kuşlar kurtlar yer" diyor. "Bu çoluk çocuk benim başımda kalır" diyor. "Ben ne yapacağım" diyor.

Dedeme böyle feryat ediyordu. Fakat dedem dinlemedi nenemi. Giydi çarıklarını, dize kadar sardı bacaklarını keçeyle bağladı iplerini falan. Yerde bele boyunca kar var yani. Buradan Çanakkale'ye kadar yayan gidecek. "Gideceğim, köyden köye ben giderim" diyordu. Böyle ben ufakken çocukluğumda böyle konuşuklarını hatırlıyorum.

Dedem hastaneden çıktıktan sonra²¹² Bahçeli Köyü'ne evine getirdiler. Ben zaten burada duruyorum annemin yanındayım efendime söyleyeyim... Nineme annem²¹³ bakıyor. Baktım beyaz elbiseli insanlar dedemin gömleğini çıkarmışlar arkalarını ilaçlıyorlar. Ben de ufak çocuğum bunlar ne yapıyor diye bakıyorum böyle efendime söyleyeyim... Onları hatırlıyorum. Daha ilkokula yeni başlamıştım. O senelerde... Elli senesi mi elli dört senesi mi? O senelerde yani.

Dedem çiftçilik yapıyordu. Dedemin dört tane kızı vardı, bir tane oğlu vardı. En büyükleri oğlandı, onun daha küçüğü benim annemdi. Kızların en büyüğü. Abisiyle beraber tarlaya bayıra her tarafa annem gidiyordu. Oğlu²¹⁴ evlendikten sonra dedemi bıraktı gitti. Gittikten sonra bütün iş benim anneme kaldı. Tarlaya bayıra hep annem koşuyordu babasıyla beraber. Ondan sonra dayımın çocuğunu aldı dedem yanına. Onla birkaç sene durdu dedemin yanında. O da evlendi, evlendikten sonra o da bıraktı dedemi gitti. Dedem bir daha yalnız kaldı burada. En büyük kızı o olduğu için annem hep annesiyle babasıyla ekseri ilgilenir. Tarlaya giderdi, çuvaları alırdı sırtına atardı arabaya giderdi çift sürmeye. Akşam oluyor geliyor öküzlerle yine. Öküzleri koyuveriyorlar efendime söyleyeyim çekeyorlardı dama. Sonra evin işleriyle uğraşıyorlardı.

²¹² Mehmet Çavuş'un yaşlılığında geçirdiği fitik ameliyatından bahsediyor.

²¹³ Hatice Erol.

²¹⁴ Hüseyin Tabakoğlu, geçim sıkıntısı nedeniyle 1943 yılında bugünkü yerine taşınan Bozlar Köyü'ne yerleşmiştir.

Dedeme diyorduk ki "Dede bize masal anlat" diyorduk başına oturduğumuz zaman. O başından geçenleri anlatıyordu bize. "Biz, diyordu, si-perdeydik. Yukardan, diyordu, efendime söyleyeyim bir pelit düşüyordu ağaçtan, dışarı çıkamıyorduk diyor. Peliti almak için silahın namlusuyla çeki-yorduk, bir taşla eziyorduk, yiyorduk" diyor. Bize böyle anlatıyordu. Biz çocuktuk pelit nedir bilmiyorduk, meğersem ağaçtan düşen meyveymiş. Yani efendime söyleyeyim dedem hep bize böyle masal yerine başından geçenleri anlatıyordu.

Ayşe GÖZLÜ (D.1946) - Torunu

Geliyorduk buraya yemek getiriyor-duk dedeme. Oturuyordu anlatıyordu bize. "Kızım elimde bir şey kalmadı küreği aldım kürekle harp ettim" diyor-du. Anlatıyordu... Biz de çok küçüktük ama dinliyorduk yine. Şurada fırını var-dı. O fırına dedem ekmek hamurlar, ekmek atar o fırına. Ninem akılcığını kaybetti o zaman. Onları yapar, hay-

van bakmaya uğraşırdı dedem çok. Hem karı oldu hem adam oldu, ninem aklını kaybedince. Ninem de öyle değildi ama sonradan öyle oldu işte. Kendi kendilerine bakıyordular işte burada.

Sonra annem gelmişti işte evleri sıvayım diye. Bir de geliyor dedem ölmüş. Ramazanın on dördünde. Bayram sabahı da ninem öldü. Bittiler gittiler işte... Allah rahmet eylesin. Kendi kendilerine işte bakmaya uğraştılar hep. Kendi kendine baktı ölünceye kadar. Son zaman çok çekti ama inşallah ötede iyidir.

Bayramlarda madalyalarını takar gelirler ona el öpmeye diye. O çıkar, hepsi de madalyaları önünde, büyük deyi gelirler ona. Öyleydi... Ama bilsek o madalyaları şimdi alalım saklayalım. Bulundu mu bulunmadı mı bilmiyoruz artık.

Çok hayırsever insandı. Herkeslere iyilik düşünürdü. Kötülükle hiç şeyi yoktu. Geliriz buraya bir sürü kızan, bize ne bağırma-yı bilir ne bir şey... Çok canı sıkılsa, "çekin arabanızı" derdi, o kadar... Başka böyle kötü laf çıkmazdı ağzından. Dedem "Hanımefendi" diyordu nineme. Ninem de "Serçavuş" diyordu ona. Konuşmaları öyleydi. Öyle adını filan söylemek yoktu.

Çanakale şeyinde gelirler onu alırlar dedemi götürürler oraya anlat-tırmaya. Orda anlattırırdılar resmini çekerdiler. O kadar biliyoruz onları.

Kendi yaşlandı, tabi yaşlıydı o zaman. Biz gençliğini bilmiyoruz ya... Ben de o zaman on dört on beş yaşındaydım. Demişler "Mehmet Çavuş iste ne istersen" "Türkiye'nin sağlığını istiyorum hep" demiş. "Bak Mehmet Çavuş iste." "İstemem" demiş. "Ben Türkiye'nin sağlığını istiyorum" demiş. Hiç istemedi maaş. Gene de almadı hani maaşı.

Maddi durumu iyi değildi. Kendi kendine işte yapmaya uğraşıyordu o zaman. Yoktu o zamanlar böyle bolluk yoktu. Ekmek hamurlar kendi. Şurada fırını vardı, ekmek atardı küreklen fırına. Nineme öyle bakıyordu. İnsancığım... Şimdiki yoktu bolluk alsın dükkândan getirsin. Bakalım da para var mıydı?

Birinin dişi ağrısa hemen gelir dedeme dişini çektirir. Birinin hayvanı bir şey olsa gelir onlara hemen gider ilaçlar hayvanını. Ayağında pabucu olmayan... Yoktu o zaman böyle. Lastik takunya yapardı onlara. Takunya verir insanların ayaklarına. Takunya deriz. Şimdikiler bilmez belki ama... Takunya yapar ağaçtan kayış bağlardı onlara. Öyle şeyler yapıyordu veriyordu. Ayağımıza giyip onları geziyorduk. Lastik yoktu o zaman. Kendi marifetliydi dedeciğim. Allah rahmet eylesin artık. Allah nur içinde yatırsın.

Mehmet TABAKOĞLU (D.1947) - Torunu

İstihkâm küreğini aldım düşmanın dokuz tanesini geberttim diyordu. Kendi de yaralanıyor. Avuçlarının içi paramparça oluyor. Akşam Mustafa Kemal²¹⁵ hastaneye geliyor alınlarından öpüyor. Hastaneden sonra köye gönderiyorlar, iyileşsin diye... İzni dolmadan geri dönüyor. Arkadaşlarım orda kelle koltukta savaşırken ben burada duramam diyor. Cepheye geri dönüyor.²¹⁶ Ben burda

köyde olmadığım için fazla bir şey hatırlamıyorum.²¹⁷ Komşuları daha iyi biliyor.

²¹⁵ Maydos Mintika Komutanı Yarbay Mustafa Kemal Bey (ATATÜRK)

²¹⁶ Bigalı Mehmet Çavuş, Çanakkale Cephesi'nde üç kez yaralandığı için ne zaman hava değişimi alarak köye geldiğini tespit etmek oldukça zordur. Ancak iki farklı kaynaktan da ifade edildiği gibi 4 Mart'taki yaralanmasından sonra verilen izin süresini kullanmayarak tedavisinin ardından hastaneden çıkıp birliğine dönmüştür.

²¹⁷ Mehmet Tabakoğlu halen Bozlar Köyü'nde ikamet etmektedir.

Zühre MAKTUR (D.1935) - Torunu

Dedem savaştayken annem dünyaya gelmiş. Ninem annemin elini kâğıdın üstüne böyle koymuş çizmişler. "Hatice kızın dünyaya geldi²¹⁸" deyi mektupla haber vermişler savaştayken. Dedemin ilk kızı annem... Onun sevincinden çok mutlu olmuş yani. Savaşta ayakta tutmuş onu. Rençberlik

yapardı, hayvan nallardı. Bina yapar, diş çıkarır çok çalışırdı yani. Hiç aylak durmaz, herkese yardım etmek isterdi dedem.

Emine ÖZER (D.1931) - Komşusu

Gece kahveye gitmezdi. Babam²¹⁹ da gitmezdi. Gelirdi bize babamla beraber ocağın başına oturdurlardı. O zaman ocak vardı köylerde. Annem nohut kahvesi²²⁰ yapardı. Çavuş Dede, babamla sabaha kadar oturdurlardı. Ben de o zaman on dört on beş yaşlarındaydım. Çavuş Dede anlatmaya başlardı. Harp zamanından anlatma-

ya başlayınca böyle hop kalkar hop otururdu. O günü yaşardı: Şöyle yaptım böyle yaptım bir kürekle dokuz tane gâvuru öldürdüm... Bak burada kurşun izleri... Heyecanla anlatırdı böyle. Biz de dinliyorduk onu anlatırken. Onları anlatırken sabah olurdu. Eve gitmezdi, sabah namazını kılar öyle giderdi. Mehmet Çavuş askere giderken iki çocuğu varmış. Karısı üçüncüye de hamileymiş. Askerden gelince çocuklar Çavuş Dede'yi tanımamış, istememişler. Karısı kendisi, anlatıyordu bunu.

Karakoldan jandarmalar gelmişlerdi bir gün. Çağırdılar onu Mehmet Çavuş diye, çıktı. Selam verdi gelen komutana. "Sen değil biz sana selam vereceğiz" dedi komutan. Mehmet Çavuş dedi biz seni götürmeye geldik. Çanakkale'ye götüreceğiz dedi. "Çanakkale'ye ne yapmaya gideceğim ben" dedi. "Sana maaş bağlayacağız" dedi. "Ben maaş istemem" dedi.

²¹⁸ Mehmet Çavuş'un ikinci çocuğu olan Hatice EROL, 1914 doğumludur.

²¹⁹ Memiş Mecit (D.1902), Mehmet Çavuş'un köydeki en yakın ahablarından.

²²⁰ Nohut kahvesi, Birinci Dünya Savaşı'ndan İkinci Dünya Savaşı'na kadar devam eden yokluk yıllarında kahve bulunmadığından, nohutun kavrularak öğütülmesinden elde edilen bir tür kahvedir. Günümüzde Biga, Işıkeli köyünde yapılmaktadır.

"Benim öküzüm var, arabam var, tarlam var. Ben kendi yiyeceğimi kendim çıkarıyorum" dedi. "Onun için ben devletten para almam. Devletin parasında tüyü bitmemiş yetim hakkı var" dedi. "Ben o hakkı yemem, istemem" dedi. Yalnız çok cömert, çok hatırnaz bir adamdı. Herkesin yardımına koşardı.

Ölmeden önce en son camiye giderken gördüm. "Maşallah dede dedim sana ne oldu böyle gençleşmişsin" dedim. "Devlet beni gençleştirdi" dedi. Fitiğinden rahatsızdı çok zahmeti vardı ondan. Devlet ameliyat ettirmiş, ondan kurtulmuş. "Allah razı olsun devletimden" dedi. Evinin girişinde küçük bir oda vardı. Orda ocağın başında otururdu ekseri. Bir gün otururken ocağın başında onun orda ölüsünü bulmuşlar...

Ramazan MECİT (D.1945) - Komşusu

Ben küçük yaşlarda olduğum için anem babam tarlaya gidince Mehmet Çavuş'a bırakırlardı beni. Devamlı onun yanındaydım. Arkasında geziyordum. Tabi bunun yanında büyük bir şahıs gibi bana başından geçenleri anlatırdı. Madalyalarını fotoğraflarını gösterirdi. İki mi üç mü bilmiyorum madalyaları ama iki kesin. Sadece Seddülbahir'de değil Arıburnu'nda da savaşmış o. Mesela şimdi fotoğ-

raflarda bulunmayan, bir yaralı sedyede giderken olan bir fotoğraf olması lazım. Ameliyattan çıkmış. Sedyede iki sopa bir battaniye... Kanlar akıyor yanlarından. O yok.²²¹ Tabakasını, saatini gösterir. Tabakanın iç kısmında kabartma yazılar vardı. Bizzat Atatürk'ün verdiğini izah ederdi bana.²²² İşte burada komşuyduk. Bizim burada evimiz. O da arkada bitişik olduğumuz için benim çocukluğum onun yanında geçti. Bir gün askeri bir araç geldi. Çanakkale'den maaş almasını teklif etmek için geldiler. "Ben alacak olsaydım daha önceden de alırdım. Ben parayla askerlik yapmadım, istemiyorum" dediğini iyi biliyorum yani. "Vatan için savaştım çok şükür onu da başardık" dedi. Gerçek milliyetçi vatansever insanlar onlardı. Para talep etmez, sonuna kadar savaşır, ölümünü düşünmez, çoluğunu çocuğunu bırakır tekrar gider.

Hiç unutamıyorum yalnız, senede bir darıdan boza yaparlardı. Hangi ay hatırlamıyorum galiba on birinci aydı. Benden yollarlardı komşulara da-

²²¹ Yapılan araştırmalar sırasında bahsi geçen bu fotoğrafa rastlanmamıştır.

²²² Erzurumluların Mehmet Çavuş'a hediye olarak gönderdikleri üzeri Osmanlı arması ile süslenmiş olan gümüş tabaka olduğu değerlendirilmektedir.

ğitmaya. Komşularla geçimi iyiydi ve yardımseverdi. Bilhassa nesi varsa iki lokması varsa birini komşusuyla paylaşmayı severdi. İpek böcekçiliği yapıyordu. Burada bu dutlardan dal keserek ve onlarla böcek besleyip onlardan bir gelir sağlayıp geçimini temin ediyordu. Yaşlandı. Yaşlandığı sıralarda baya mağduriyet yaşadı. Emekleri çok... Allah razı olsun. Bana da memlekete de emekleri çok...

Halim USKUN²²³ (D.1931) - Komşusu

Çavuş Aga, komşumuzdu. Madalyaları takınıyordu, bayram namazına geliyordu. "Çavuş Aga bunlar ne?" dedim. "Savaşta kazandım" dedi. "Ama benim ihtiyacım yok devletten bir şey istemedim" dedi. İyi insandı. Herkesin yardımlarına koşuyordu. Ben bir zamanlar hasta oldum, yulaf kaynatı beni yulafın içine soktu, iyileştirdi. İneğim hasta oldu ineğimi düzeltti. Sonra, harman komşumdu. İyi ge-

131

çindik, kimseye zararı olmadı, yardımı oldu. Harmanda soyundu. Bu sırtı bütün böyle mermiler batmış etleri sıyrılmış yara bere içinde. Yalnız ölmemiş, geldi. Mezarlıkta bir meşe vardı, kalın, üzerinde arılar vız vız çalışıyor. Burada bal vardır dedi, kesti. Bir kazan bal aldı, gelen geçene yedirdi o baldan, yedik. Allah razı olsun. Yalnız çok faydası oldu. Hem harman komşumdu... İnşallah ahiret komşusu da oluruz...

Sıdika ÖZARI (D.1939) - Komşusu

Komşumuzdu, çok yoksuldu. Anlatacak gibi değil, yani çok zorluk yaşadılar. Kış günüydü soğuk... Bakarı yoktu. Konu komşu işte olduğu kadar... Kayınvalidem odun çıkarmış sobasını yakmış. Çok sevinmiş "Allah razı olsun senden" demiş dua etmiş. Ninenin ayakları tutmuyordu akşam sürünerek kızına giderken yolda çocuklar taş atmışlar "off" demiş. Köpek

zannetmişler vurmuşlar ona... Öyle deyince insan olduğunu bilmiş çocuklar. "Nereye gidiyon sen böyle" demişler. "Zehra'ya gidiyom ben" de-

²²³ 09.04.2017 tarihinde vefat etmiştir.

miş. Kızı vardı Zehra. Onu çevirmişler getirmişler evine. Cenazesini de gördüm ben onun burada yıkarlarken. Ayaklarını gördüm. Ürktüm... Çok iyilikseverdi. Kimin hayvanı hastalanırsa "Mehmet Çavuş'u çağırın" derlerdi. O gelirdi. Artık nasıl ilaç yapıyorsa ne tarif ediyorsa... Kim hasta olursa doktor gibi "Mehmet Çavuş gelsin" diye hep onu çağırırlardı.

Niyazi YIRTICI (D.1942)

Dedemin lakabı Mehmet Pehlivanlı. Mehmet Çavuşla benim dedem Bulgaristan'ın Filiba kazasından komşuymuşlar. Oradan beraber geliyorlar Biga'ya. Mehmet Çavuş'u buraya veriyorlar, Bahçeli Köyü'ne. Dedemi de Dikmen'e²²⁴ veriyorlar. Ninem orayı istemediği

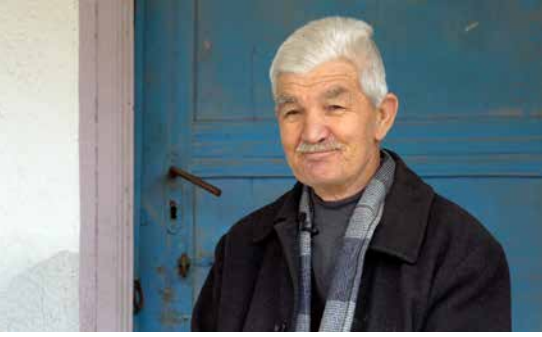
için Bahçeli Köyü'nden yer alıp buraya yerleşmek istiyorlar. Dedem geliyor Dikmen'den. Mehmet Çavuş'u da buluyor, beraber gelmişler zaten. Çayın kenarından bir arsa alıyorlar. Gari ninemin istediği gibi...

Sonra bu Çanakkale Harbi kopuyor. Dedem oraya harbe gidiyor. Beraber, hepsi beraber... Bir de o bizim komşu Kırmızı Kuşak²²⁵ vardı. O da beraber... O anlatıyordu: "Her akşam buluşuyorduk, bir akşam çıkmayı verdi deden. Çıkmayınca tabi ne olacak öldüğünü anladık" dedi. Dedemin bütün elbiseleri neyi varsa hepsini Mehmet Çavuş bize buraya getirip nineme babama teslim edip şehadet haberini vermiş. Hatta bir gocuğu vardı şehit dedemin. Böyle gocuğun içerisi tüylü şeylerle şey yapılmış. Uzun zaman durdu o gocuk, en sonunda kayboldu gitti...

Dedem öldüğü zaman orda... Ölünce bütün elbiselerini, o topluyor, Mehmet Çavuş. Çünkü akrabaymış bunlar. Babam, Mehmet Çavuş'a "Dayı" diyordu hep. Ne derece biz bilmiyoruz tabi. Ben de ona diş çektirmeye gittim. Allah rahmet eylesin. Çok sağlam adamdı. Öff... Bana dedi "Topuğunu koy" dedi ha... "Ne olacak" dedim. "Kaçırırsın belki" dedi. Mehmet Çavuş, çok zahmet çekti son zamanlarında. Ben askerken öldü rahmetli...

²²⁴ Biga'nın bir köyü.

²²⁵ Gazi Hüseyin Koyuncu'nun lakabı.

Hasan TUNÇ (D.1946)

Dişlerim ağrıyordu. Annem, Mehmet Çavuş'a gönderdi beni. Geldim, seslendiler: "Bir çocuk gelmiş diş çektirmeye" dediler. Hemen dışarıya böyle oturturdu. "Topuğunu koy oğlum" dedi bana. Yani bizim Türkçemizde topuğunu koy demek yani çekerken sağlam dur, kaçırma anlamında oluyor. Kanadı tabi, pamuk bastırdı oraya

sonra. Ben çektirdim yani... Bu köyde yani çok kişinin dişini çekmiştir. O yıllarda diş doktoru yok. Varsa da gitme imkânı yok birçok insanlarımızın.

Ali OKUMUŞ (D.1948)

Biz, onun son zamanlarına rastladık yetiştik. Ha... Çift sürüyordu, gördük. Harman dövüyordu, biliyoruz. Kerpeteni vardı onla dişi ağrıyanın dişini çekiyordu. "Mehmet Çavuş'a git çektir" diyorlardı. İlkbaharda bizim hayvanlar gaz yapar şişer. Onu deşmişti, deşti bir de saz koydu oraya, delik yere. Gazı attı. Gazı atınca öküz düzeldi. Yoksa kesilecekti. İlkel ilaçlarla... İşte

git Mehmet Çavuş'a söyle inek hasta, öküz hasta... O zaman baytar yok bir şey yok. İlaç zaten yok.

Onların mahallede onun gibi iki tane daha yaşlı vardı. İsmail Tanırkulu, Aslankeri Kurul. Üçü gelip öğlen namazlarına, hatta öğlenden ikindiye kalıyorlardı. Basri Abi'nin bakkalın yanında köy kahvesi vardı. Orda sohbet edip vakit geçiriyorlardı. İkindiye de kılıp öyle gidiyorlardı. Bizim evimiz burada olduğu için, yani onların yol güzergâhında oradan hatırlıyorum yani.

18 Mart'a bir hafta kala gelip alıyorlardı Çanakkale'den. Konuşmak için oraya götürüyorlardı. Madalyalarını takıp gidiyordu. O zaman, çocuksun dinlemiyorsun bile zaten. "Ha... yaa... Yaşlanmış bu, beyni sulanmış" deyip... Öyle değilmiş ama bize öyle geliyordu o zaman. Keşke aklımız erseydi de oturup daha çok dinleseydik...

Şükrü ÜREY (D.1942)

Mehmet Çavuş, benim dayımdır. Her zaman namaza gelip giden kişilerdendi. Namaza gelip gittiğinde bize, babamın dayısı olduğu için uğrar sohbet ederler nohut kahvesi içerlerdi. Fatma Halam, son zaman çok rahatsızlandı. Onlara bakmaya uğraşıyordu. El arabasıyla gezdiriyordu. Bir gün hala çok rahatsızlanmış artık nasıl olduysa. Kendini götür-

remeyecek hale gelmiş. Onu çıkarmış kuyunun başına. Hanım oraya ot almaya gidiyor, bakıyor Çavuş Dayı, nineyi yıkıyor. Geliyor anneme diyor ki durum böyle böyle... Soğuk suyla neneyi yıkamaya uğraşılıyor. Zaten hasta... Hemen annem gitmiş onları güzel yıkamış temizlemiş ikisini de. Ateşini yakıyor, yatağını yapıyor. Onların ikisini de yatırmış enikonu böyle sardım diyor, annem söylüyordu. Bu olaydan bir iki ay sonra da arka arkaya vefat ettiler zaten.

Ahmet ÇİFTÇİ (D.1942)

Biz onla beraber hayvan gütmeye gidiyorduk. Hayvan gütmeye giderken bana çevirttiriyordu hayvanları. Sonra başlıyordu anlatmaya: "İşte şöyle harp yaptık böyle harp yaptık. Bir akşam mevzideyiz diyor. Bir ateş geldi, makineli tüfek ateşi geldi diyor. Attı attı... Baktım dedi atış çok sıkılaştı ondan sonra arkadaşşa dedim ki arkadaşım şu

kepi süngünün ucuna tak sen bir işaret et. Taktı dedi. Bi patlattı, bizim kep gitti dedi arkadaşın. Ben dedi yirmi santim yirmi beş otuz santim dedi arka tarafına bir tuttum dedi ses kesildi dedi. Arkadaş durdu dedi, ya bana bak ben geçeceğim ona bakacağım. Gitme dedim. Dedi yok gideceğim. Biz ceket çıkardık dedi yeniden salladık bir şey çıkmadı dedi. Ondan sonra arkadaş gitti dedi. Bana dedi bana bak hiç kimse yok. Senin attığınla alnı kabağından vurulmuş. Burada bir ceset var. Adam ölmüş. Gel şu makineli tüfeği alalım. Arkadaş çağırdı beni gittik dedi. Makineli tüfeği bana verdi çıkardık mevziden dedi. Beş on sandık da mermi taşıdık bizim yere, bizim mevziye dedi. İşte o zaman da ben yaralanmıştım dedi." Gösterdi bana yaralarını. Kurşun önden girmiş arkadan çıkmış. Önden girdiği belli değil ama arkadan çıktığı böyle açılmış...

Anlatmaya başladığı zaman duygulanırdı. "Biz bu vatani kolay kazanmadık. Ne zahmetler çektik" dedi. "Biz on üç kişi aynı alaya²²⁶ düştük, altı kişi kaldık. Ötekilerin hepsi öldü" dedi.

Emin ÇİFTÇİ²²⁷ (D.1951)

1950'li yılların sonunda ilkokul öğrencisiyim. Öğretmenimiz Kemal Martı, 18 Mart'ta Mehmet Çavuş'u okula davet ederek oradaki anılarını anlattırırdı. Çocukluk hafızamda kaldığı kadarıyla Mehmet Çavuş orada Seddülbahir Kalesi'ndeki

çıkartmada düşman saldırısına karşı askerini siperine yatırdığını ve süngü hücumuna nasıl kaldırdığını, siper küreğiyle düşmana nasıl saldırdığını ve orada yaralandığını aktarıyordu. Onun o savaşı yaşıyormuş gibi heyecanla anlatmaları bizim çocukluk dünyamızda farklı çağrışımlar uyandırıyordu. Mehmet Çavuş'un anlattıkları o anlar, bende hala var olan vatan, millet, bayrak sevgisinin temelini oluşturan duygulardı.

135

2001 yılında Çanakkale Turizm Derneği'ndeki arkadaşlar Mehmet Çavuş'u anma programı düzenlemek istediklerini, Mehmet Çavuş'u köyünde, kabrinde ziyaret etmek istediklerini iletmışlerdi. Benimle iletişim kurdular. 2001 yılında köyümüze Çanakkale'den heyet olarak geldiler. Kabri başında Mehmet Çavuş'u anma programını başlatmış olduk. Köy meydanında da bir cemiyetimiz oldu ikramda bulunduk. O dönemde Mehmet Çavuş'un kabrinin pek şanına yakışır olmadığı görüldüğünden, kabrinin yeniden düzenlenmesi gündeme geldi ve bu görevi de Biga Kaymakamlığı üstlenerek bugünkü mevcut kabrin oluşması bu vesileyle başlamış oldu.

²²⁶ 27. Alay.

²²⁷ Aynı zamanda Bigalı Mehmet Çavuş Derneği Yönetim Kurulu Üyesi olan Emin Çiftçi, 02.03.2020 tarihinde vefat etmiştir.

Tuğrul BOZKURT²²⁸ (D.1942)

Çocukluğumdan beri hep Mehmet Çavuş'un fedakârlıklarını duyarım. Zaman geldi, Mehmet Çavuş'u tanıma şansına sahip oldum. Çarşamba günleri Biga'nın pazarıdır. Bir de memleketten yine hemşerimiz Kırmızı Kuşaklı Hacı vardı. İlle ikisi gelir. Mehmet Çavuş gözlerimin önünden o ka-

lender haliyle dedemin kasap dükkânına gelirdi. Benim dedem kasap Salim Ağa.²²⁹ Granikos Çayı'nın²³⁰ kenarında yan yana on dört kasap dükkânı vardı. Oraya gelip "Napeysin, neydeysin, geyleymisin gideymisin" şeklinde memleket lisaniyla konuşmalar yaparlardı. Mütevazı, kalender bir insandı. Haftada bir gelir Salim Dede'yle sohbet ederdi. Beraber memleketten anlatırlar. Ben de çocukken onları böyle hasretle dinlerdim. Mehmet Çavuş, o günden itibaren hep gözümde büyüdü bambaşka bir insan oldu. Vatan için yapılan kahramanlığın ne olduğunu o zamandan anlamaya başladım. Ona devletin maaş teklif ettiğini onun da istemediğini babamdan dedemden dinliyordum. Mehmet Çavuş, tarih yazan bir insan... O kadar mütevazı bir insandı ki yani gözlerimin önünde şimdi...

Bugünkü bir nolu sağlık ocağı olan eski halkevinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü balkondan halka hitap etti. Mehmet Çavuş da zamanın en büyük kahramanı oraya davet edildi. Tabi orda İsmet Paşa onu layık-ı veçhile hal-ka takdim etti. Ona yine teklifini sundu ve halk arasında günlerce de konuşuldu. "Helal olsun Mehmet Çavuş'a" diye. "Burada da babalığını göstermiş, Paşa'nın yardım teklifini kabul etmemiş" diye bu günlerce anıldı, konuşuldu. Mehmet Çavuş çağrılırdı ama o çok öyle kendini göstermek istemezdi yani. İsrar üzerine gelirdi. Onun mütevazı bir dünyası vardı. Necdet Bey²³¹ çok girişken bir insandı. O gazileri hakikaten derliyordu topluyordu. O zaman için Mehmet Çavuş da konuşmaya davet edildi. Protokol gereği bir gaf olmasın yaşlıdır deyip bir metin verildiğinde "Al be kızanım bunu" dedi. "İstemiyorum, ben bildiğim gibi konuşacağım" dedi. Kızanım sözünü hiç unutmuyorum. Konuşmasını yaptı. Tabi herkes gözyaşlarıyla alkışladı. Onu anlatmakta güçlük çekiyorum. Çok başka bir insandı. O kadar gönül zenginliği olan, o kadar mütevazı olan bir insandı ki... Tarihte onu layık olduğu yere koymak lazım.

²²⁸ 01.01.2021 tarihinde vefat etmiştir.

²²⁹ Salim Bozkurt.

²³⁰ Biga Çayı'nın diğer adı.

²³¹ Biga Kaymakamı Necdet Kambur.

Tabi büyüdük. Ben Eğitim Enstitüsü'nde okurken Mehmet Çavuş vefat etmiş. Bisiklete bindim gittim mezarında Fatiha okudum geldim. Onun orda öyle garip yatması benim içimi rahatsız ediyordu. Çanakkale Boğaz Komutanı'nın Emir Astsubayı Ekrem Boz²³² ve Ahmet Mete Tunçoku ile birlikte araştırmaya başladık. Yapılan araştırmalarda çıkan sonuç Mehmet Çavuş'un mütevazı hayatına terk edilmişliği oldu. Ona ait bir şeyler var mı diye araştırıldı. Ne hazindir ki kendisinin tabakası bir torunu tarafından satılmış. Araştırıldı, Bozlar Köyü'nde bulunup alındı.²³³

Hüseyin KOYUNCU (D.1945)

Dedem Hüseyin Koyuncu... Lakabına "Kırmızı Kuşak" derler. Beline kırmızı kuşak bağlardı. Mehmet Çavuş onun dayısı olurdu. Dedemle beraber gelmişler Filibeli'den. Askere de beraber gitmişler. Dedemin yanına geliyordu anılarını anlatıyorlardı. Mehmet Dayı Seddülbahir'de bir kürekle savaşıyor orda. Çok kuvvetliydi kendisi.

137

Pehlivandı zaten. Kan kaybından kendisini hastanede buluyor. Dedemle aynı odada kalıyorduk. Gece rüyasında harp ediyordu sabaha kadar.

Basri ERMİŞ (D.1935)

Meydanda eski köy kahvesinin yanında bakkal dükkânım vardı. Gelir giderdi. Yokluk zamanı, imkânı ölçüsünde bir şeyler alırdı. Oğlundan iki erkek torunu vardı. Burada yanına aldı durmadılar bakmadılar ona. Çavuş Dede'nin bir ayağında lastik varsa bir ayağında çarık vardı. Çok zebil bir adamdı ama kimseye minnet etmezdi. Köyümüzden

böyle bir kahraman çıktığı için çok gurur duyuyorum.

²³² Bigalı, Filibe muhacirlerinden.

²³³ Yapılan araştırmalarda bu tabakanın izine rastlanamamıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

A.(DVNSMHH.d.. 60-364.

BEO 4373-327948-1.

BOA DH. EUM. VRK, 14/75.

DH EUM VRK 14-75.

İ.TAL 500-41-02.

İ.TAL 502-41-01.

İ.TAL 502-41-02.

MV 241-70.

MVL 1024-59.

Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi

BDH 4836-57(H-6)-H9-001-29

BDH 4836-65-H-4-H10-001-37

Milli Kütüphane Arşivi

A20649-1994 AFİŞ 822.

The National Archives

Public Record Office, Kew.W095/4290.

Basılı Kaynaklar

Ahmed Cevad. *Balkanlarda Akan Kan*, Yay. haz.: Şevket Gürel. İstanbul: Şamil Yayınevi.

Aker, Şefik. *Çanakkale-Arıburnu Savaşları ve 27. Alay*, Askeri Mecmua'nın Tarih Kısmı, S 40 (1 Birinci Kanun 1935).

Atabey, Figen. *Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi*, Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yayınları, 2014.

Ataksor, Halis. *Çanakkale Raporu*, Yay. haz.: S. Serdar Halis Ataksor. İstanbul: Timaş Yayınları, 2008.

Âtîf Hüseyin Bey. *Sultan II. Abdülhamid'in Sürgün Günleri*, Yay. haz.: M. Metin Hülagü. İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

ATASE, Belge no: 2(1:11), *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, S 132, (Ocak 2014), s. 32-33.

Avcı, Cenk. *Çanakkale Cephesinde Hava Savaşları*, Ankara: ATASE Yayınları, 2009.

Aydın, Salim. *Osmanlı Basınında Balkan Savaşları (1912-1913)*, (T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2012).

Aykut, Şennur. *Kuruluşundan Kurtuluşuna Biga*, Ankara: Biga Belediyesi Kültür Yayınları, 2015.

Banarlı, Nihad Sami. *İman ve Yaşama Üslûbu*, 2.bs., İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2008.

Biga Bahçelili Mehmet Çavuş, Derleyen: Cemalettin Yıldız. Çanakkale: Çanakkale Turizm ve Tanıtma Derneği, 2001.

Borlat, Barış. *Çanakkale Cephesi'nde İkmal Faaliyetleri*, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayınları, 2020.

Cesur, Hafize. *Hatıratlar Işığında Türk Kamuoyunda Balkan Savaşları (1912-1913)*, (T.C. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2008).

Çağbayır, Yaşar. *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2017.

Çalışlar, İzzettin. *On Yıllık Savaş*, Yay. haz.: İzzettin Çalışlar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2010.

Çamoğlu, Şemsettin. *18 Mart 1915 Çanakkale Zaferi*, Çanakkale: Güven Basımevi, 1953.

Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Cerideleri, C 1, Ankara: ATASE Yayınları, 2015.

Çobanoğlu, Özkul. *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.

Çulcu, Murat. *İkdam Gazetesi'nde Çanakkale Cephesi, C 2*, İstanbul: Denizler Kitabevi, 2004.

Duman, Harun. *Balkan Savaşı Edebiyatımız*, (T.C. Marmara Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 1991).

Düzdağ, M. Ertuğrul. *Sebilürreşad, C 11*, İstanbul: Bağcılar Belediyesi Yayınları, 2017.

Enver Paşa'nın Trablusgarp Günlüğü, Çev.: Nurten Kutsal. İstanbul: Tarih Kuram Yayınları, 2015.

Eroğlu, Eren. 1. *Balkan Savaşı'nda Osmanlı Matbuatı: Alemdar Örneği*, (T.C. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016).

- Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2001.
- Göncü, Gürsel ve Şahin Aldoğan. *Siperin Ardı Vatan*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018.
- Hamilton, Ian. *Gelibolu Hatıraları 1915*, Çev.:Yalman, Mehmed Ali ve Nurer Uğurlu. İstanbul: Örgün Yayınevi, 2005.
- Harp Ceridelerine Göre Çanakkale Muharebelerinde 27. Alay, C 1*, Yay. haz.:Karataş, Murat ve Barış Borlat. Çanakkale: ÇSGTAB Yayınları, 2017.
- Harp Ceridelerine Göre Çanakkale Muharebelerinde 27. Alay, C 3*, Yay. haz.:Karataş, Murat ve Barış Borlat. Çanakkale: ÇSGTAB Yayınları, 2020.
- Hart, Peter, Gelibolu, Çev.: Ahmet Fethi. İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- İlkbahar, Demet. *1911-1912 Trablusgarb Savaşı ve Osmanlı Kamuoyu*, (T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009).
- James, Robert Rhodes, *Gelibolu Harekatı*, Çev.: Haluk V. Saltıkgil. İstanbul: Belge Yayınları, 1972.
- Küçükefe, Ayhan. *Avanzade Mehmed Süleyman'ın Trablusgarb ve Devlet-i Aliyye - İtalya Vekayi-i Harbiyesi Adlı Eserinin Transkripsiyon ve Tahlili (1911-1912)*, (T.C. İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015).
- Lorey, Hermann, *Çanakkale'de Deniz Harbi*, Çev.: Mehmet Mert Çam. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2018.
- Mango, Andrew, *Atatürk*, Çev.: Füsün Doruker. İstanbul: Sabah Kitapları, 2000.
- Mercan, Mehmet. *Harb Ceridesi (1- İtalya ve Osmanlı Muharebesi-1328, 2- Balkan Harbi-1328)*, (T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993).
- Mustafa Kemal, *Anafartalar Muharebatı'na Ait Tarihçe*, Yay. haz.: Uluğ İğdemir. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990.
- Mustafa Kemal. *Arıburnu Muharebeleri Raporu*, Yay. haz.: Uluğ İğdemir. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990.
- Mülazım-ı Sani Sivalı Hakkı'nın Günlüğü*, Yay. haz.: Sevilay Özer. Sivas: Asitan Yayıncılık, 2015.
- Nazım Hikmet. *Bütün Şiirleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013.
- Orhan, Müge. *Osmanlı Arşiv Vesikalarına Göre Trablusgarb Harbi*, (T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2010).

- Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri*, C 1, Yay. haz.: Muzaffer Albayrak, Mustafa Çakıcı, Recep Uzundağ, Salih Kahriman, Yılmaz Karaca, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2005.
- Oglander, C.F. Aspinall. *Büyük Harbin Tarihi Çanakkale Gelibolu Askeri Harekatı*, C 1, Yay. haz.: Metin Martı. İstanbul: Arma Yayınları, 2005.
- Özverim, Melda. *Mustafa Kemal ve Corinne Lütfü*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Özyürek, Mustafa. "Milli Mücadele Dönemi'nde İstanbul Basınının Anadolu'dan Haber Alma Kaynakları", *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018.
- Redhouse, *Türkçe/Osmanlıca-İngilizce Sözlüğü*, İstanbul: Sev Yayıncılık, 2017.
- Sabah, İsmail ve Gürsel Akingüç. *Bir Çanakkale Şehidinin Trablusgarp Günlüğü (Topçu Kıdemli Yüzbaşı Ali Haydar Efendi)*, İstanbul: Türk Şehitlikleri İmar Vakfı İktisadi İşletmesi Yayını, 2019.
- Safiye Ünüvar. Bir Muallimenin Gözünden Sultan Reşad Sarayı, Yay. haz.: İbrahim Pazan. İstanbul: *Babiali Kültür Yayıncılığı*, 2017.
- Sansür Talimatnamesi*, İstanbul: Matba-i Askeriye, 1330.
- Saral, Muhterem, Alpaslan Orhon ve Şükrü Erkol. *Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi*, C 5, K 1, Ankara: ATASE Yayınları, 2012.
- Schlombach, E. Bleeck. *Allah İllallah*, Çev.: Rüstem Aslan. İstanbul: Vapur Kitap, 2018.
- Sellers, Leonard. *RND Antwerp, Gallipoli, France 1914-1918*, Essex, 1997.
- Şenel, Mustafa. "Adbilim Açısından Kişi Adlarının Yanlış Yazımına Örnek Bir Ad: Muhammed/t", *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 2015, s.130.
- Telsiz Telgraf İhtiyat Zabiti Tevfik Rıza Bey'in Çanakkale Günlükleri*, Yay. haz.: V. Türkan Doğruöz. İstanbul: *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, 2013.
- Teoman, Zeki, "Mehmetçik Adı Nereden Geliyor", *Yıllarboyu Tarih Dergisi*, Ekim 1984.
- Turan, Şerafettin. *Mustafa Kemal Atatürk*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2017.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*, C 3, K 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2009.
- Vanthoft, Uğural. "Esir Türk Askerleri Denizaşırı Ülkelere Nasıl Götürüldüler", *Çanakkale 1915 Dergisi*, Nisan 2010, Sayı 5.
- Yurttakal, Ahmet. *Türk Kaynaklarına Göre Çanakkale Muharebeleri'nde*

Gelibolu Yarımadası'nın Tahliyesi, (T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2020).

Zabel, Rudolf. *İstanbul İçin Savaş*, Çev.: Rüstem Aslan. Ankara: Cümle Yayınları, 2015.

1328 Balkan Harbi'nde Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın Balkan Harbi Hatıratı, Yay. haz.:Yıldırım, Tahsin ve İbrahim Öztürkçü. İstanbul: DBY Yayınları.

Sürelî Yayınlar

Almanca Gazeteler

Berliner Tageblatt, 6 Mart 1915.

Berliner Tageblatt, 9 Mart 1915.

Cologne, 7 Mart 1915.

Ottomanischer Lloyd, 8 Mart 1915.

Illustrierte Zeitung, 23 Aralık 1915.

Rhein und Düsseldorf, 11 Aralık 1915.

Welt im Bild, 22 Aralık 1915.

Osmanlı Türkçesi İle Yayınlanan Gazeteler

Donanma Mecmuası, 8 Mart 1915.

İkdam, 6 Mart 1915.

İkdam, 9 Mart 1915.

İkdam, 13 Mart 1915.

Sabah, 6 Mart 1915.

Sabah, 9 Mart 1915.

Sabah, 10 Mart 1915.

Sabah, 11 Mart 1915.

Sabah, 12 Mart 1915.

Sabah, 13 Mart 1915.

Sabah, 14 Mart 1915.

Sabah, 15 Mart 1915.

Sabah, 16 Mart 1915.

Sabah, 17 Mart 1915.

Sabah, 18 Mart 1915.

Sabah, 20 Mart 1915.

Sabah, 1 Aralık 1915.

Sebilürreşad, 4 Aralık 1913.
Sebilürreşad, 25 Mart 1915.
Sebilürreşad, 26 Ekim 1916.
Servet-i Fünun, 25 Mart 1915.
Tanin, 6 Mart 1915.
Tanin, 8 Mart 1915.
Tanin, 9 Mart 1915.
Tanin, 12 Mart 1915.
Tanin, 13 Mart 1915.
Tanin, 15 Mart 1915.
Tanin, 16 Mart 1915.
Tanin, 17 Mart 1915.
Tanin, 18 Mart 1915.
Tanin, 19 Mart 1915.
Tanin, 22 Nisan 1915.
Tanin, 22 Mayıs 1915.
Tasvir-i Efkâr, 10 Mart 1915.
Tasvir-i Efkâr, 1 Nisan 1915.
Tasvir-i Efkâr, 7 Nisan 1915.
Cumhuriyet Dönemi Türkçe Gazeteler
Biga'da Sabah, 26 Şubat 1964.
Tasvîr-i Efkâr, 9 Temmuz 1942.
Yeni Şafak Pazar Eki, 15 Nisan 2012.

Özel Koleksiyonlar

Emin Çiftçi'nin Hüseyin Eren ile yaptığı mülakat notları, 2001, Ömer Arslan Koleksiyonu.
Esat Paşa'nın yayınlanmamış daktilo hatıratı, 1950.
Gazi Abdullah Yazıcı'nın yayınlanmamış hatıratı, 1916, Barış Bilici Koleksiyonu.
Halis Ataksor'un yayınlanmamış not defteri, Serdar Halis Ataksor Koleksiyonu.

Mülakatlar

Ahmet ÇİFTÇİ ile 21.07.2018 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.

Ali OKUMUŞ ile 21.07.2018 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Ayşe GÖZLÜ ile 28.04.2015 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Basri ERMİŞ ile 21.07.2018 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Emin ÇİFTÇİ ile 28.04.2015 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Emine ÖZER ile 28.04.2015 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Halim USKUN ile 28.04.2015 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Hasan TUNÇ ile 28.04.2015 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Hüseyin KOYUNCU ile 21.07.2018 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Mehmet TABAKOĞLU ile 28.04.2015 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Niyazi YIRTICI ile 21.07.2018 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Ramazan MECİT ile 28.04.2015 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Recep EREN ile 28.04.2015 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Sıdika ÖZARİ ile 09.04.2019 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Şükrü EROL ile 28.04.2015 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Şükrü ÜREY ile 21.07.2018 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Tuğrul BOZKURT ile 09.04.2019 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.
Zühre MAKTUR ile 09.04.2019 tarihinde yapılan mülakat kayıtları.

Elektronik Kaynaklar

<https://www.beyaztarih.com/yazar/muzaffer-albayrak>, 18 Mart 2019.
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/fahreddin-pasanin-tek-mirasi-40686078>, 22 Aralık 2017.
<https://www.icisleri.gov.tr/turkiyede-gecen-yil-1-milyon-180-bin-840-bebek-dunyaya-geldi>, 05 Ocak 2020.

SÖZLÜK

A

- Adalât** : Adaleler, kaslar.
Addetme : Öyle sayma.
Âdiye : Alışılmış, sıradan.
Âfâk : Ufuklar.
Ağrâz : Maksatlar.
Âhiren : Sonradan.
Akîm : Sonuçsuz kalmak.
Akliyye : Akılcılık, rasyonalizm.
Akûr-âne : Kudurmuşçasına.
Akvâm : Kavimler, milletler.
Alem-i Tevhîd : Tevhid bayrağı.
Amelî : Pratik, uygulamalı.
Ârî : -den uzaklaşmış, soyutlanmış.
Âsâr : İzler, nişaneler, abideler.
Ashâb : Sahipler, sahip olanlar.
Avâlim : Dünyalar, âlemler.
A'vân : Yardımcı.
Avdet : Geri dönmek, geri gelmek.

145

B

- Bâb** : Konu.
Bâliğ : Erişkin, varan, tutan.
Becâ : Yerinde, uygun.
Bel' : Yutma.
Belâgat : Etki gücü, anlatım gücü.
Berây : İçin, amacı ile.
Ber-devâm : Sürüp giden, devamlı.
Ber-hayât : Hayatta olan, canlı, yaşayan.
Ber-vech-i âtî : Aşağıda olduğu gibi.
Besâlet : Kahramanlık.
Beyhûde : Boş, boşuna.
Bezl : Cömertçe harcama.
Bi-avnilâh : Allah'ın yardımı ile.
Bidâyet : Başlangıç.
Bilâ-istisnâ : İstisnasız.
Bil-'akis : Aksine, tam tersine.
Bilâ-netîce : Neticesiz, sonuçsuz.
Bilâ-tereddüd : Tereddütsüz.
Bil-fi'il : Yaparak, gerçekten.
Bilvesile : Bu vesileyle.
Bî-pervâ : Korkusuz, gözü pek.
Bî-tâb : Güçsüz, yorgun.

Bîtaraf : Tarafsız.

C

Cabbar : Zulmeden, zorba.

Cahîmî : Cehennem gibi.

Cân-sipârâne : Cansiperane, canını feda edercesine.

Cedîr : Uygun, layık, münasip.

Celâdet : Kahramanlık, yiğitlik.

Cemâdât : Cansız varlıklar.

Cerîha : Yara.

Cevelân-gâh : Dolaşılan yer.

Cidâl : Mücadele.

Cihân-şümûl : Dünya çapında.

Civân-baht : Tâlihli.

Cüyûş : Askerler, ordu.

D

Dârü'l-hilâfe : Hilâfet merkezi.

Defa-i sâniye : İkinci kez.

Delâil : Deliller, kanıtlar.

Derc : Toplama, biriktirme.

Der-'uhde : Üstlenme, yüklenme.

Derûn : İç, içeri, dâhil.

Dest-res : Elde etme.

Dilâver : Yiğit, cesur.

Dilir-âne : Mertçesine, yiğitçesine.

Dübb-ü şimâl : Kutup ayısı.

Dûçâr : Tutulmuş, yakalanmış.

Düstûr : Kural, prensip.

Düvel : Devletler.

E

Efrâd : Rütbesi olmayan askerler, erler.

Efrenc : Batılı.

Ehrâm : Piramit.

El-hâsıl : Sonuçta.

Engin : Açık deniz.

Enzâr : Bakışlar.

Erâmil : Dullar.

Esâmî : İsimler.

Eskât : Dağılma.

Etvâr : Tavırlar.

Evâbid : Kalıcı eserler, abideler.

Eytâm : Yetimler.

F

Fâik : Üstün.

Fâikiyyet : Üstünlük.
Fart-ı isti'mâl : Çok faydalı aşırı faydalı
Felâh : Kurtuluş.
Fevk : Üst, üstü.
Fihâm : İtibar ve nüfuz sahibi kişiler.
Fi'l-hakîka : Gerçekten, doğrusu, hakikaten.
Füsûnkâr : Büyüleyen.
Fütûr : Gevşeklik, bıkkınlık.
Fütüvvet : Cömertlik.

G

Gabâvet : Bönlük, zeka geriliği.
Gâr : Mağara.
Girizân : Kaçan.
Güzîde : Seçilmiş, beğenilmiş, seçkin.

H

Hâdim : Hizmet eden, hizmetçi.
Hafîd : Torun.
Hâiz : Taşıyan, içeren, kapsayan.
Hâlî : Tenha, boş, sahipsiz yer.
Hamâset : Cesaret, kahramanlık.
Hamiyyet : Milli onur, haysiyet.
Hamiyyet-mendân : Hamiyetliler.
Hasârâne : Hasara uğramış bir şekilde.
Hasen : Hoş, güzel.
Hatve : Adım.
Havâlî : Etraf, civar.
Havârik : İnsanda hayranlık uyandıran şeyler.
Hayât-dâr : Hayatta olan.
Hemşîre : Kız kardeş.
Hetk : Yırtma, ırza geçme.
Hicâb : Utanma.
Hicrân : Unutulmaz acı, keder.
Hidemât-ı vataniyye : Vatani hizmetler.
Hudâ-pesend : Allah'ın hoşuna gidecek şey.
Hulefâ : Resmi dairelerde kalem amirine bağlı bulunan memurlar.
Hulâsa : Bir şeyin, bir sözün özü.
Husûl : Meydana gelme.

I

Iskât : Düşürme, yok etme, ortadan kaldırma.
Itrâ : Övme, methetme.

İ

İ'âde-i âfiyet : Sağlığına kavuşmak.
İ'âne : Yardım.
İbcâl : Ağırlama, saygı gösterme.

İblâğ : Vardırma, ulaştırma.
İbrâ : Aklama.
İbrâz : Ortaya koyma, gösterme.
İbtidâ'î : Başlangıçla ilgili, ilk olan.
İdrâc : İçine alma.
İfâ : Yerine getirme.
İfâkat-yâb : Hastalıktan kurtulan, iyileşen.
İfrât : Aşırıya kaçma.
İfrît : Zararlı ve korkunç mitolojik mahluk.
İhdâ' : Hediye verme. Hediye gönderme.
İhdâs : Meydana getirme, ortaya çıkarma.
İhrâz : Elde etme, kazanma.
İ'lâ : Yüceltme.
İlticâ : Sığınma.
İltihâk : Katılma.
İnkıyâd : Boyun eğme, kendini teslim etme.
İnhizâm : Yenilgi, yenilme, bozgunluk.
İntizâr : Bekleme.
İrsâl : Gönderme.
İsâr : Cömertlikle verme, dökme.
İskât : Susturma.
İsticlâb : Celbetme, çekme, çekilme.
İsti'câl : Sabırsızlanma, acele etme.
İstifsâr : Sorma, anlamaya çalışma.
İstihbâr : Haber ve bilgi alma.
İstihkâk : Hak kazanmış olma, layık olma.
İstihkâm : Siper.
İstihkâr : Hakir görme, aşağılama.
İstinsâh : Nüshasını çıkarma, kopya etme.
İştîyâk : Şiddetli arzu ve istek, şevklenme.
İtmînân : Gönül rahatlığı, emin olma.
İ'tidâl : Denge.
İ'tâ : Verme, verilme.
İzhâr : Gösterme, açığa vurma.
İzmihlâl : Yok olma.

K

Kâbil : Mümkün.
Kadir-şinâs : Kadirbilir, değerbilir.
Kâfi : Yeterli.
Kâ'il : İnanmış, razı olmuş.
Kâmilên : Tamamen.
Kari' : Okuyucu.
Karye : Köy.
Kavl : Söz.
Kerîme : Kız evlat.
Kesb : Çalışıp kazanma, çalışarak elde etme.

Kesret : Çokluk, bolluk.
Ketebe : Kâtipler.
Kıtaât : Askeri birlikler.
Kirâm : Cömertler.

L

Lâ-kayd : Kayıtsız.
Lâ-yetezelzel : Sarsılmaz.
Lâ-yezâl : Sonu olmayan, zeval bulmaz.
Lutf-kâr : İyilikle muamele eden, hoş davranan.

M

Mâ'adâ : -den başka.
Mâ-ba'd : Devam, son, arka.
Ma'dûd : Sayılı, sayılmış.
Mağrûr : Gururlu, kibirli.
Mahâfil : Toplantı yerleri.
Mahdûm : Oğul, evlat.
Mahlul : Çözölmüş, dağılmış, erimış.
Mahsûsa : Özel, hususi.
Mahsur : Kuşatılmış.
Makber-i Cahîmî : Cehennem kabri.
Maktûl : Öldürölmüş, katledilmiş.
Ma'rûf : Herkesçe bilinen, meşhur.
Mâ-sadak : Doğru olmayan.
Marazu'l mevt : Ölümcül hastalık.
Masûn : Korunmuş.
Matbah : Mutfak
Matbû' : Basılı.
Matbûât : Gazete ve dergilerin bütünü.
Matmah : Göz dikilen yer.
Mebâliğ : Paralar.
Mebânî : Binalar, yapılar, temeller.
Mebnî : -den dolayı,
Mecrûh : Yaralanmış, yaralı.
Mecrûhîn : Yaralılar.
Medhal : Giriş, boğazın girişı.
Med'uvvîn : Davetliler
Medyûn : Borçlu.
Mefâhir : Övünölecek şeyler.
Mehâbet : Büyöklük, yücelik.
Menâkıb : Menkıbeler, destanlar.
Merdâne : Yiğitçe.
Merkum : Adı geçen.
Mesâhif : Mushaflar, Kur'anlar, kitaplar.
Meserret : Sevinç, mutluluk gösterileri.
Meskenet : Miskinlik, acizlik.

Meşhûd : Şahit olunan, görülen.

Metânet : Dayanıklılık.

Mevâzi' : Mevziler.

Mevsûka : Belgeye dayanan, güvenilir, sağlam.

Me'yûs-âne : Ümitsizce.

Mezbûr : Anılan, belirtilen.

Muhâceme : Hücum etme, saldırma.

Muhâcim : Hücum eden, saldıran.

Muharrer : Yazılı.

Muhnik : Boğucu.

Mukâbele : Karşılık verme.

Mûmâ-ileyh : Adı geçen, sözü edilen.

Musaddak : Onaylanmış, tasdik edilmiş.

Musâra'a : Mücadele.

Muzmahill : Çökmüş, harap olmuş, yıkılmış, yok olmuş.

Mübâhî : Övünen.

Mücehhez : Donanmış.

Müdâfa'a : Savunma, karşı koyma.

Müderecât : Mektup zarfı, kılıf vb. içinde bulunanlar.

Müellefât : Telif olunmuş, yazılmış kitaplar.

Müftehir : Övünen, iftihar eden.

Müftekir : Bağlı, muhtaç.

Mühlik : Öldürücü, tehlikeli.

Mûmâileyh : Anılan, adı geçen.

Mümeyyiz : Bir dâirede yazıcıların yazdıkları yazıları düzelten kâtip.

Müncelî : Parlayan, parlak.

Müncî : Kurtarıcı, kurtaran.

Münderic : Bir şeyin içinde yer almış olan, içinde veya kapsamında bulunan.

Münhasır : Sınırlı, dönük, yönelik.

Mürekkeb : Oluşan, bileşen.

Müsâdeme : Çarpışma.

Müsâlemet : Barış içinde olma.

Müsâvî : Eşit, denk.

Müsellah : Silahlı.

Müsellis : Üç parçadan oluşmuş, üçlü.

Müstenid : Bir şeye dayanan.

Müstahzar : Hazırlanmış olan, hatırlanan.

Müşâhede : Gözlem.

Müşârün-ileyh : Anılan, adı geçen.

Mütâla'ât : İncelemeler, düşünce ve kanaatler.

Mütecâviz : Sınırı aşan, saldırgan.

Müteessif : Teessüf eden, eseflenen, kederlenen.

Mütehassis : Uzman.

Mütehassis : Duygulanmak, hislenmek.

Müttehiden : Beraber olarak, beraberce.

Mütevellid : İleri gelen, kaynaklanan.
Müteẕâyid : Artan, çoğalan.
Müzâheret : Yardım etme, koruma.

N

Nâ-bûd : Yok olan, perişan olmuş.
Nâfia : Bayındırlık işleri.
Nâ-gehân : Ansızın, birdenbire.
Nâ-kâbil-i mürûr : Geçilemez.
Nâ-pervâ : Pervasız, korkusuz.
Necâbet : Soyluluk.
Necat : Kurtuluş.
Netâyic : Sonuçlar.
Nevbet : Sıra.
Nısf : Bir şeyin yarısı, yarım.
Nüvâzişkâr : İltifat eden, gönül okşayan.

P

Pürneşe : Çok neşeli, neşe dolu.

R

Rahne : Gedik, delik.
Râm : İtaat eden, boyun eğen, kendini başkasının emirlerine bırakan. İnsanın bütün varlığıyla Allah'a bağlanması.
Ref' : Ortadan kaldırma, iptal etme.
Riyâzî : Matematiksel.
Rüfekâ' : Arkadaşlar.
Rüsûmat : Gümrük idaresi.

S

Sâbık : Geçmiş, önceki, eski.
Sâ'ik : Sevk eden, götüren.
Sâlifü'z-zikr : Sözü geçmiş olan.
Sâlih : Elverişli, uygun.
Sânî : İkinci.
Savlet : Hücum, saldırma.
Sebât : Yerinden kımıldamama.
Sefâin : Gemiler.
Sefîne : Gemi.
Sem : Zehir.
Ser-fürû : Baş eğme, söz dileme, itaat eden.
Sevâhil : Sahiller.
Sıklet : Ağırılık, yük.
Sıyânet : Koruma.
Sicill-i ahvâl : Devlet memurlarının resmî işlerle ilgili özelliklerini kaydeden dâire.

Sûret-i mahsûsada : Özel olarak.

Süfliyyet : Alçaklık.

Süst : Tembel, gevşek.

Ş

Şâtır : Neşeli.

Şâyân : Layık, yakışır.

Şecâ'at : Yiğitlik.

Şeh-bender : Konsolos.

Şekâvet : Talihsizlik, haydutluk.

Şetâret : Neşe.

Şikâr : Av.

Şimâl : Kuzey.

Şiryân : Atardamar.

Şitâb : Çabukluk, sürat, acele.

Şöhret-gîr : Ün salmış, şöhretli, ünlü.

Şu'le : Işık, parıltı.

T

Ta'arruzât : Saldırıları, hücumları.

Tabi'yyet : Vatandaşlık.

Tahaffüf : Hafifleme.

Tahakküm : Hükmetme.

Taht-ı tedavide : Tedavi altında.

Takdîs : Kutsama, saygı gösterme.

Takkallüb : Başkalaşma.

Takrîben : Yaklaşık olarak.

Tâlî : Talih.

Ta'lik : Bir yere asma.

Taltîf : Ödüllendirme.

Tard : Kovma.

Târâc : Yağma.

Tasallüb : Katılma, sertleşme.

Tasvîr : Betimleme, resmetme.

Tatbîk : Uydurma, yerine yerleştirme.

Tavazzuh : Açıklığa kavuşma, belirginlik kazanma.

Ta'yîn : Bir şeyi belirleme, kararlaştırma.

Te'âti : Karşılıklı alış veriş.

Teberru'ât : Bağışlar.

Tebeyyün : Ortaya çıkma, anlaşılma.

Tecâvüz : Haddini aşma, sınırı geçme.

Tecellî : Görünme, ortaya çıkma.

Tedkîk : Dikkatle araştırma, inceleme.

Tefavvuk : Üstünlük.

Tehekküm : Alay etme, eğlenme.

Telâkî : Kavuşma, buluşma, mülakat.

Temâşâ : Seyretme.
Temeyyüz : Benzerleri arasından sıyrılmak, sivrilmek.
Tensîkat : Düzenlemeler.
Terennüm : Güzel güzel anlatma, ifade etme. Şarkı söyleme.
Teshîl : Kolay kılma, kolaylaştırma.
Teşdîd : Şiddetlendirme.
Teşrîfât : Protokol.
Tevdî' : Bırakma, teslim etme, verme.
Te vessül : Vesile edinme, inanma, girişme.
Tevkîf : Bir kimseyi, bir şeyi durdurma.
Tevzî' : Dağıtma, paylaşırma.
Tezâhür : Belirme, ortaya çıkma.

U

Uhde : Bir işi üzerine alma. Sorumluluk.
Ukûl : Akıllar.
Ulvî : Yüce.
Umrân : Bayındırlık, mutluluk.
Umûr : İşler.

V

Vâkı'a : Olay.
Vâki : Meydana gelen.
Vaz' etmek : Koymak, konulmak.
Vâzıh : Açık, meydanda, belli.
Vilâyât : Vilayetler.
Vukû' : Meydana gelme, ortaya çıkma.
Vukû'ât : Olaylar.

Y

Yed : El.
Ye's : Üzüntü, keder.

Z

Zâhib : Herhangi bir düşünce ya da saniya kapılan, uyan.
Zamm : Ekleme, arttırma.
Zevât : Kişiler, şahıslar.
Zımnında : İçin, dolayısıyla.
Zî-kudret : Güç sahibi.
Ziyâde : Fazla, çok.

EKLER

MEHMET ÇAVUŞ'UN SOYAĞACI

Mehmet TABAKOĞLU - Fatma TABAKOĞLU

- 1- Hüseyin TABAKOĞLU (Eşi Zeynep - Bozlar Köyü - Öldü)
 - a- Hasan TABAKOĞLU (Eşi Remziye - Bozlar Köyü - Öldü)
 - b- Ahmet TABAKOĞLU (Bekar - Kore Gazisi - Bozlar Köyü - Öldü)
 - c- Kaniye ALTIN (Eşi Süleyman - Emirorman Köyü - Öldü)
 - d- Mehmet TABAKOĞLU (Bekar - Bozlar Köyü - Bekar - Yaşıyor)

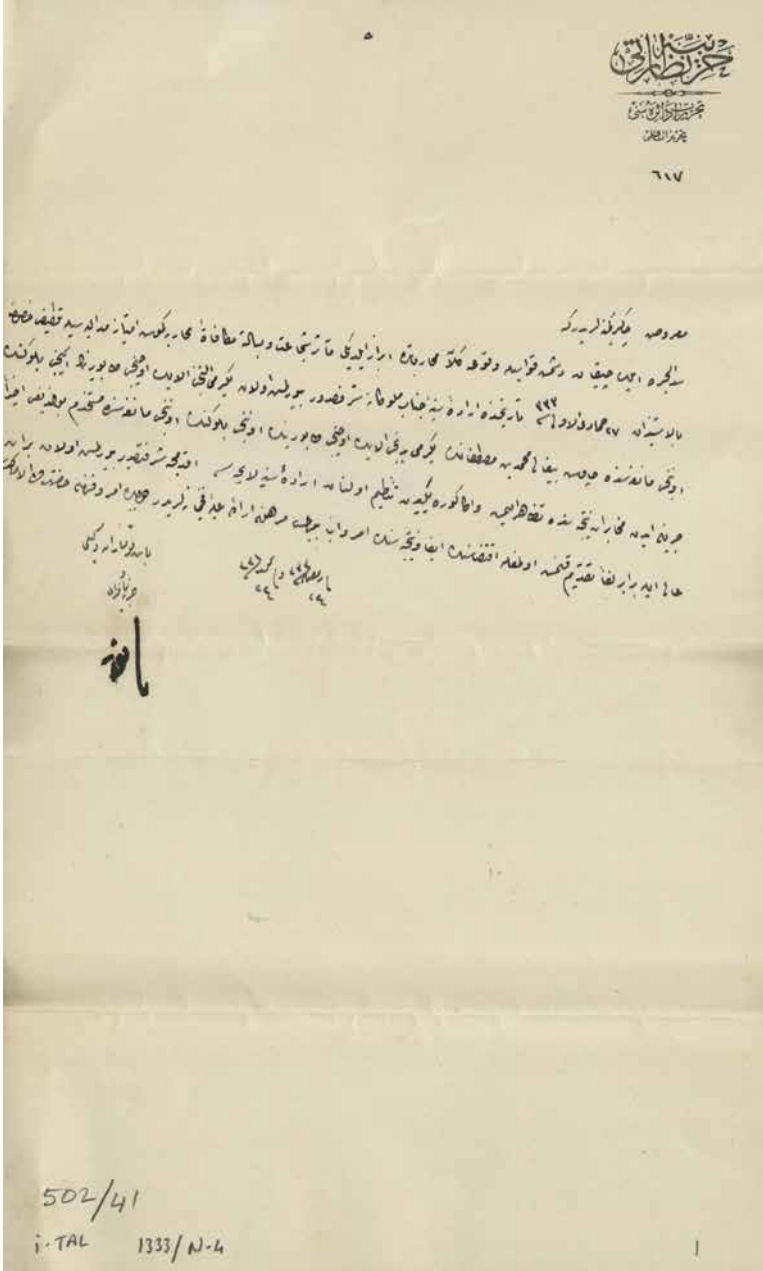
- 2- Hatice EROL (Eşi Kamil - Bahçeli Köyü - Öldü)
 - a- Zühre MAKTUR (Eşi Sebahattin - Bahçeli Köyü - Yaşıyor)
 - b- Şükrü EROL (Eşi Suzan - Bahçeli Köyü - Yaşıyor)
 - c- Ayşe GÖZLÜ (Eşi Mehmet Ali - Bahçeli Köyü - Yaşıyor)

- 3- Kamile GAFFAR (Güleçköy - Öldü)
 - a- Hüseyin GAFFAR (Eşi Bakiye - Öldü)
 - b- Seyyare EŞKİN (Eşi Akif - Güleçköy - Yaşıyor)
 - c- Seher ÖZDEN (Eşi Akif - Küçükkuyu - Yaşıyor)
 - d- Kemal GAFFAR (Eşi Halime - Öldü)
 - e- Kenan GAFFAR (Eşi Zekiye - Öldü)
 - f- Seyhan PAMUK (Eşi Arif - Yaşıyor)

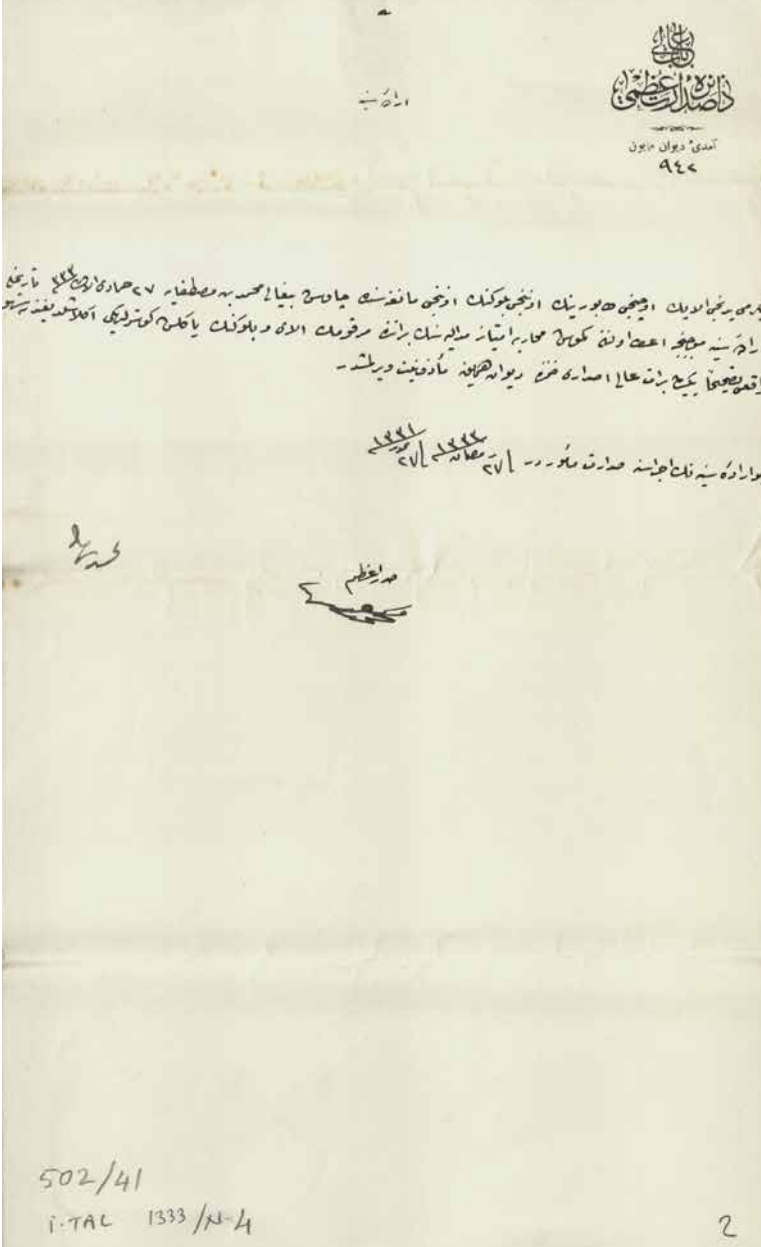
- 4- Zehra EREN (Eşi Hüseyin - Bahçeli Köyü - Öldü)
 - a- Nasiye TÜRKER (Eşi Galip - Bahçeli Köyü - Öldü)
 - b- Recep EREN (Eşi Zeynep - Bahçeli Köyü - Yaşıyor)
 - c- Hacer MERAL (Eşi Hasan - Hoşoba Köyü - Yaşıyor)

- 5- Hayriye GEYİK (Eşi Hüseyin - Bahçeli Köyü - Öldü)
 - a- Kamil GEYİK (Eşi Hanife - Bahçeli Köyü - Yaşıyor)
 - b- Tayyibe ÖZ (Eşi Emin - Biga -Yaşıyor)
 - c- Saime ŞAHİN (Eşi Muhittin - Biga -Yaşıyor)
 - d- Naime TÜRE (Eşi Mehmet - Sinekçi Köyü - Yaşıyor)
 - e- Hanife DOĞAN (Eşi Hasan - Sığırcık Köyü -Yaşıyor)

Madalya alan askerlerin toplu olarak gösterildiği 12 Nisan 1915 tarihli irade-i seniyye. İşaretli sırada adı geçen Bigalı Mehmet Çavuş'un birlik ismi sehven yanlış yazılmıştır.

Mehmet Çavuş'un madalya beratında birliğinin yanlış yazılmasından dolayı tashih edilerek tekrar berat çıkarılmasını talep eden Harbiye Nazırı Enver Paşa imzalı yazı.
(6 Ağustos 1915)

Madalya beratının tashih edilerek yeniden çıkarıldığına dair irade-i seniyye.
(9 Ağustos 1915)

33 39 1944 94

چناق قلعه او کنده دوشمانه قان قوصدیرن آرسلان یورکلی قهرمان محمد چاوشک مدافعہ وطن دستانی

Selim Nispet Gerek
Kızılkaya
Sahabası - Demeç

محمد چاوش تیران
سیدان اوتور دوشمان
آرسلان چپور قهرمان
شان ویرمشدر جهان

پشای تورک صوری
وروی اسل واپوری
اولوی قران دکره
فراسان انکیز کوروی

شانی طویرانوروی
ایشان شادی طوغری
قاریدر کی واپوری
آلی اوسته چوروی

آدی سرخوش دمی
قوی دمی فاموس چایی
انکیز فرانسو کیمی
اولوی باتی امین

قورداق بولار سروری
کیرمک ایستد اییری
ق ق دکن یلشنده
اولوی انکیز مراری

انکیز ترالسوک غیری
نالت ایشی شیری
چناق قلعه لورکند
ایچدی اسل شرقی

مدافع قهرمانک چوروی آدی
آیلان طویل قوروی
انکیز واپوری طوب آلی کیمی
تکر مکر واپور یوروی قانی

ق دکر اولوی مرار اوچایی
خورنلار شادیردی کوشه چورایی
خاطره چورلدا یسه بدی قایقی
آچیش یلشنده یلشنده یلانی

اوجی اورتور اوجی مدافع وستان
طویران شانی مدافعه وطن
قانت اوچایی و یوک طویل
دوشانرک یلشنده قانت قیلان

کال اهل اسلام اهداد اولدی
قران شانی جهاده کندی
جام اسلامک یوزری کندی
عده یوشن قمارک شانی یستانی

شانی ورک حرب ترک قورمان
پیشری قهرمانک یون جهانی
بوخ اولدی انکیز و خشیانی
سیدای صهرن اولدی وان یوسته

انکیز و یوشن قورمانک سوریه قلم
قلمور یسته ایش یسته کلم
کلم ایش کلم یوشن یوسته
یسته ایش حبه صیان یوسته

انکیز و یوشن قورمانک چورایی
ایلاهی چانسی قورمانه وریدی
شادیردی قورمانک آرای کندی
قادی آرای یسته یستانی یوسته

کال ورک انکیز خورای اوجایی
سوک تدم انده صهرن کیمی
قانت یمن و کیمکین لندی
خشیان صهرن دستان یوسته

انکیز فرانسو اییری آدی
ایلاهی آدی دودی لندی
چوریدی دوشمانک ویرنک آدی
جان اوچانک کیمکین دودی

فلاک دیمیری بری یوشه طغدی
پلکتری انکیز صوبه طغدی
ایلاهی سوت یوشن آدی
چکندی دودان قوریدی قانی

قارونکی قوریدی قانت یوشدی
فلاک طغدی یوشن لندی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

قیرمک کندی یوشن قورمانک
یوشن دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

عنان قلمی صیج قلعه دودان
قانت ایش صیج طویل صیجانی
طویلک انکیز یازار اوچایی
قری انبار قومی قانت لیسوای

تورک کورونک یازار برلانی
وطن دودانک اوچانک قورمانک
صیجانی قهرمانک قورمانک
دوشانرک قمارک شانی یستانی

آلی دکر انکیز بر مرار اولدی
یوشن دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک دودان آدی طوغدی
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز قورمانک تورک عسکری
چان آلی صیج قلعه دودان
نجات انکیز کورمانک
حساب ایشی کیمکین طویل

طویلک دودانک اوچانک یازار
کیرمک دودانک اوچانک یازار
ایلاهی دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار

ایلاهی دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز قورمانک تورک عسکری
چان آلی صیج قلعه دودان
نجات انکیز کورمانک
حساب ایشی کیمکین طویل

طویلک دودانک اوچانک یازار
کیرمک دودانک اوچانک یازار
ایلاهی دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار

ایلاهی دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز قورمانک تورک عسکری
چان آلی صیج قلعه دودان
نجات انکیز کورمانک
حساب ایشی کیمکین طویل

طویلک دودانک اوچانک یازار
کیرمک دودانک اوچانک یازار
ایلاهی دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار

ایلاهی دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز قورمانک تورک عسکری
چان آلی صیج قلعه دودان
نجات انکیز کورمانک
حساب ایشی کیمکین طویل

طویلک دودانک اوچانک یازار
کیرمک دودانک اوچانک یازار
ایلاهی دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار

ایلاهی دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز و یوشن قورمانک
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک دودانک اوچانک یازار
قارونک شانی آدی طوغدی

انکیز قورمانک تورک عسکری
چان آلی صیج قلعه دودان
نجات انکیز کورمانک
حساب ایشی کیمکین طویل

Mehmet Çavuş'un fotoğrafıyla birlikte haberinin yer aldığı
22 Aralık 1915 tarihli Welt im Bild Gazetesi.

20-10-1964
Bige gazi: 1964
19

Ölüm Defteri

görüldü: 20-3-1964
Bige gazi: 1964
1964

Sıra No.	Adı	Cinsiyeti Er. Ka.	Babasının adı	Anasının adı	Soyadı	Öldüğü yer	Öldüğü tarih	Ölüm sebebi	Defin ruhsatı numarasının Tarih	Nüfusta kayıtlı olduğu yer	San'at ve mesleği	Mülâhazat
1	Eda Tür	X	Abdülhamid	Emine	Sarı	Bahadır	2-2-1964	E	964	Bahadır	Yok	1.12.1963
2	Şehit	X	Mustafa	Fatma	Tabak	"	3-2-1964	"	964	"	"	1298
3	Fatma	X	Mustafa	Salih	"	"	15-2-1964	"	964	"	"	1300
4	Özmen	X	Özmen	Safiy	Özgü	"	12-4-1964	"	964	Bahadır	Yok	1940
5	Emine	X	Mustafa	Emine	Mustafa	"	23-6-1964	"	964	Bahadır	Yok	1308
6	Emine	X	Abdülhamid	Emine	Özmen	"	9-7-1964	"	964	Bahadır	Yok	1309
7	Özmen	X	Özmen	Fatma	Sak	"	19-1-1964	"	964	Bahadır	Yok	2-2-1964
8	Kahraman	X	Kahraman	Mustafa	Özmen	"	16-7-1964	"	964	Bahadır	Yok	1311
9	Fatma	X	Emine	Mustafa	Özmen	"	14-10-1964	"	964	Bahadır	Yok	1311

Mehmet Çavuş ve Eşi Fatma Tabakoğlu'nun vefat bilgilerinin yer aldığı Ölüm Defteri.

محمد چاوش مجروحیندن سوکره خسته خانه ده

Önce Tasvîr-i Efkâr gazetesinin 1 Nisan 1915 tarihli sayısında daha sonra ise Harb-i Umumi Panoraması'nda yer alan fotoğrafı.
"Mehmed Çavuş Mecruhundan Sonra Hastahane de"

Önce Tasvîr-i Efkâr gazetesinin 1 Nisan 1915 tarihli sayısında daha sonra ise Harb-i Umumi Panoraması'nda yer alan fotoğrafı.
"Ka'â-i Sultaniye Askerlerinden Cesur Mehmed Çavuş"

Mehmet Çavuş'un Illustration Zeitung isimli Alman gazetesinin 22 Aralık 1915 tarihli sayısında yayınlanan fotoğrafı.

Mehmet Çavuş Tahliye'den sonra 27. Alay Subay Heyeti ile birlikte.

Bir örneği hatıra olarak Mehmet Çavuş'a verilen bu fotoğraf kendisi tarafından Biga Stüdyo Saray'da fotoğraf üzerinden tashih edilerek renklendirilmiştir.
(Bigalı Mehmet Çavuş Derneği Arşivi)

Bir örneği hatıra olarak Mehmet Çavuş'a verilen bu fotoğraf kendisi tarafından Biga Stüdyo Saray'da fotoğraf üzerinden tashih edilerek renklendirilmiştir.
(Bigalı Mehmet Çavuş Derneği Arşivi)

Mehmet Çavuş'un savaş sonrasında sivil hayatında çekilen bir fotoğrafı.
(Çanakkale Deniz Müzesi Arşivi)

Mehmet Çavuş'un 9 Temmuz 1942 tarihli Tasvîr-i Efkâr gazetesinde çıkan fotoğrafı. Göğsünde soldan itibaren Harp Madalyası, Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası ve Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası görülmektedir.

Mehmet Çavuş'un yaşlılığında çekilen ve Hüviyet Cüzdanı'nda da yer alan bir fotoğrafı.
(Çanakkale Deniz Müzesi Arşivi)

10 Kasım 1963 tarihinde Biga Hükümet Meydanı'ndaki programda konuşma yaparken çekilen bu fotoğraf, Mehmet Çavuş'un vefatından önce çekilen son fotoğrafıdır.
(Çanakkale Deniz Müzesi Arşivi)

Mehmet Çavuş'un ilk mezartaşı.

Mehmet Çavuş ve eşi Fatma Tabakoğlu'nun 2008 yılında Biga Kaymakamlığı tarafından yaptırılmış olan kabirleri.

Mehmet Çavuş'un Nüfus Hükümet Cüzdanı.

Mehmet Çavuş'un Bahçeli Köyü'nde yaşadığı ev.

Mehmet Çavuş'a ait olan Kanûn-i Esâsi Madalyası'nın ön yüzü. Üzerinde "Kanûn-i Esâsi Yadiğârı" yazmaktadır.

Mehmet Çavuş'a ait olan Kanûn-i Esâsi Madalyası'nın arka yüzü. Üzerinde "Hürriyet, Adalet, Uhuvvet (Kardeşlik) ve Müsâvât (Eşitlik)" yazmaktadır.

Mehmet Çavuş'a verilen Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası'nın ön yüzü. Üzerinde Osmanlı devlet arması ve tuğra bulunmaktadır. Kurdela üzerindeki H.1332 (M.1914) tarihinin altındaki kılıçlar bu madalyanın savaşta kazanılan bir başarıya istinaden verildiğini göstermektedir.

Mehmet Çavuş'a verilen Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası'nın arka yüzü. Üzerinde "Devlet-i Âliyye-i Osmâniyye uğrunda fevkalâde sadakat ve şecaat ibraz edenlere mahsus madalyadır" yazmaktadır. Alt kısımdaki H.1300 (M.1883) tarihi ise madalyanın ihdas edildiği tarihi göstermektedir.
(Çanakkale Deniz Müzesi Arşivi)

Mehmet Çavuş'a Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilen gümüş tabaka.

Mehmet Çavuş'a Atatürk tarafından verilen gümüş köstekli saatin zinciri.

Seddülbahir Kalesi'nin savaş öncesi görünümü.

Plymouth Taburu'na bağlı İngiliz askerleri 4 Mart 1915 günü
Seddülbahir'de karaya çıkarken. (RM Museum)

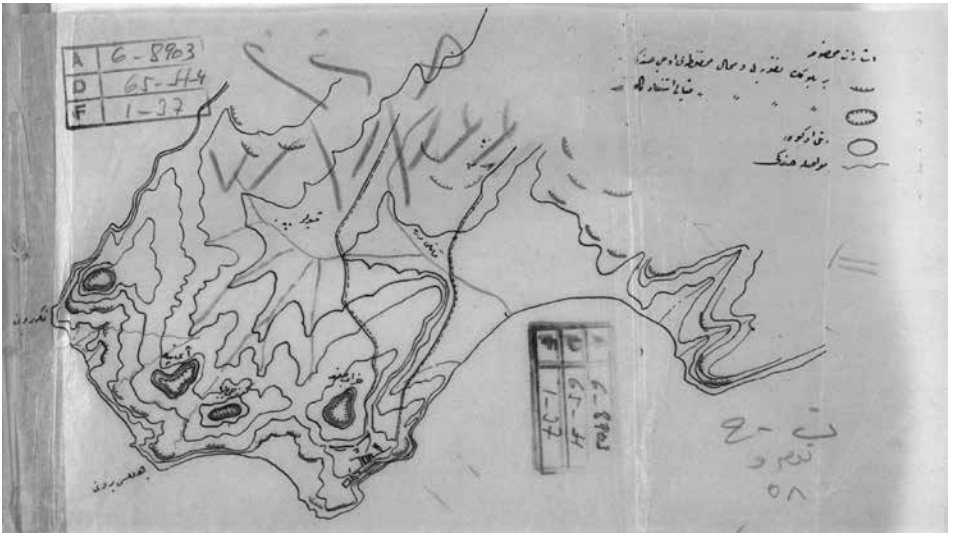
Bombardıman sonrası Seddülbahir Kalesi'ndeki tabya. Askerlerimiz tarafından bir topun siperliğine yazılmış olan "Allah Bizimledir" yazısı.

Seddülbahir - Harap kale'de bulunan siperlerimiz.

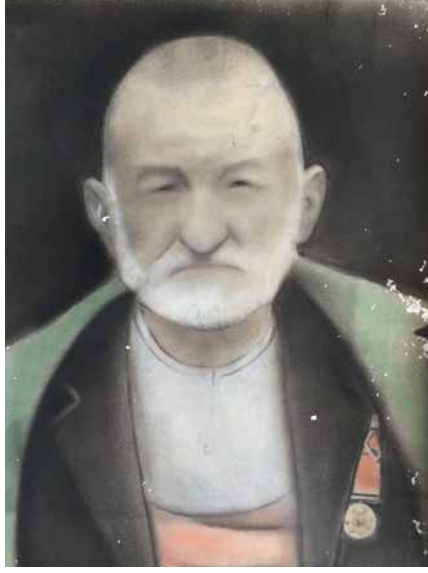
Seddülbahir Kalesi'nin üstten görünüşü. İngiliz askerlerinin çıkarma yaptığı iskele (İngilizlerin verdiği isimle Camber Beach) ve askerlerimizin savunma hattı görünüyor.

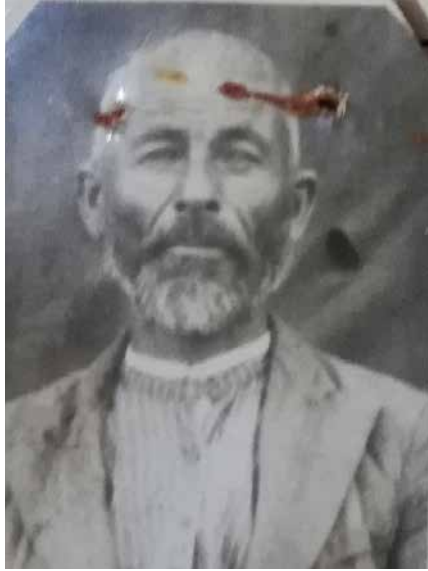
Seddülbahir'de yapılan tahkimatı gösteren kroki.

Çanakkale Fedakârî Bigalı Mehmet Çavuş belgesel-filminden kareler

Mehmet Çavuş'un silah arkadaşı/köylüsü "Kırmızı Kuşak" lakaplı
Gazi Hüseyin KOYUNCU

Mehmet Çavuş'un silah arkadaşı/köylüsü Gazi
Rüstem EROL

Mehmet Çavuş'un Kızı Hayriye GEYİK

Mehmet Çavuş'un Kızı Hatice EROL

Mehmet Çavuş'un Kızı Kamile GAFFAR

Mehmet Çavuş'un Kızı Zehra EREN

2001 yılında Çanakkale Turizm ve Tanıtma Derneği tarafından Mehmet Çavuş'un Mezarbaşında Yapılan İlk Anma Programı

Tarihi Alan Kılavuzu Cemalettin Yıldız, Çanakkale Şehitlikleri'nden getirdiği toprağı Mehmet Çavuş'un mezarına dökmeden önce konuşma yapıyor.